

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ГРАЂЕВИНАРСТВА, САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРЕ
Сектор за просторно планирање и урбанизам

ИЗВЕШТАЈ О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА
ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ
ПРЕДЕЛА ИЗУЗЕТНИХ ОДЛИКА „ОВЧАРСКО-КАБЛАРСКА КЛИСУРА”
НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

ИНСТИТУТ ЗА АРХИТЕКТУРУ И УРБАНИЗАМ СРБИЈЕ
INSTITUTE OF ARCHITECTURE AND URBAN & SPATIAL PLANNING OF SERBIA

БЕОГРАД, август 2018. године

**ИЗВЕШТАЈ О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА
ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ
ПРЕДЕЛА ИЗУЗЕТНИХ ОДЛИКА „ОВЧАРСКО-КАБЛАРСКА
КЛИСУРА” НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ**

Носилац израде:

МИНИСТАРСТВО ГРАЂЕВИНАРСТВА, САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРЕ

Извршилац:

ИНСТИТУТ ЗА АРХИТЕКТУРУ И УРБАНИЗАМ СРБИЈЕ

Директор

др Саша Милијић, научни саветник

БЕОГРАД, август 2018. године

РАДНИ ТИМ
ЗА ИЗРАДУ ИЗВЕШТАЈА О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА ПРОСТОРНОГ
ПЛАНА ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ ПРЕДЕЛА ИЗУЗЕТНИХ
ОДЛИКА „ОВЧАРСКО-КАБЛАРСКА КЛИСУРА” НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Руководилац израде др Марина Ненковић-Ризнић, дипл. просторни планер
Стратешке процене: број лиценце 100 0190 11

Руководиоци израде др Саша Милијић, дипл. просторни планер
Плана: др Никола Крунић, дипл. просторни планер
 др Божидар Манић, дипл. инж. арх.

Синтезни тим др Марина Ненковић-Ризнић дипл. просторни планер
Стратешке процене: др Бошко Јосимовић, дипл. просторни планер
 др Саша Милијић дипл. просторни планер
 др Никола Крунић дипл. просторни планер
 Божидар Васиљевић, дипл. географ

Техничка припрема: МА Борјан Бранков, дипл. инж. арх.
 Љубиша Безбрадица, дипл. инж. шум.
 Срђан Милосављевић

САДРЖАЈ

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ	1
I Полазне основе Стратешке процене	4
1.1 Преглед предмета, садржаја и циљева Плана и односа према другим планским документима	4
1.2 Стање и фактори природе и животне средине на планском подручју и елементи животне средине за које постоји могућност да буду угрожени	7
II Општи и посебни циљеви Стратешке процене и избор индикатора	14
2.1 Полазишта и основе општих и посебних циљева	14
2.2 Избор посебних циљева и индикатора	14
III Процена могућих утицаја на животну средину	17
3.1 Разматрана питања и проблеми заштите природе и животне средине у Просторном плану и образложење разлога за изостављање одређених питања и проблема из поступка Стратешке процене	17
3.2 Приказ варијантних решења Просторног плана	18
3.3 Планска решења заштите, уређења и коришћења простора	18
3.4 Претходне консултације са заинтересованим органима и организацијама	21
3.5 Процена алтернатива просторног развоја планског подручја без примене и са применом Просторног плана	22
3.6 Приказ врсте и карактеристика утицаја планских решења на животну средину	24
3.7 Опис мера за предупређење и смањење негативних и повећање позитивних утицаја на животну средину	39
IV Смернице за израду стратешких процена на нижим хијерархијским нивоима и процене утицаја пројеката на животну средину	44
V Програм праћења стања животне средине у току спровођења Плана	45
5.1 Мониторинг систем за контролу квалитета вода	46
5.2 Мониторинг систем за контролу квалитета ваздуха	46
5.3 Мониторинг систем за контролу квалитета земљишта	47
5.4. Мониторинг буке	48
5.5. Мониторинг природних вредности	48
VI Приказ коришћене методологије и тешкоће у изради Стратешке процене	49
VII Приказ начина одлучивања	50
VIII Учесће заинтересованих страна у поступку израде и разматрања Извештаја о Стратешкој процени	50
IX Закључци - завршни, нетехнички резиме	51
9.1 Приказ закључака Извештаја о Стратешкој процени утицаја на животну средину	51

Списак табела у Извештају о стратешкој процени

Табела 1. Циљеви и индикатори Стратешке процене

Табела 2. Приказ биланса намене простора на подручју Предела изузетних одлика и на подручју Просторног плана (у ha)

Табела 3. Критеријуми за оцењивање величине утицаја

Табела 4. Критеријуми за оцењивање просторних размера утицаја

Табела 5. Скала за процену вероватноће утицаја

Табела 6. Процена величине утицаја планских решења на животну средину и елементе одрживог развоја

Табела 7. Процена територијално-просторних утицаја планских решења на животну средину и елементе одрживог развоја

Табела 8. Идентификација и евалуација стратешки значајних утицаја планских решења на животну средину и одрживи развој

Табела 9. Идентификација и евалуација стратешки значајних утицаја планских решења на животну средину и одрживи развој према SOTAVENTO методи

Табела 10. Кумулативни утицаји Плана на животну средину

Табела 11. Приказ биланса намене простора на подручју Предела изузетних одлика и на подручју Просторног плана (у ha)

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Извештај о стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене Предела изузетних одлика „Овчарско-кабларска клисура” (у даљем тексту: Стратешка процена), припремљен је на основу Одлуке о изради стратешке процене утицаја Одлуке о изради Просторног плана („Службени гласник РС” број 43/17) и Одлуке о изради Стратешке процене утицаја Просторног плана на животну средину („Службени гласник РС”, број 21/17).

Стратешка процена развојних планова и програма ради се на основу Закона о Стратешкој процени утицаја на животну средину (“Службени гласник РС”, број 135/04 и 88/10 - у даљем тексту Закон). Закон је усклађен са европским директивама у овој области и у њему су директно имплементирани одредбе Директиве ЕУ 2001/42/ЕЦ (The Strategic Environmental Assessment Directive - European Directive 2001/42/EC on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment),. Самим тим, применом ове Директиве је утврђена обавеза израде стратешке процене утицаја планских докумената на животну средину према одређеним критеријумима, релевантним у области заштите животне средине, природних и културних добара и вредности. Поред тога, ова Стратешка процена усклађена са Законом о планирању и изградњи („Службени гласник РС”, бр. 72/09, 81/09 - исправка, 64/10 - УС, 24/11, 121/12, 42/13 - УС, 50/13 - УС, 98/13 - УС, 132/14 и 145/14), начелима заштите и одрживог коришћења природних ресурса, вредности и добара утврђених чланом 5. Закона о заштити природе („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 91/10 – исправка и 14/16), Закона о културним добрима („Службени гласник РС”, бр. 71/94, 52/11 – др. закон и 99/11 – др. закон), Законом о заштити животне средине („Службени гласник РС”, бр. 135/04 и бр. 36/09), Законом о културним добрима („Службени гласник РС”, бр. 71/94), Законом о водама („Службени гласник РС”, бр. 30/10), Законом о туризму („Службени гласник РС”, бр. 36/09 и бр. 88/10), одредбама Закона о Просторном плану Републике Србије („Службени гласник РС”, број 88/10), Уредбом о утврђивању Водопривредне основе Републике Србије („Службени гласник РС”, број 11/02), Уредбом о еколошкој мрежи („Службени гласник РС”, бр. 102/10), актуелним одлукама и стратегијама Владе Републике Србије, Уредбом о утврђивању заштићеног природног добра изузетног значаја „Овчарско-кабларска клисура” („Службени гласник РС”, број 16/00), Уредбом о утврђивању подручја бање „Овчар Бања” („Службени гласник РС”, број 100/11) и другим важећим одлукама и стратегијама Владе, актима и документима која уређују питања у вези са посебном наменом овог просторног плана другим нормативним актима и документима који се односе на проблематику из предмета Просторног плана.

Ова Стратешка процена представља резултат вредновања могућих утицаја приоритетних планских решења и пропозиција на заштиту природе и заштиту животне средине, а посредно и заштиту непокретних културних добара..

Стратешка процена представља инструмент заштите животне средине, тако што се у почетним фазама доношења одлука о будућем развоју укључују питања заштите (природе, животне средине), што резултира претходним усаглашавањем заштитних и развојних интереса. Стратешком проценом обезбеђује се виши ниво заштите животне средине и интеграције захтева заштите и развојних потреба и интереса, уграђивањем начела и циљева заштите у планске документе у циљу достизања одрживог развоја.

Стратешком проценом нарочито је омогућено:

- остваривање бољег, прихватљивог баланса између просторно-еколошких, социо-економских и политичких фактора (посебно у подручјима посебне намене која су осетљива са становишта заштите природних вредности и непокретних културних добара),*
- разматрање значајних утицаја варијантних решења Плана на животну средину и оцена(евалуирање) планских решења у односу на циљеве заштите (природних добара и непокретних културних вредности);*
- дефинисање посебних мера заштите природе и животне средине, као и праћење остваривања (мониторинг) ових мера на планском подручју;*
- активно укључивање заинтересованих актера (интересних група) у процес доношења одлука (активна партиципација) о будућем развоју, имајући у виду оптимално решење са становишта заштите природе и животне средине, а у складу са принципима Архуске конвенције;*

- даљу разраду инструмената заштите природе и животне средине, уз дефинисање смерница, односно даљих активности на нижим хијерархијским нивоима.

Стратешка процена представља инструмент просторног планирања и планирања заштите животне средине којим се интегришу циљеви и принципи одрживог развоја у просторним плановима, у циљу потпуног спречавања или ограничења негативних утицаја на животну средину, здравље и квалитет живота људи, биодиверзитет, геодиверзитет, станишта и природна и непокретна културна добра.

Стратешком проценом утврђују се ефекти ширег значаја (кумулятивни и синергетски), утврђују се оквири за анализу утицаја конкретних пројеката, укључујући и претходну идентификацију проблема и утицаја који заслужују виши степен детаљности у истраживању; утврђује хијерархијски оквир за даље спровођење поступка и активности заштите животне на планском подручју; и омогућава се варијантна разрада планских решења.

У изради Стратешке процене примењени су принципи одрживог развоја, еколошке одрживости, економске оправданости и социјалне прихватљивости. С друге стране, одредбама Закона утврђена су начела Стратешке процене, и то начела: одрживог развоја, интегралности, предострожности, хијерархије и координације, учешћа јавности. Овим начелима обезбеђује се свеобухватни инструментаријум и оквир за усклађивање техно-економских, друштвених и природних система у целокупном развоју, укључујући и локационе факторе просторног развоја.

Укључивањем услова заштите животне средине и заштите природе у ППППН кроз инструмент Стратешке процене, даје се обавезујући - интегрални оквир заштите превасходно природних и културних вредности и параметара квалитета животне средине, реализацијом кроз одговарајуће међусекторске планове, програме и пројекте. С тим у вези, свако од приоритетних планских решења је дефинисано у потпуности у складу са захтевима заштите животне средине и заштите природе и очувања њеног квалитета (који су нарочито значајни за заштиту предложеног подручја Предела изузетних одлика „Овчарско-кабларска клисура”, које је и предмет ове Стратешке процене). С друге стране, реализација тих планских решења ће спречити или смањити постојеће негативне утицаје на природне и културне вредности и животну средину. Простор обухваћен ППППН представља природне и културне вредности заштићеног подручја Предела изузетних одлика „Овчарско-кабларска клисура” утврђеног уредбом Владе за заштићено природно добро изузетног значаја, односно I категорије). Ово је предео изванредне пејзажне разноликости, лепоте и атрактивности, јединствена и веома значајна културно-историјска целина са девет манастира, другим сакралним и меморијалним објектима и обележјима, особени споменик гео-наслеђа значајан као пример међудејства геолошких, геоморфолошких и хидролошких процеса и појава и подручје разноврсне и вишеструко значајне флоре, вегетације и фауне. Између осталог, ова стратешка процена је мапирала изворе загађења и дала могућности за њихово ублажавање или потпуно отклањање применом прописаних мера заштите квалитета параметара животне средине.

У поступку Стратешке процене остварена је координација између заинтересованих органа и организација, као и неопходне консултације са актерима просторног развоја и то, између осталог Министарством пољопривреде, шумарства и водопривреде, Министарством заштите животне средине, Министарством здравља, Заводом за заштиту природе Србије, Републичким заводом за заштиту споменика културе, као и Заводом за заштиту споменика културе из Краљева. Успостављена је сарадња са представницима општинске управе Чачка, Лучана и Пожеге, као и Епархијом жичком, Туристичком организацијом Чачка и управом града Чачка и др.

У складу са законским одредбама и европском праксом, Извештај о Стратешкој процени обрађује:

- полазне основе Стратешке процене,
- опште и посебне циљеве Стратешке процене и избор индикатора,
- процену могућих утицаја са описом мера предвиђених за смањење негативних утицаја на животну средину,
- смернице за израду стратешких процена на нижим хијерархијским нивоима и процене утицаја пројеката на животну средину,
- програм праћења стања животне средине у току спровођења плана,
- приказ коришћене методологије и тежиште у изради Стратешке процене,

- приказ начина одлучивања, опис разлога одлучујућих за избор датог плана са аспекта разматраних варијантних решења и приказ начина на који су питања животне средине укључена у план,
- закључке до којих се дошло током израде Извештаја о Стратешкој процени, који су представљени на начин разумљив јавности (формулисани као нетехнички резиме) и други подаци од значаја за Стратешку процену.

Овај елаборат представља резултат провере, разјашњења и унапређења примене принципа одрживог развоја и заштите природних и културних вредности и животне средине у изради ППППН, уз уважавање услова и стручних препорука органа и институција и мишљења грађана који се односе на потребу елиминисања или ограничавања негативних ефеката на природне и културне вредности и животну средину и квалитет живота становника подручја Плана, уважавајући при томе следеће циљеве: заштиту и одрживо коришћење природног и културног наслеђа и одрживу животну средину, просторно-функционалну интегрисаност и обнављање/јачање веза са окружењем, интегрисање интереса заштите и развоја, унапређење саобраћајне приступачности, инфраструктурне и комуналне опремљености, развој културног и регионалног идентитета, унапређење територијалне кохезије, супсидијарност и јавно-приватно партнерство, перманентну едукација грађана и администрације и учешће јавности у одлучивању, заштиту јавног интереса, јавних добара и добара у општој употреби и релативизацију конфликта у заштити природних и културних вредности и одрживом развоју локалних заједница као, и у односу на развој других посебних намена обухваћеног подручја.

Закључак Извештаја је да су ти циљеви (уз услов спровођења мера за отклањање негативних ефеката појединих решења) оствариви и да изабрана и утврђена планска решења неће угрозити вредности природног и културног наслеђа и животне средине, уз јасну препоруку о доследној примени ППППН и смерница које се односе на очување животне средине, уређење простора и коришћење природних ресурса.

I Полазне основе Стратешке процене

Полазне основе Стратешке процене обухватају:

- 1) кратак преглед предмета, садржаја и циљева Плана и односа према другим планским документима;
- 2) преглед постојећег стања и квалитета животне средине подручја на које се Извештај односи;
- 3) карактеристике животне средине у областима за које постоји могућност да буду изложене значајном утицају;
- 4) разматрана питања и проблеме заштите животне средине у Плану и образложење разлога за изостављање одређених питања и проблема из поступка процене;
- 5) приказ и оцену припремљених варијантних решења у односу на заштиту животне средине у Плану, укључујући варијантно решење нереализовања Плана и најповољније решење са становишта заштите природе, културних вредности и животне средине;
- 6) резултате претходних консултација са заинтересованим органима и организацијама битне за Стратешку процену.

1.1 Преглед предмета, садржаја и циљева Плана и односа према другим планским документима

1.1.1 Предмет Просторног плана

Подручје Просторног плана укупне површине 97,53 km² обухвата: ПИО „Овчарско-кабларска клисура“ и просторно културно историјску целину, чије се границе поклапају, површине од око 22,79 km² и незаштићено подручје од око 74,74 km². Подручје Просторног плана обухвата територије следећих јединица локалних самоуправа: града Чачак – целе катастарске општине (КО) Видова, Вршчани, Међувршје, Рошци, и Паковраће; општину Лучани - целе катастарске општине (КО) Дљин и Дучаловићи; и општину Пожега - цела катастарска општина (КО) Тучково.

Подручје Просторног плана обухвата клисурасти део долине Западне Мораве између пожешке и чачанске котлине, укључујући планине Овчар (985 m н.в.) и Каблар (889 m н.в.) и брдски терен у залеђу ових планина и самог оквира клисуре. Одликује се снажном дисекцијом рељефа и стрмим нагибима, местимично у облику стеновитих одсека, изузев мањих заравни ерозионих проширења и алувијалних тераса на долинском дну. Вертикална разуђеност терена износи до 750 метара (између ушћа Каменице и врха Овчара). У геолошкој грађи преовлађују кречњаци, од којих су највећим делом изграђена планинска тела и врхови Овчара и Каблара и Дебеле горе, затим вулкански дијабази и вулканоседиментни аренити, рожнаци и дијабази од манастира Никоље до ушћа Каменице, миоценски језерски седименти у залеђу Овчара и Каблара и мање површине изграђене од перидотита, шкриљаца и алувијалних наноса на осталим деловима терена.

Предмет просторног плана су следеће посебне намене: ПИО „Овчарско-кабларска клисура“ на коме је утврђен режим заштите III степена на површини од око 1700 ha и режим заштите II степена на око 550 ha у оквиру шест одвојених просторних јединица (укљештени меандри – Рапаиловача¹, Дебела гора – Бранојевац, Бањски поток, Короњски до, Бјеличје и Дуги до – Селечка коса); Објекти и простори/околице споменика културе од великог значаја (манастири Никоље, Благовештење, Св. Тројице и Сreteње и метох манастира Сreteње) и осталих културно-историјских вредности, у склопу будуће просторно-културно историјске целине „Овчарско-кабларски манастири“, који је по обухвату идентичан са постојећим ПИО, и Простори у функцији: (а) туризма, рекреације и спорта, а посебно полетишта за параглајдинг на Овчару; (б) интегралне презентације најатрактивнијих делова ПИО и просторне целине „Овчарско-кабларски манастири“ и, а посебно зоне меандра „Заграђе“ која се Просторним планом, сагледава као средиште културног, природног и туристичког потенцијала; и др.

У обухвату Просторног плана су и остале посебне намене од значаја за концепцију планских решења: Акумулације и објекти ХЕ „Овчар бања“ и ХЕ „Међувршје“; Подручје инфраструктурног коридора планираног Државног пута IA реда бр. 2 (аутопут Е-763, „Београд- Јужни Јадран“); Подручје коридора железничке пруге Краљево-Пожега; Подручје коридора/цевовода регионалног система за водоснабдевање „Рзав“; Подручје коридора Државног пута IB реда бр. 23; Подручје бање „Овчар Бања“ (утврђено уредбом Владе, „Службени гласник РС“, број 100/11); Објекти ЈП „Емисиона техника и везе“ на Овчару;

¹ Укљештене меандре сачињавају две оуке Западне Мораве: Рапаиловача-Овчар и Рапајловача-Каблар, који представљају део шире зоне меандра „Заграђе“.

Предмет Просторног плана је дефинисање дугорочних стратешких праваца избалансираног економског и социјалног развоја овог подручја уз апсолутно поштовање заштите природних вредности и непокретних културних добара као и захтева заштите животне средине.

1.1.2 Садржај Просторног плана

У изради ППППН и овог Извештаја о Стратешкој процени примењен је приступ интегралног и континуалног планирања са нагласком на тражењу мере одрживости кроз интеграцију циљева и потреба заштите природних вредности и културно историјских обележја на територији Овчарско-кабларске клисуре, очувања постојећег квалитета животне средине, квалитета живота становника и друштвено-економског развоја. Као кључни развојни ослонци разматрани су заштита природе, природних вредности, културних добара и животне средине као приоритетне активности са којима ће бити усклађене све друге активности на подручју посебне намене; унапређење туристичко рекреативне инфраструктуре (посебно видиковца на Каблару, полетишта за параглајдинг на Овчару, реализација потенцијалне жичаре, уређење и коришћење коридора уских пруга за бициклизам и рекреацију, уређење планинарских и шетних стаза и др); заштита и унапређење животне средине, посебно квалитета вода у сливу Западне Мораве; заштита и одрживо коришћење водног, пољопривредног и шумског земљишта, посебно од непланске изградње у зонама II и III степена заштите природе; просторно-функционална интегрисаност и усклађен интегрисан развој и заштита природних вредности и културних добара са припадајућим, суседним и осталим јединицама локалне самоуправе у окружењу; унапређење саобраћајне приступачности; заштита јавног интереса, јавних добара и добара у општој употреби; принцип супсидијарности и јавно-приватног партнерства; релативизација конфликта у заштити простора и одрживом развоју локалних заједница

1.1.3 Циљеви заштите, развоја и уређења у Просторном плану

Основни циљ израде Просторног плана јесте дефинисање планског основа и обезбеђење просторних услова за одрживи развој подручја посебне намене, који ће се заснивати на заштити, унапређењу и коришћењу природних вредности и културних добара, развоју туризма, спорта и рекреације и функционалној интеграцији ПИО и ширег окружења.

Имајући у виду поменуте планске документе вишег реда, карактер посебне намене, као и препоруке и стандарде Европске уније у погледу одрживог развоја заштићених подручја, **општи циљеви** заштите, уређења и одрживог развоја планског подручја јесу:

- обезбеђење трајне и интегрисане заштите природних вредности ПИО „Овчарско-кабларска клисура“, њихово одрживо коришћење за едукацију и научна истраживања, презентацију јавности и комплементарне активности, као и развој еколошког туризма и рекреације;
- обезбеђење трајне и интегрисане заштите објеката и заштићене околине споменика културе од великог значаја (манастири Никоље, Благовештење, Св. Тројице и Срећење) и осталих културно-историјских вредности, њихово саобраћајно и инфраструктурно уређење и опремање, уз стварање других просторних услова за њихову презентацију јавности, као и развој верског туризма;
- уређење, одрживо коришћење и заштита предеоних вредности врхова Овчара и Каблара, клисуре и обала и простора Овчар Бање за развој спортско-рекреативних активности;
- одрживо коришћење и заштита тока Западне Мораве уз даљи просторни развој базиран на коришћењу хидропотенцијала (ХЕ „Овчар бања“ и ХЕ „Међувршје“)
- јачање регионалног идентитета планског подручја уз просторни развој туризма као приоритетне и кључне функције у развоју планског подручја у целини, базиран на презентацији и одрживом коришћењу природних вредности, споменика културе, бањском туризму (Овчар бања) и развоју постојећих и нових спортско-рекреативних садржаја и туристичке инфраструктуре, уз интегрисање у ширу туристичку регију Западне Србије (Тара, Златибор, Мокра гора и др.).
- развој свих видова туризма за које постоје потенцијали на подручју Просторног плана: еколошки, верски, авантуристички (рафтинг, параглајдинг, бициклизам, планинарење и др), рурални, транзитни и др.

Као **посебни, оперативни циљеви** заштите, уређења и одрживог развоја планског подручја издвајају се:

- стварање услова за одмор, рекреацију и едукацију посетилаца о природним и културним вредностима подручја, организовањем садржајно заокружене туристичке понуде усклађене са режимима заштите и интегрисане у понуду туристичке дестинације Западна Србија;

- усклађивање размештаја активности и физичких структура са режимима заштите природних и културних добара, односно обезбеђивање услова за даље функционисање постојећих и планираних привредних активности (посебно развоја туризма и рекреације), насеља и инфраструктурних система;
- заштита, очување, унапређење и одрживо коришћење природних вредности, односно интегритета, лепоте и разноликости предела;
- решавање проблема у коришћењу акумулација за производњу електричне енергије и спортско-рекреативне активности, мерама организације, уређења и режимима коришћења простора и водотока;
- подршка развоју мултифункционалне пољопривреде засноване на традиционалној производњи високовредних локалних производа и пружању агроеколошких услуга, у складу са специфичним захтевима заштите и одрживог коришћења природних и културних вредности, биолошке и предеоне разноврсности;
- обезбеђење просторних услова за функционисање и даљи развој саобраћајних и инфраструктурних система, на првом месту државног пута IB реда бр. 23 и планираног IA реда бр. 2 (аутопут E-763), железничке пруге, магистралног цевовода и др., као и за интегрисање локалних инфраструктурних мрежа са магистралним системима;
- даљи просторни развој локалних самоуправа и насеља у обухвату Просторног плана, уз стварање услова за реализацију компензација локалном становништву у складу са ограничењима, кроз развој инфраструктуре и објеката, активности и функција јавног значаја, подршку аграрном реструктурирању и диверзификацији економских активности на селу, посебно у области еколошки прихватљивог туризма и других комплементарних делатности.

1.1.4 Однос према другим документима - стратегијама, плановима и програмима

Законом о Просторном плану Републике Србије од 2010. до 2020. године („Службени гласник РС”, број 88/10) је у области заштите природног наслеђа, као приоритетна активност наведена израда просторних планова подручја посебне намене за сва већа заштићена подручја. Уредбом о утврђивању Програма имплементације Просторног плана Републике Србије за период од 2016. до 2020. године предвиђена је израда ППППН Предела изузетних одлика „Овчарско-кабларска клисура“ („Сл. гласник РС, број 104/16).

Уредбом о утврђивању Регионалног просторног плана Златиборског и Моравичког управног округа („Службени гласник РС”, број 1/13), у делу који се односи на смернице за израду планских докумената и друге развојне документације, предвиђена је израда и просторног плана подручја посебне намене за Предео изузетних одлика „Овчарско – кабларска клисура”.

Националном стратегијом одрживог коришћења природних ресурса и добара („Службени гласник РС”, број 33/12), се у делу који се односи на заштићена подручја, као специфичан циљ, утврђује обавеза израде просторних планова подручја посебне намене за већа заштићена подручја, у која спада и Предео изузетних одлика „Овчарско – кабларска клисура”.

Уредбом о утврђивању Просторног плана подручја посебне намене инфраструктурног коридора Београд - Јужни Јадран, деоница Београд-Пожега, обухваћено је део територије подручја Просторног плана у К.О. Паковраћа, као простор ширег коридора инфраструктурних система са њиховим заштитним појасима (у дужини од око 4,1 km и ширине од око 2,9 km²). Утврђен је план веза инфраструктурних система са окружењем (планирана петља – чвор „Паковраће“, на стационажи km 126+10) као и утицај инфраструктурног коридора на животну средину, природна и непокретна културна добра, и др. Установљени су режими коришћења простора и правила за уређивање заштитних појаса инфраструктурних система и простора посебне намене.

1.2 Стање и фактори природе и животне средине на планском подручју и елементи животне средине за које постоји могућност да буду угрожени

1.2.1 Стање и фактори природе и животне средине

1) Геолошке карактеристике и рудно богатство

Геолошка грађа подручја веома је сложена и разноврсна у погледу петролошког састава и старости стена и структурних одлика. Највеће распрострањење имају магматске и метаморфне стене јурске старости. У комплекс ових стена који је означен као дијабаз-ројначка формација усечена је клисура од манастира Никоље низводно, приближно до ушћа Каменице. Други по површини коју заузима је комплекс карбонатних, кречњачких седимената, кога чине масивни и мање банковити кречњаци средњег и горњег тријаса и горње креде. На трећем месту по површини су неогени језерски седименти средњег и горњег миоцена, представљени пешчарима, лапорцима, глинцима, лапоровитим кречњацима, мање песковима, шљунковима и песковитим глинама. У геоструктурном погледу, подручје се налази на граници крупних тектонских јединица, Унутрашњих Динарида и Вардарске зоне, која пролази преко Овчар Бање. Радијална тектоника обележена је са две основне групе раседа: уздужним, правца СЗ-ЈИ и попречним, правца СИ-ЈЗ, који су млађи и боље изражени. Ти раседи, односно кретања терена дуж њих, су од посебног значаја за настанак и геоморфолошку еволуцију Овчарско-кабларске клисуре. О интезивним неотектонским процесима, праћеним вертикалним кретањима блокова терена сведочи данашњи висински положај неогених седимената у северозападном залеђу Каблара (до 850 m н.в.) и јужном подножју Овчара (до 650 m н.в.), знатно изнад дна централне језерске равни неогених басена.

2) Геоморфолошке карактеристике

Најмаркантнији елементи рељефа су клисураста, дубоко усечена моравска долина и куполасто засвођена планинска греда Овчар-Каблар у коју је клисура попречно урезана. Овчарско-кабларска клисура представља антецедентну (пробојничку), дискордантну, епигенетску и полифазну речну долину која је у својој морфолошкој еволуцији, функционисала као отока и језероузина између вода пожешког и чачанско-краљевачког неогеног басена. Усецање долине одвијало се синхронно са издизањем и засвођавањем планинске морфоструктуре тако да је дубина клисуре највећа у њеном средишњем делу и износи 710 m у односу на врх Овчара, односно око 620 m у односу на врх Каблара. Атрактивну, спектакуларну морфолошку особеност клисуре чине изванредно изражени укљештени меандри који су настали вијугањем претече водотока Западне Мораве на широкој и равной обали при ушћу у некадашње чачанско језеро. Планина Овчар (985 m н.в.) је домно узвишење стрмих страна и уског темена са два врха приближно исте висине удаљена око 150 m, док је Каблар (889 m н.в.), представљен степеничasto распоређеним кречњачким литицама на југоисточној страни, према клисури, пространијим теменом са два врха међусобно удаљена око 400 m и блаже нагнутим северозападним падинама. Такође, терени са већим надморским висинама налазе се са обе стране клисуре и узводно од Овчар Бање, у пределу Дебеле горе (Бранојевац – 791 m н.в.), са десне стране и у атару Врнчана, на граници са Тучковом и Папратиштем (Шест – 791 m н.в. и Оровица 856 m н.в.), са леве стране. Максимална висинска диференцираност подручја, између ушћа Каменице и врха Овчара, износи 740 m. У хипсометријском погледу, 49% површине планског подручја је на надморским висинама 500-750 m, 42% на висинама 250-500 m и 9% на надморским висинама већим од 750 m, а само незначителне површине терена (мање од 0,3%), уз водоток Западне Мораве код ушћа Каменице су на висинама мањим од 250 m. На заштићеном подручју предела изузетних одлика хипсометријски односи су нешто другачији: 61% подручја је на надморским висинама 250-500 m, 26% на висинама 500-750 m и 13% подручја на надморским висинама већим од 750 m. Осим долине Бјелице, која је границом подручја просторног плана обухваћена при ушћу у Западну Мораву, значајнији облици флувијалног рељефа су долине Врнчанске реке, потока Асановац и реке Каменице, са леве стране и долине Бањског, Тројичког, Короњског (Сретењског) и Вазнесењског потока са десне стране клисуре, као и долине неколико левих и десних притока Каменице у атару Рожаца (Грабовац, Јововац, Раковица) и притока Бјелице у Дљину (поток Спило). Од флувио-денудационих облика бројне су јаруге, вододерине и плитке долине повремених водотока којима су највише изрезбарени делови терена изграђени од магматских и метаморфних стена, кредног флиша, седимената дијабаз-ројначке формације и неогених седимената (Видовска коса, Овчарић, долинске стране Мораве у атару Тучкова и Дљина, Острвица, Бећина главица, лева долинска страна Каменице у атару Рожаца и др.). На стрмим странама Каблара, и мање Овчара, урезане су суводолине односно точила у чијем су подножју формиране мање сипарске купе. Од карстних облика јављају се вртаче у горњекредним кречњацима Дебеле горе и неколико мањих пећина, јама и поткапина од којих су најпознатије Кађеница, са десне стране Мораве узводно од Овчар Бање, Турчиновац на тешко приступачној литици Каблара, поткапина на Каблару у којој је подигнута капела посвећена Св. Сави. У долини Бањског потока, која је карактеристична по наслагама бигра у облику тераса и басенчића, налази се Врелска пећина, дужине око 70 m.

3) Хидрогеолошке и хидрографске карактеристике

Главни хидрографски објекти су водоток Западне Мораве и две акумулације настале преграђивањем те реке. До профила бране ХЕ „Овчар Бања” површина слива Мораве износи 3155 km², а средњи вишегодишњи протицај око 35 m³/s. На основу мерења водостаја на хидролошкој станици „Гугаљски мост“ (престала са радом 1979. године), која се налазила узводно од ушћа Бјелице, прорачунат је и апсолутно максимални протицај од 1250 m³/s који се десио 13. маја 1965. године, у време познатог катастрофалног поводања Западне Мораве. На хидролошкој станици „Кратовска стена“, низводно од ушћа Бјелице (почела са радом 1978. године), докле је површина слива 3077 km², максимални протицај је био 569 m³/s (19.02.1986. године), а минимални свега 2,08 m³/s (12.09.1984. године).

Обе бране на Западној Морави подигнуте су педесетих година прошлог века за потребе електропривреде, тако да су уз њих изграђене ХЕ „Међувршје” и ХЕ „Овчар Бања”.

Хидролошку особеност подручја представљају геотермалне воде Овчар Бање чија је појава везана је за уздужни расед правца СЗ-ЈИ, на контакту тријаских кречњака и палеозојских шкриљаца. Природно извориште се карактерисало дифузним

истицањем у шљунковити речни нанос у овчар-бањском проширењу, а главни извори су се до 1896. године налазили са десне стране Западне Мораве (односно испод Овчара - по чему је тако и названа).

4) Биљни и животињски свет, биодиверзитет

Живи свет одликује се значајном специјском и екосистемском разноврсношћу заснованој првенствено на разноликости и специфичностима станишта Овчарско-кабларске клисуре. Главни природни вегетацијски облик, у погледу просторне заступљености, су шуме које су представљене лишћарским састојинама храстова, букве, граба и других врста у оквиру десетак шумских и жбунастих заједница, од којих су неке реликтног и рефугијалног карактера. Највећи део подручја припада зони климатогене шуме храста сладуна и цера у којој је под утицајем локалних станишних услова и човека формирано низ асоцијација и субасоцијација дрвећа и жбуња храстовог појаса, са местимичном појавом букве и других представника брдских букових шума. Главне заједнице храстовог појаса, осим шуме сладуна и цера, су ксеротермна мешовита шума сладуна, цера и грабића, чиста шума цера, шума китњака, граба и цера, шума китњака и цера, чиста шума китњака и шума црног јасена и храстова. У храстовом појасу, на већим надморским висинама, осим експозицијама и заклоњеним увалама распрострањене су шуме брдске букве, шуме букве и китњака и шуме букве и црног граба. Осим врста које као терцијарни реликти указују на рефугијалност клисуре (црни граб, црни јасен, руј, дрен, цер, ситнолисна липа, клен и др.), истичу се и две полидоминантне реликтне заједнице: шума букве и црног граба на северним падинама Овчара, у заклоњеним, влажним долинама Сртењског и Тројичког потока, репрезент вегетацијске инверзије, флористички богата, у којој се осим тих врста јављају јавор, млеч, брдски брест, бели јасен, крупнолисна и ситнолисна липа, дивља трешња, зова, хајдучка опута, ликовач, клокочика и друге врсте и термофилна реликтна полидоминантна заједница кострике и храстова, на северним нижим падинама Каблара, у којој се осим кострике јавља неколико врста храстова (цер, медунац, китњак), црни јасен, грабић, жешља, брекиња, оскоруша, пасдрен и друге врсте. На стеновитим северним кречњачким падинама и литицама при врху Овчара, на месту званом Борјак, очувана је група стабала црног бора, као остатак шуме, такође, реликтног карактера. Дуж обала Западне Мораве и већих притока, као и местимично поред обала акумулација, где се на наносу образовао педолошки покривач, јављају се у облику уског појаса шуме (групације) врба, тополе и јове. Осим шумске и жбунасте вегетације, на стенама и сипарима, шумским пропланцима и пашњацима јављају се специфичне травне заједнице, а на засутом, приобалним деловима акумулације „Међувршје” и у самој води буја мочварна, макрофитна емерзна и субмерзна вегетација са већим бројем врста (шаш, рогоз, дрезга, трска, шевар, жута перуника, трстелика светлица, воштика, јегулина трава, мресњак и власаста ресина). Флотантна вегетација представљена је сочивицом, а у новије време дошло је до уношења и размножавања алохтоних инвазивних водених макрофита као што су водени орашак и подводница.

Флору Овчарско-кабларске клисуре, према резултатима досадашњих истраживања, чини око 650 врста васкуларних биљака, са присуством ендемичних, ретких и угрожених таксона. Сигурно да је тај број на подручју клисуре и на подручју Просторног плана већи, а ова претпоставка биће проверена кроз природњачка истраживања за потребе проширења заштићеног подручја. Осим наведених реликтних врста, у списку флоре је и неколико ендемичних биљака, као и већи број ретких врста од којих су поједине строго заштићене (преко 15 таксона - барски раставић, сива суручица, ловоролисни јеремичак, златна папрат, златан и др.) или заштићене (око 70 таксона). Посебан значај флори клисуре даје откриће за науку нове биљке која је названа кабларски звончац (*Edraianthus canescens*, из фамилије Campanulaceae), стеноендемичне и угрожене биљне врсте представљене популацијом од око 2000 јединки на површини од једног квадратног километра, на локалитету Орлове стене, у северном подножју Каблара. Такође, једну од флористичких особености подручја представља присуство 23 дивље врсте из породице орхидеја. Биолошко царство гљива одликује се изузетним диверзитетом, а досадашњим истраживањима утврђено је око 270 врста макромицета, од којих су 4 строго заштићене, а 5 заштићене домаћим прописима, неке су од међународног значаја за заштиту, а десетак врста гљива је по режимом контроле сакупљања, коришћења и промета.

У дивљем животињском свету подручја најзначајнија и најпознатија фаунистичка група су птице које се представљене са око 175 врста, од којих су више од половине гнездарнице. Оне су везане гнезђењем или исхраном за разноврсна станишта клисуре и околног простора (шумска, ливадско пашњачка, стеновита, водена, пољопривредна и др). Око 85% врста су строго заштићене, око 5% заштићене, а за 10% врста заштита је обезбеђена прописима из области ловства. Међу грабљивицама се истичу сиви соко, змијар, осичар, патуљаста орао, јастреб, шумска сова, буљина (и повремено сури орао), међу птицама водених станишта сива и мала бела чапља, бела и повремено црна рода, неколико врста гњураца и вранаца, гак, лабуд и повремено црвенокљуни лабуд, више врста дивљих патки и друге врсте, међу врстама шумских, стеновитих и пољопривредних станишта горска и даурска ласта, прдавац, сива жуна, кос камењар, обична црвенрепка, сеница шљиварка, гавран, стрнадица камењарка, виноградска стрнадица, препелица, руси сврачак и многе друге врсте. Сисари су представљени са 40 врста од којих је 15 строго заштићено, 7 заштићено, а десетак врста је под режимом ловостаја. Од ретких и/или строго заштићених врста истичу се водена ровчица, патуљаста миш, пух лешњикар, видра, дивља мачка и десет врста слепих мишева, међу којима су и велики и мали потковичар, водени вечерњак, патуљаста слепи мишић и др. Херпетофауна чини 11 врста гмизаваца и 9 врста водоземаца. Међу гмизавцима су две врсте корњача, четири врсте гуштера и пет врста змија, од којих једна отровница (поскок), а строго заштићене врсте су барска корњача, кратконоги гуштер, смукља, белоушка, рибарица и смук. Од водоземаца, осам врста је строго заштићено (планински мрмољак, мали мрмољак, шарени даждевњак, жутотрби мукач, велика крастача, крекетуша, велика зелена жаба, шумска жаба и грчка жаба. Досадашњим истраживањима фауне инсеката регистровано је 95 врста дневних лептира (од чега је 15 строго заштићено на националном нивоу, а 5 врста су од европског значаја), око 180 врста правокрилаца (око 100 врста зриковаца и око 80 врста скакаваца), 310 врста ноћних лептира, 31 врста вилиних коњица, 165 врста стеница и 7 врста мравца.

6) Земљиште

Карактеристике педолошког покривача везане су за врсту и структуру матичног супстрата, нагибе терена, надморску висину и хидролошке одлике терена. Главни типови земљишта, по свом распрострањењу су кисела смеђа земљишта, гајњаче и смеђа земљишта на кречњаку. Кисела смеђа земљишта (дистрични камбисол) јављају се претежно на метаморфним стенама (шкриљци, филити, кварцити), седиментима дијабаз-ројначке формације (аренити, глинци, ројначи и др.) и кредном флишу (пешчари конгломерати). Гајњаче (еутрични камбисол) су распрострањене на неогеним седиментима, дијабазима и другим магматским стенама и серпентинисаним перидотитима. Смеђа кречњачка земљишта (калкокамбисол) су развијена на кречњачкој подлози мањег нагиба (делови Дебеле горе и Овчара). Знатне површине стрмих падина Овчара и Каблара су под плитким, скелетним земљиштима типа литосола (на тврдој, више компактној подлози) и регосола или сирозема (на растреситој каменитој подлози). На неколико места, на неогеним седиментима јављају се смонице (вертисол), затим алувијално земљиште (флувисол) на речном наносу, рендине на кречњацима и ранкери на перидотитима на надморским висинама око 800 m. У погледу могућности коришћења, незнатно преовлађују земљишта средњег бонитета (од треће до пете бонитетне класе) погодна за воћарство, делом и виноградарство, вештачке ливаде, гајење малина и кромпира, док су знатне површине под земљиштима лошег бонитета (од шесте до осме бонитетне класе), са потпуном непосредношћу или веома озбиљним ограничењима коришћења за друге намене осим за сточарство (ливаде, пашњаци) и гајење шума.

7) Вода, ваздух и бука

Квалитет *ваздуха* на подручју Плана налази се у I категорији (чист или незнатно загађен ваздух). На загађење ваздуха једини утицај врше издувни гасови моторних возила на саобраћајницама (ДБ IБ реда бр. 23, деоница Чачак-Пожега) и ложишта на чврсто гориво у домаћинствима и другим објектима у насељима- урбанизованој целини Овчар бање).

На целом подручју Плана претпостављена су прекорачења граничне вредности имисија (ГВИ), SO₂, NO_x, CO, суспендованих и таложних материја угљен монооксида и азотних оксида у непосредном појасу наведеног, веома прометног државног пута и насељским агломерацијама..

Испитивање квалитета вода Западне Мораве, на профилу „Гугаљски мост“ (око 1 km узводно од ушћа Бјелице), у оквиру државног оперативног и надзорног мониторинга врши Агенција за заштиту животне средине. Узорци се узимају једном месечно, при чему се месечна испитивања разликују по обиму физичко-хемијских, хемијских и микробиолошких параметара (од тридесетак до око 110 параметара), док се од биолошких параметара прати стање макроинвертебрата. Према извештају о испитивању у 2016. години, водоток Западне Мораве је по већини кључних параметара био у класи II, нешто мање у класи I, у класи III само по садржају амонијум јона и гвожђа и у погледу суспендованих материја у класи III–IV. Међутим, за потпуну оцену квалитета воде у овој години у извештају недостају резултати микробиолошких анализа, као изузетно важног и осетљивог показатеља стања вода. Према извештају о испитивању у 2015. години, Морава је била у III класи по концентрацијама укупног азота, амонијум јона и нитрита, укупних колиформних бактерија и фекалних ентерокока, док је по садржају гвожђа и фекалних колиформи била у IV класи.

На подручју нема извора дуготрајнијег прекорачења дозвољеног нивоа *буке*, осим непосредно поред наведеног државног (магистралног) пута, при чему се ова бука, као не много снажан, али непријатан ехо преноси и осећа и на странама клисуре и врховима Овчара и Каблара. Иако не постоје мерења којима би се експлицитно потврдиле величине односно концентрације и просторна дистрибуција утицаја извора загађења ваздуха и буке у контексту прописаних граничних вредности, може се констатовати да је стање животне средине у погледу квалитета и буке на осталим деловима подручја добро.

8) Геосеизмичност

Интензитет сеизмичког хазарда на подручју Просторног плана, за повратни период од 100 година креће се између 8 и 9° MCS

9) Рецентни геоморфолошки процеси

Од савремених геоморфолошких процеса и облика најзначајнија су клизишта и одрони. Подручје Просторног плана, посебно Овчарско-кабларске клисуре је са високим ризиком појаве клизишта. Углавном се јављају после обилних дуготрајних киша (као што је био случај 2014. године), оштећују путеве и угрожавају друге објекте. Клизмишта у појасу ДП IБ реда број 23 кроз клисуру су честа, утичу на безбедност и режим саобраћаја, а њихова санација је грађевински и финансијски веома захтевна. И на левој страни Мораве, на истом сектору, терен је нестабилан, са честим одронима стеновитих блокова и комада који су изазивали саобраћајне несреће, оштећења коловоза и заштитних путних објеката. Изградњом новог пута и тунела у Овчар Бањи избегнута је ова ризична деоница магистралног пута. Терен на коме се налази манастир Благовештење показује знаке нестабилности (пукотине и слегања на приступном путу, замућивање извора изнад манастира) и ову потенцијалну угроженост треба испитати.

10) Остале природне непогоде и пожари

Подручје Плана је изложено опасностима од атмосферских непогода, поплава, бујица, одроњавања и клизања земљишта, и др. Од осталих природних елементарних непогода, најзначајније су биљне штеточине које изазивају сушење шума, а затим и животињске шумске штеточине.

11) Клима

Одике климе, осим општим географским положајем планског подручја у односу на устаљене регионалне правце кретања ваздушних маса, условљене су значајном просторном варијабилношћу климатских чинилаца везаном за висинске разлике, експозиције, нагиб, морфолошки склоп (отвореност или заклоњеност) терена и др. Према подацима метеоролошких осматрања за период 1961-1990. године са ГМС „Пожега“ (310 m н.в.), као најближој планском подручју, затим са МС „Чачак“ (250 m н.в.) у периоду 1961-1985. године и са ГМС „Краљево“ (215 m н.в.) у периоду 1961-1990. године, може се закључити да су температуре ваздуха у чачанско-краљевачкој котлини за 1,0-1,5 °C веће него у пожешкој, и да су делови подручја источно од темена планинске греде Овчар-Каблар топлији од оних који су окренути, односно експонирани према пожешкој котлини.

Претпоставка је да се у зависности од надморске висине и експозиција, на подручју Просторног плана, средње годишње температуре ваздуха крећу од 10°C у најнижим, долинским деловима до 8°C на горњим, планинским деловима подручја, на надморским висинама преко 800 m. Такође, и годишње суме падавина се повећавају са надморском висином и у вишим деловима подручја крећу се у распону 800-850 mm. Такође, анализом података метеоролошких осматрања са ГМС „Пожега“ за период 1981-2010. године констатовано је повећање средњих вредности температура ваздуха, годишњих (на 9,7°C), јулских (на 20,0°C) и јануарских (на - 1,6°C), као и апсолутног температурног максимума (на 41,0°C) и смањење средње годишње количина падавина (на 726,4 mm) у односу на период 1961-1990. године.

1.2.2 Елементи животне средине за које постоји могућност да буду изложени значајном утицају

Стање квалитета животне средине на подручју Просторног плана може се оценити као повољно на највећем делу територије.

Главни локални извори загађења **ваздуха** су издувни гасови моторних возила на саобраћајницама, првенствено на ДП ИБ реда бр. 23, деоница Чачак-Пожега и, знатно мање, ложишта на чврсто гориво у домаћинствима и другим објектима у насељима, пре свега урбанизованој целини Овчар Бање. Основано се претпостављају повремена (дневна и часовна или осмочасовна) прекорачења граничних вредности концентрација SO₂, NO_x, CO, суспендованих и таложних материја угљен монооксида и азотних оксида у непосредном појасу наведеног, веома прометног државног пута и насељским агломерацијама, али се на основу резултата испитивања квалитета ваздуха у Србији и оближњем граду Чачку, може закључити да је ваздух у Овчарско-кабларској клисури и целом планском подручју у I категорији (чист или незнатно загађен ваздух). Тој категорији (која се утврђује на основу годишњих концентрација) одговарају прве три класе квалитета (одличан, добар и прихватљив), утврђене према вредностима дневних концентрација.

Такође, на подручју нема извора дуготрајнијег прекорачења дозвољеног нивоа **буке**, осим непосредно поред наведеног државног (магистралног) пута, при чему се ова бука, као не много снажан, али непријатан ехо преноси и осећа и на странама клисуре и врховима Овчара и Каблара. Иако не постоје мерења којима би се експлицитно потврдиле величине односно концентрације и просторна дистрибуција утицаја извора загађења ваздуха и буке у контексту прописаних граничних вредности, може се констатовати да је стање животне средине у погледу квалитета и буке на осталим деловима подручја добро. Далеководи под напоном производе непријатни шум у виду брујања и пуцкетања (тзв. корона пражњења), али на подручју не постоје нити су планирани далеководи напона већег од 35 kV, који се сматрају релевантним извором буке. Нема индиција о појачаном, вештачком или природном, јонизујућем зрачењу. Извор нејонизујућег зрачења су далеководи, а заштита од њиховог електричног поља и магнетне индукције обезбеђује се у току пројектовања и погона далековода сходно домаћем законодавству и смерницама Светске здравствене организације. Имајући то у виду и претходну констатацију о постојећим и планираним далеководима, овај утицај на животну средину сматра се контролисаним и безбедним.

Испитивање квалитета **вода** Западне Мораве, на профилу „Гугаљски мост“ (око 1 km узводно од ушћа Бјелице), у оквиру државног оперативног и надзорног мониторинга врши Агенција за заштиту животне средине. Узорци се узимају једном месечно, при чему се месечна испитивања разликују по обиму физичко-хемијских, хемијских и микробиолошких параметара (од тридесетак до око 110 параметара), док се од биолошких параметара прати стање макроинвертебрата. Према извештају о испитивању у 2016. години, водоток Западне Мораве је по већини кључних параметара био у класи II, нешто мање у класи I, у класи III само по садржају амонијум јона и гвожђа и у погледу суспендованих материја у класи III–IV. Међутим, за потпуну оцену квалитета воде у овој години у извештају недостају резултати микробиолошких анализа, као изузетно важног и осетљивог показатеља стања вода. Према извештају о испитивању у 2015. години, Морава је била у III класи по концентрацијама укупног азота, амонијум јона и нитрита, укупних колиформних бактерија и фекалних ентерокока, док је по садржају гвожђа и фекалних колиформи била у IV класи.

Локални мониторинг квалитета површинских вода на подручју Просторног плана обавља Завод за јавно здравље Чачак двомесечним узорковањем и лабораторијским анализама вода Западне Мораве, на профилу 500 m низводно од бране „Међувршје“ и Каменице, на профилу „Рујак“ (Пријевор) 3,7 km узводно од ушћа. Обим мониторинга прилагођен је циљу утврђивања еколошког статуса односно степена загађења и класе тих водотока и врши се према Правилнику о параметрима еколошког и хемијског статуса површинских вода и параметрима хемијског и квантитативног статуса подземних вода („Службени гласник РС“, број 74/11) и Уредби о граничним вредностима загађујућих материја у површинским и подземним водама и седименту и роковима за њихово достизање („Службени гласник

РС“, број 50/12). У периоду 2015-2017. године, у свим испитивањима водоток Западне Мораве имао је умерен еколошки статус односно III класу квалитета, осим при анализама у априлу и јуну 2015. године, када је еколошки статус био слаб, а квалитет IV класе. За оцену еколошког статуса коришћено је 12 прописаних параметара (pH, растворени кисеоник, ВРК₅, укупни органски угљеник, амонијум јон, нитрати, нитрити, ортофосфати, укупни фосфор, хлориди, укупни колиформи, фекални колиформи и цревне ентерококе), при чему је умерен и лош статус (а не виши) утврђени првенствено на основу вредности амонијум јона и микробиолошких параметара. Према споменутој уредби о граничним вредностима испитивано је 25 параметара, међу којима су, осим наведених, гвожђе, цинк, бакар, арсен и други. Каменица је у 2015. години имала претежно добар еколошки статус, у 2016. години претежно умерен, а у 2017. години претежно добар, док је у априлу те године статус био одличан, а класа водотока I. Према извештају о испитивању у 2015. години, Морава је била у III класи по концентрацијама укупног азота, амонијум јона и нитрита, укупних колиформних бактерија и фекалних ентерокока, док је по садржају гвожђа и фекалних колиформи била у IV класи.

Умерен и повремено слаб еколошки статус, односно бактериолошка и друга загађења воде Западне Мораве последица су отпадних комуналних вода градских (Пожега, Косјерић, Ужице, Ариље, Ивањица, Лучани, Гуча) и сеоских насеља с обзиром да не постоје станице за пречишћавање комуналних вода. Такође, веома мало индустријских објеката/загађивача има адекватно решено питање испуштања и пречишћавања својих отпадних вода.

Квалитет вода на изворима и јавним чесмама, као и на водозахватима односно системима групног или појединачног локалног водоснабдевања непотпуно се и нередовно контролише. Повремене микробиолошке анализе вода јавних чесми у Овчарско-кабларској клисури показују да су оне бактериолошки неисправне и да се не би смеле користити, изузев Матове чесме, крај ДП IB реда број 23, испод манастира Преображење. Такође, неке физичко-хемијске или микробиолошке параметре прописане за воде за пиће и другу људску употребу повремено не задовољавају ни воде на изворишту у галерији ХЕ „Овчар Бања”, као ни воде у бунару термалног изворишта. Поводом појаве непријатног мириса и органолептичких примеса у води бањског купатила у августу 2016. године, Завод за јавно здравље Чачак је извршио преглед водозавхвата (копаних бунара и црпне станице) и обавио потребне анализе термалне воде. Извршено је чишћење бунара од муља (бунари су, иначе плавлени 2014. и 2016. године, након чега нису чишћени) и дезинфекција бунара и дистрибутивне мреже. У појединим узорцима воде пре чишћења констатован је мирис на трулеж и рибу и присуство укупних колиформних бактерија, колиформних бактерија фекалног порекла и бактерије *Pseudomonas aeruginosa*. У поновљеним анализама, после чишћења бунара и испирања мреже у сва четири узорка је нађена наведена бактерија, а у два узорка је констатовано мање присуство фекалних колиформних бактерија. Закључено је да се што хитније морају обавити истраживања ради проналажења и изградње новог, погоднијег и безбеднијег изворишта, са мањим утицајем речне вода и да је у међувремену неопходно извршити темељну санацију бунара, црпне станице и водоводске мреже. Главне санационе мере су заглињење зидова бунара, заштита вентилационих отвора, поправка зидова и поклопаца, изградња тротоара, поправка оgrade и чишћење и одржавање зоне непосредне санитарне заштите, чишћење црпне станице, поновно испирање и дезинфекција целог система и редовна контрола исправности воде. Препоручено је да се вода може користити само за испирање тоалета док се не изврши санација, а да се за употребу хлорисане воде у терапијске сврхе у бањском купатилу прибави мишљење Института за рехабилитацију из Београда. Бањско купатило је престало са радом, а вода у Велнес центру „Каблар” се хлорише и микробиолошки је исправна.

На подручју нема јавних или групних канализационих система за отпадне комуналне и друге воде ни постројења за пречишћавање. Отпадне воде испуштају се у септичке јаме, претежно водопропусне или често, у пољопривредним домаћинствима и викендицама, директно на површину терена или рецепијенте.

Квалитет *земљишта*, у односу на присуство загађујућих, штетних и опасних материја, је задовољавајући, без прекорачења тзв. ремедијационих вредности односно нивоа који је безбедан за коришћење земљишта, с обзиром на просторно учешће пољопривредних површина на којима се примењују агрохемијска средства, релативно мали обим примене тих средстава и одсуство објеката и активности који могу бити извор загађења земљишта већег обима. Изливање отпадних вода домаћинстава и других објеката у сеоским насељима, употреба ђубрива и хемијских средстава у пољопривреди не сматрају се фактором промене квалитета земљишта на подручју. Параметри плодности земљишта (структура, ниво органских материја, биолошка активност, садржај лако

приступачног фосфора и калијума, садржај органског угљеника) нису на подручју посебно испитивани. Они су у великој мери одређени досадашњим начином коришћења земљишта и стањем/интензитетом ерозионих процеса, а што су ти процеси јачи и дуготрајнији земљиште је лошијег квалитета и мање плодности. Највећи део подручја, око 35%, обухваћен је процесима врло слабе ерозије, нешто мање - 30%, процесима слабе ерозије, под средњом ерозијом је око 20% и јаком ерозијом 15% подручја. Ерозији су највише изложени терени изграђени од стена дијабаз-рожначке формације, серпентинисаних перидотита и неогених седимента, посебно ако су обешумљени и са оскудним травним покривачем, или се користе као оранице, виногради и воћњаци (Видова, Међувршје, Паковраће, Врнчани). Површине угрожене јаком и средњом ерозијом, са наведеном дијагнозом матичне подлоге и вегетационог покривача налазе се у атарима свих села, највише у Видови, Међувршју, Паковраћу и Врнчанима, посебно на местима где су ти ерозивни чиниоци удружени са стрмим нагибима терена.

На делу подручја који припада граду Чачку, посебно у Овчар Бањи и клисури, успостављен је ефикасан систем сакупљања **комуналног отпада** и његовог одвожења које врши ЈП „Комуналац” из Чачка. Стандардних, затворених контејнера запремине 1,1m³, за тзв. „мокри” отпад, има преко 40 и празне се 1-2 пута недељно, а мрежастих металних контејнера за суви отпад (папир, картон, лименке, стакло, метал, пет амбалажа), који се празне на две недеље, има око 15. У систем су укључени и делови општине Лучани, уз ДП ИБ број 23, односно водоток Западне Мораве и део насеља Овчар Бања са десне стране реке. У атарима чачанских насеља Видова, Рошци и Врнчани потребно је повећати број и проширити мрежу контејнера, што важи и за села Дљин и Дучаловићи на територији општине Лучани, док у Тучкову, општина Пожега нема контејнера нити организованог сакупљања и одвожења отпада. Расутог отпада и тзв. дивљих депонија има мало, а по чистоћи посебно се издваја заштићено подручје Овчарско-кабларске клисуре. Управљач заштићеног подручја контролише и спречава бацање и остављање смећа, организује кампање његовог уклања и дели пластичне вреће за отпад.

У обухвату Просторног плана не налазе се нити су планирани **севесо постројења/комплекси**, у којима је присутна или може бити присутна опасна материја у једнаким или већим количинама од прописаних.

Будући да основну посебну намену простора на планском подручју представља заштита подручја Овчарско-Кабларске клисуре са великим биолошким и предеоним разноврсностима, као и објектима и појавама вредног гео наслеђа и културним вредностима од изузетног значаја, кроз ову Стратешку процену детерминисани су кључни елементи животне средине, природних вредности и непокретних културних добара за које постоји могућност да буду угрожени кроз реализацију планских решења датих у оквиру ППППН.

На подручју Просторног плана не врши се систематски (државни и локални) мониторинг животне средине, осим мониторинга квалитета вода, тако да се оцена већине елемената и показатеља стања животне средине изводи посредно, на основу података о објектима и активностима који могу бити извор загађења ваздуха и земљишта, односно који могу генерисати буку, отпад и зрачење. Мониторинг квалитета ваздуха и буке организован је на локалном нивоу, али само за града Чачак и приградских насеља и врши се у оквир активности Завода за јавно здравље Чачак.

Због свега наведеног, закључци стању животне средине, у контексту израде Просторног плана и ове Стратешке процене изводе се посредно, на основу постојања објеката, радова и активности које су извор дејства на животну средину (саобраћајна и енергетска инфраструктура начин евакуације отпадних вода и чврстог комуналног отпада, начина обраде земљишта и степена примене агрохемијских средстава у пољопривреди, и др.). Нису индиковане нереверзибилне појаве угрожавања живота и здравља људи услед прекомерног загађења животне средине, нити неприхватљиви поремећаји у функционисању водених и копнених екосистема под директним утицајем погоршања квалитета вода, ваздуха и земљишта.

Следеће активности и објекти имају највећи утицај на квалитет животне средине на подручју Просторног плана: **саобраћај** (повећање нивоа загађења ваздуха на саобраћајницама, првенствено на ДП ИБ реда бр. 23, деоница Чачак-Пожега); **несанитарне „дивље депоније“** (директно загађење земљишта и подземних и површинских вода контаминатима и патогеним микроорганизма са дивљих депонија на територији Плана, као и загађење вода и земљишта секундарним продуктима депонија, појава непријатних мириса услед спаљивања отпада на депонијама, нарушавање слике предела и др.); **пољопривреда** (са директним утицајем активности на ерозију, закишељавање, заслањивање, еутрофикацију и контаминацију земљишта); **хидротехничка инфраструктура** (загађење испуштањем

непречишћених комуналних отпадних вода из домаћинстава директно у земљиште, испуштањем непречишћених вода из привредних активности и дренажних вода из пољопривреде у речне токове); **туризам** (постојећа мала и неадекватна туристичка понуда (транзитни, културни и излетнички туризам) негативно утиче повећањем количине отпада који се одлаже на дивље депоније).

Планирано зонирање степена заштите, односно примена и ефикасна контрола спровођења успостављених ограничења за развој активности, објеката и радова који могу имати утицаја на загађивање животне средине обезбедиће одржавање постојећег квалитета животне средине на највећем делу подручја Просторног плана и смањити ризик од евентуалног загађивања и деградације простора.

Подручја постојећих и планираних туристичких пунктова (спа, велнес туризам у Овчар бањи са планирам хотелским и бањским капацитетима) у којима је регистрован или индикован могући утицај или оптерећење животне средине идентификовани су, означени и квалификовани одговарајућим степеном квалитета и угрожености животне средине и за њих је у овом документу утврђен додатни сет мера заштите животне средине, природних вредности и културног наслеђа.

На подручју које је узето у разматрање кроз ову Стратешку процену не постоје релевантни подаци о стању животне средине и о оцени стања загађености (није дефинисано „нулто стање животне средине“ и не постоји интегрални катастар загађивача), осим појединачних мерења. Стање животне средине је зато, за поједине делове подручја дато као процена, на основу идентификације потенцијалних извора загађивања и могућих значајних негативних утицаја на животну средину.

Као елементи/вредности животне средине у којима су индиковани (могући) значајнији утицаји и промене на планском подручју идентификовани су:

- **биолошка разноврсност, геодиверзитет и предео**, чије је стање на највећем делу подручја изузетно или веома добро - са могућим индиректним утицајем боравка људи и неадекватног вршења делатности и активности (пољопривреде, шумарства, ловства, риболова, туризма и др), као и нарушавања био и геодиверзитета и предела у подручјима ерозионих процеса. Ерозији су највише изложени терени изграђени од стена дијабаз-ројначке формације, серпентинисаних перидотита и неогених седимента, посебно ако су обешумљени и са оскудним травним покривачем, или се користе као оранице, виногради и воћњаци (Видова, Међувршје, Паковраће, Врнчани). Површине угрожене јаком и средњом ерозијом, са наведеном дијагнозом матичне подлоге и вегетационог покривача налазе се у атарима свих села, највише у Видови, Међувршју, Паковраћу и Врнчанима, посебно на местима где су ти ерозивни чиниоци удружени са стрмим нагибима терена ;
- **земљиште**, чији је квалитет у односу на присуство загађујућих, штетних и опасних материја, задовољавајући, без прекорачења тзв. ремедијационих вредности односно нивоа који је безбедан за коришћење земљишта, с обзиром на просторно учешће пољопривредних површина на којима се примењују агрохемијска средства, релативно мали обим примене тих средстава и одсуство објеката и активности који могу бити извор загађења земљишта већег обима;
- **воде**, према извештају о испитивању у 2016. години, водоток Западне Мораве је по већини кључних параметара био у класи II, нешто мање у класи I, у класи III само по садржају амонијум јона и гвожђа и у погледу суспендованих материја у класи III–IV. Према извештају о испитивању у 2015. години, Морава је била у III класи по концентрацијама укупног азота, амонијум јона и нитрита, укупних колиформних бактерија и фекалних ентерокока, док је по садржају гвожђа и фекалних колиформи била у IV класи.
- **ваздух**, за који се на основу резултата испитивања квалитета ваздуха у Србији и оближњем граду Чачку, може закључити да се у Овчарско-кабларској клисури и целом планском подручју налази у I категорији (чист или незнатно загађен ваздух);
- **заштићена природна добра**, са релативно повољним стањем у погледу заштите предела, резервата и споменика природе и очекиваним притисцима услед повећања туристичке посете и градитељског притиска;
- **културно-историјско наслеђе**, са релативно повољним стањем у погледу степена конзервације и уређености, са могућим утицајима услед изградње објеката у околини непокретних културних добара и очекиване туристичке посете и градитељског притиска у селима;

II Општи и посебни циљеви Стратешке процене и избор индикатора

Општи и посебни циљеви Стратешке процене утицаја дефинишу се у складу са циљевима и захтевима у погледу заштите животне средине у другим локалним плановима и програмима, циљева заштите животне средине утврђених на нивоу региона, Републике и на међународном нивоу, као и специфичних циљева карактеристичних за подручје посебне намене, прикупљених података о стању животне средине и значајних питања, проблема и предлога у погледу заштите животне средине у овом Плану. На основу дефинисаних циљева врши се избор одговарајућих индикатора који ће се користити у изради Стратешке процене.

2.1 Полазишта и основе општих и посебних циљева

Подручје Просторног плана укупне површине 97,53 km² обухвата: ПИО „Овчарско-кабларске клисуре“ и просторно културно историјску целину, чије се границе поклапају, површине од око 22,79 km² и незаштићено подручје од око 74,74 km².

Кључно полазиште за идентификацију општих циљева СПУ, као и основ/инпут дефинисања посебних циљева представљају следеће одлике планског подручја: значајан степен специјске и екосистемске разноврсности, изузетно значајни феномени геонаслеђа, карактеристични високовредни предели, подручје од националног значаја у погледу заштите природних и културних вредности и др.

2.2 Избор посебних циљева и индикатора

Посебни циљеви Стратешке процене представљају квантификацију и квалификацију општих циљева датих у облику смерница и акција (мера, радова, активности) којима ће се извршити њихова реализација.

Индикатори за евалуацију утврђених циљева Стратешке процене су изабрани на основу меродавних и суштинских одлика и садржаја области животне средине, заштите природних и непокретних културних добара на коју се процена односи. Они проистичу из општих циљева плана и представљају директан ослонац за идентификацију и мониторинг посебних циљева Стратешке процене. Циљеви и индикатори, рађени за потребе ове Стратешке процене дати су у Табели 1.

Табела 1. Циљеви и индикатори Стратешке процене

Област Стратешке процене	Општи циљеви	Индикатори	Посебни циљеви
1. Биодиверзитет, геодиверзитет и предео	1.1. Очување и унапређење специјске, генетичке и екосистемске разноврсности 1.2. Очување, презентација и одрживо коришћење природних вредности (посебно изузетних објеката геонаслеђа) 1.3. Очување и унапређење главних (природних, културних и антропогених) елемената предеоног лика	-број таксона аутохтоне дивље флоре и фауне, величина и здравствено стање и структура популације и површина ретких и значајних врста -број идентификованих и регистрованих објеката геонаслеђа -врста и обим радова на уређењу, презентацији и одрживом коришћењу -број, површина и просторна дистрибуција типова предела -врста и обим активности на санацији оштећења и рекултивацији подручја деградираних рецентним геоморфолошким процесима -ерозијом, бујицама и др.)	-очување постојећих дивљих врста биљака и животиња и повећање њиховог броја реинтродукцијом и реколонизацијом ишчезлих или еколошки прихватљивих представника дивље флоре и фауне -евидентирање, истраживање и вредновање феномена и подручја са специјалним геолошким, геоморфолошким и хидрографским одликама -очување, обележавање, уређење и презентација вредних објеката геонаслеђа -идентификација типова предела и формулисање програма њихове заштите -израда и реализација пројеката уређења значајних амбијенталних целина -рекултивација простора девастираних рецентним геоморфолошким процесима

			-реализација пројеката ревитализације ерозионих подручја, као и дефинисање мера антиерозионе заштите
2. Ваздух	2.1. Обезбеђивање задовољавајућег квалитета ваздуха смањењем емисије штетних материја из саобраћаја (државни пут I6 реда бр.23.) 2.2. Унапређење енергетске ефикасности применом чисте енергије	-број дана када је прекорачена ГВИ за чађ, SO ₂ , NO ₂ , таложне материје -саобраћајно оптерећење (возила/час) -процентуална употреба електричне енергије и алтернативних извора енергије	-смањење нивоа загађења ваздуха од саобраћаја, нарочито у зони државних путева првог и другог реда, -смањење нивоа загађења ваздуха из ложишта до 2025.
3. Вода и земљиште	3.1. Обезбеђивање пречишћавања отпадних вода, побољшање санитације насеља и унапређење квалитета вода према прописаним класама 3.2. Повећање уредног снабдевања водом и обезбеђивање канализације за кориснике водовода 3.3. Умањење ефеката ерозије земљишта	-губици у земљишту -квалитет (биолошки и хемијски) река, потока и друго -% домаћинстава прикључених на водовод и канализацију -% третираних санитарних вода -прописана класа квалитета -количина упуштених материја у водене токове	-унапређење рада надлежних служби за контролу отпадних вода, -смањење за 10% укупне површине контаминираних земљишта, -изградња водовода и повезивање насеља на регионалне системе -изградња канализације у деловима Плана где не постоји
4. Отпад	4.1. Смањење количине отпада и његова евакуација ван заштићеног подручја	-специфична количина отпада (kg/ст/дан) -% отпада који се рециклира или прерађује -% отпада који се евакуише на општинске/регионалне депоније	-смањење створене количине отпада на руралном подручју -побољшање квалитета живота и спречавање настанка дивљих депонија
5. Културно-историјско наслеђе	5.1. Очување, презентација и адекватно коришћење непокретних културних добара и очување етнографско-фолклорног наслеђа	-број евидентираних, категорисаних и проглашених непокретних културних добара -очуваност главних обележја и вредности објеката, других садржаја и простора непокретних културних добара -врста и обим интервенција на конзервацији и уређењу -врста и обим мера и радова на презентацији и коришћењу	-установљење и доследно спровођење мера на чувању и текућем одржавању споменика културе, просторних културно-историјских целина, археолошких налазишта и других НКД -израда и реализација програма и пројеката презентације и стављања НКД у функције од општег интереса (култура, образовање, туризам) -установљење и спровођење мера заштите и уређења простора у околини НКД
6. Становништво и људско здравље	6.1. Заштита и праћење здравља становништва и стварање услова за одмор и рекреацију 6.2. Смањење буке и вибрација у оквиру изграђених простора	-% становништва са адекватним системима прикупљања и пречишћавања отпадних вода -% становништва са приступом објектима основне здравствене заштите -број људи који је под утицајем буке -% становништва изложен повећаној загађености ваздуха тешким металима	-дефинисање система водоснабдевања који ће омогућити доступност физичко-хемијски-биолошки исправне воде -регулисање евакуације отпадних вода -повећање степена доступности становништва установама здравства -смањење нивоа буке у насељима, посебно у зонама коридора државних путева -побољшање квалитета ваздуха на локацијама са високим емисијама тешких метала

			-стварање услова за одмор и рекреацију
7. Шуме	7.1. Обезбеђење очувања шумског фонда од непланиране сече и повећање шумског фонда 7.2. Очување и унапређење шумске фауне и спречавање криволова	-шумовитост/површина под шумом -обраслост -структура дебелинских разреда -структура узгојних типова -здравствено стање -прираст -бројност врста на територији -број јединки врсте по хектару шуме	-повећање степена шумовитости у односу на садашње стање -пошумљавањем и природним обнављањем -побољшање структуре дебелинских разреда, односно повећање учешћа дрвећа у категорији средње јаких и јаких дебелинских разреда -повећање површина под високим састојинама, на рачун изданаčkih шума и шикара -адекватна и благовремена заштита шума од пожара, штеточина и болести
8. Јачање институционалне способности за заштиту животне средине	8.1. Унапређење информисаности јавности о питањима животне средине и успостављање система мониторинга параметара животне средине 8.2. Унапређење финансирања заштите животне средине	-број развојних програма за заштиту животне средине -број мерних тачака у системима мониторинга -број информација о животној средини у средствима информисања -удео финансирања из других извора -број писаних месечних и годишњих извештаја о стању животне средине на територији ППППН	-дефинисање едукативних програма за локалну управу и грађане, као и невладин сектор -омогућавање приступа грађана плановима подручја на чијој територији се налази објект или парцела у њиховом власништву -омогућавање приступа грађана подацима о појединим параметрима животне средине

III Процена могућих утицаја на животну средину

Процена могућих утицаја ППППН на животну средину, према Закону о стратешкој процени утицаја на животну средину, члан 15., садржи следеће елементе:

1. приказ процењених утицаја варијантних решења ППППН који могу имати директне импликације са становишта заштите животне средине са описом мера за спречавање и ограничавање негативних, односно увећање позитивних утицаја на животну средину;
2. поређење варијантних решења и приказ разлога за избор најповољнијег решења;
3. начин на који су при процени утицаја узети у обзир чиниоци животне средине, укључујући податке о: ваздуху, води, земљишту, клими, јонизујућем и нејонизујућем зрачењу, буци и вибрацијама, биљном и животињском свету, становништву, квалитету живота и здрављу људи у насељима, културно-историјским вредностима, инфраструктурним, индустријским и другим објектима, или другим створеним вредностима;
4. начин на који су при процени узете у обзир карактеристике утицаја: вероватноћа, интензитет, сложеност/реверзибилност, временска димензија (локација, географска област, број изложених становника, прекогранична природа утицаја, кумулативна и синергијска природа утицаја).

3.1 Разматрана питања и проблеми заштите природе и животне средине у Просторном плану и образложење разлога за изостављање одређених питања и проблема из поступка Стратешке процене

Критеријуми за утврђивање могућности значајних утицаја на животну средину планова и доношење одлуке о изради стратешке процене садржани су у Прилогу I Закона о Стратешкој процени. Ови критеријуми заснивају се на: карактеристикама Плана и карактеристикама утицаја.

За доношење одлуке о изради и обухвату Стратешке процене, уз примену осталих критеријума, посебно је важна идентификација проблема заштите животне средине планског подручја и могућност утицаја решења Просторног плана на: природне ресурсе и богатства (посебно заштићених природних добара и природних вредности) ваздух, воду, земљиште, буку, повећање ризика од удеса, становништво, насеља, јавне службе и здравље, шумарство, ловство и риболов, пољопривреду и културно-историјско наслеђе, туристички развој, инфраструктурне и комуналне објекте, развој инфраструктурних коридора (у првом реду саобраћајних) и коридора осталих техничких система, управљање чврстим комуналним и осталим типовима отпада и јачање институционалних способности за заштиту животне средине.

На основу процене стања животне средине на подручју Просторног плана, посебно су разматрана следећа питања:

- проблем загађења ваздуха, воде и земљишта и девастације предела као последице развоја инфраструктурне мреже,
- загађење узроковано активностима у пољопривреди (директан утицај активности на ерозију, исушивање, сабијање, закишељавање, заслањивање, еутрофикацију и контаминацију земљишта и загађење вода);
- потенцијално загађење и антропопресија услед развоја туристичких смештајних капацитета (у Овчар бањи) и туристичке инфраструктуре;
- неразвијен мониторинг животне средине и промена у простору, уз непостојање информационог система, посебно на локацијама са планираним већим туристичким оптерећењима (Овчар бања),
- угроженост подручја природним и осталим појавама и процесима (поспешених антропогеном деструкцијом) - ерозија, клизишта, јаруге, одрони, суфозије, спирање, бујице, транспорт наноса, површинско разарање тла, као и климатске појаве невремена;
- недовољна инфраструктура за одвођење и пречишћавање отпадних вода на подручју;
- недовољна опремљеност канализационом инфраструктуром у руралним насељима;
- лоша инфраструктура за прикупљање, третман и одлагање комуналног отпада на територији руралних средина;
- непостојање система за елиминацију опасног отпада на територији Плана;
- недостатак људских ресурса за реализацију пројекта санације животне средине;
- недовољно инвестирање у заштиту животне средине.

Извештај о Стратешкој процени може се изјаснити о томе зашто поједина питања из области заштите животне средине нису била меродавна за разматрање. У конкретном случају као таква питања оцењени су:

а) климатске промене и девастација озонског омотача - с обзиром да садашња и очекивана продукција CO₂ и других гасова са ефектом стаклене баште, или са утицајем на озонски омотач, на планском подручју није меродавна у негативном или позитивном смислу са становишта обавеза које наша земља има у односу на одговарајуће, релевантне међународне споразуме у вези климатских промена и заштите озонског омотача;

б) јонизујуће и нејонизујуће зрачење - утицај постојећих и планом предвиђених објеката који су извор јонизујућег зрачења није идентификован као значајан на нивоу овог плана и Стратешке процене. Нејонизујуће зрачење није мерено на предметном подручју, али се претпоставља да не превазилази границе дозвољених вредности

3.2 Приказ варијантних решења Просторног плана

У поступку израде Просторног плана нису разматрана варијантна решења различитих планских активности која су од значаја за заштиту животне средине и одрживи развој планског подручја.

3.3 Планска решења заштите, уређења и коришћења простора

Са становишта циљева заштите животне средине и циљева Стратешке процене, значајним и меродавним сматрају се планска решења која се односе на посебну намену простора и то на: заштиту животне средине, заштиту природних и непокретних културних добара, водопривредну и саобраћајну инфраструктуру, туризам, физичку намену простора, природне ресурсе (пољопривредне и шумске) и решавање основних комуналних питања.

а) Заштита животне средине

Планска решења не индукују неповољан утицај на главне елементе и показатеље стања животне средине а решавање главних проблема животне средине, као што су квалитет вода Западне Мораве и бука и квалитет ваздуха у Овчарско-кабларској клисури, нису у територијалном и/или садржајном домену/оквиру овог Просторног плана већ других планова и стратегија. Изградња и реконструкција јавних канализационих система и изградња станица за пречишћавање отпадних комуналних вода градских насеља, сакупљање отпадних вода домаћинстава и јавних и других објеката у селима у непропусне септичке јаме или њихов третман у малим уређајима за пречишћавање, изградња канализације и пречишћавање отпадних вода индустријских загађивача предвиђени су просторним и другим плановима локалних самоуправа узводног дела слива Западне Мораве. Те активности заштите вода су обавеза установљена националним законодавством и одговарајућим европским документима, рокови за њихово извршење/имплементацију нису прецизно утврђени али се не могу одлагати дуже од десет година, док се за нове привредне објекте мере заштите вода одмах примењују, у току израде пројектне документације и њене еколошке и урбанистичко-грађевинске сертификације.

Изградњом и пуштањем у саобраћај аутопута Београд-Јужни Јадран на деоници Прељина-Пожега, чији је коридор предмет посебног просторног плана, битно ће се поправити квалитет ваздуха и смањити бука у Овчарско-кабларској клисури.

б) Зонирање заштите природних и непокретних културних добара

Осим постојећих заштићених подручја Предела изузетних одлика „Овчарско-кабларска клисура” и Споменика природе „Стабло цера на Каблару”, Просторним планом се не идентификују други делови подручја и не резервише простор за заштиту природних вредности.

У пределу изузетних одлика, примењује се режим заштите III степена на површини 1707 ha и режим заштите III степена, у оквиру 6 одвојених просторних јединица укупне површине 543 ha. Границе и мере режима заштите установљене су актом о проглашењу заштићеног подручја 2000. године, сходно тадашњем Закону о заштити животне средине и нису мењане и усаглашаване са Законом о заштити природе („Службени гласник РС”. бр. 36/09, 88/10, 91/10-исправка и 14/16) и Уредбом о режимима заштите („Службени гласник РС”. број 31/12). У току је израда нове студије о заштити Овчарско-кабларске клисуре, на основу које ће се донети нова уредба о заштити/проглашењу, али степен припремљености тог документа није омогућио Заводу за заштиту природе да кроз услове заштите природе за овај просторни план утврди предлог нових граница предела изузетних одлика и граница и детаљних/ближих мера заштите простора са режимима заштите II и III степена.

На основу стања природних вредности и антропогених садржаја и циљева заштите и развоја подручја, а сходно Закону о заштити природе, Уредби о режимима заштите, Уредби о заштити Предела изузетних одлика „Овчарско-кабларска клисура” и акту о условима заштите природе, Просторним планом се дефинишу мере заштите од значаја за утврђивање и имплементацију планских решења.

Просторним планом одређује се простор за проглашење будуће просторно културно-историјске целине „Овчарско-кабларски манастири” као непокретног културног добра у складу са Законом о заштити културних добара. Актом о условима заштите културних добара, које је за потребе израде овог просторног плана издао Републички завод за заштиту споменика културе, и у којем су прелиминарно дефинисани концепт граница и режима заштите будуће просторно културно-историјске целине „Овчарско-кабларски манастири”.

Подручје целине „Овчарско-кабларски манастири” се просторно поклапа са заштићеним подручјем ПИО „Овчарско-кабларска клисура” и на њему се успостављају мере заштите у оквиру три режима који су просторно идентификовани као:

- режим I степена заштите (строга заштита) – порте манастира Благовештење, Никоље, Св. Тројице и Сретење, укупне површине око 1,12 ha и то: 0,34 ha – Благовештење, 0,28 ha - Никоље, 0,23 ha - Сретење и 0,27 ha - Св. Тројице;
- режим II степена заштите (амбијентална заштита) – порте и околине манастира Преображење (2,37 ha), Јовање и Успење (40,46 ha), Вазнесење (2,87 ha) и Ваведење (4,87 ha), као и околине манастира Благовештење и цркве Илиње (6,86 ha), Никоље (2,91 ha), Св. Тројице (4,74 ha) и Сретење (1,58 ha), укупне површине око 66,66 ha;
- режим III степена заштите (општа заштита) – на осталом делу целине „Овчарско-кабларски манастири” (односно ПИО „Овчарско-кабларска клисура”) површине око 2211,22 ha.

в) Водоприреда

На подручју Просторног плана налазе се:

- акумулације и објекти ХЕ „Овчар бања” и ХЕ „Међувршје”;
- део регионалног водосистема „Рзав”, односно трасе магистралног цевовода Ø 1100mm (притиска 9 bar) са „рачвом за Лучане - Чачак”, односно прикључним цевоводом Ø 600mm за општину Лучани којим се вода доводи до резервоара V=2000 m³ одакле даље иде у локални систем, коме припадају и насеља Дљин и Дучаловићи;
- дистрибутивна мрежа локалних изворишта водоснабдевања стара углавном преко 50 година и израђена од челичнопоцинкованог, ПЕ и ПВЦ материјала. и то на подручју: града Чачка, КО Врњачи (насеље Овчар Бања, засеок Горњи Каранци и засеок Илићи) и КО Међувршје, док су КО Рошци и КО Видова прикључене на водовод града Чачка; општине Пожега, КО Тучково; и општине Лучани који се састоји из 3 подсистема, при чему се нека насеља, везана и за регионални водосистем „Рзав”, КО Дљин и КО Дучаловићи; и
- дистрибутивна мрежа термоминералне воде у насељу Овчар Бања.

г) Туризам и рекреација

Најзначајнији туристички производи биће: транзитни туризам (генерисан државним путевима првог реда, постојећим путем ИБ-23, подржан квалитетном везом преко новог аутопута ІА-2 и приступом преко планиране петље у селу Паковраће), културни туризам, верски туризам, презентација природних вредности, бањски туризам, туризам специјалних интереса, кампинг, спортски и рекреативни туризам, рурални туризам, манифестације и гастрономија, као секундарни туристички производи. Целогодишњу понуду и тражњу имају транзитни, културни, верски, бањски туризам, док остали производи имају сезонску тражњу.

Транзитни туризам са посетом најближим манастирима и, евентуално, рекреативним садржајима Овчар бање, наставиће да се развија дуж постојећег ИБ-23 и добиће на значају са побољшањем доступности подручја и реализацијом планираног аутопута. Наставиће се развој културног и верског туризма заснован на презентацији и упознавању културног, историјског и верског значаја 9 12 манастира. Обформиће се пут културе и ходочашћа „Српска Света Гора”, са могућношћу вишедневног боравка и добијања сертификата/признања за посетиоце који савладају руту.

Започеће развој туризма у природи, са организованим турама и специјализованим туристичким водичима за биодиверзитет и геодиверзитет, као и школама природе и вредности геонаслеђа. Обформиће се пут „Природе и геонаслеђа” дуж постојећих, обележених планинарских стаза и бициклических стаза. Планинарске и бициклическе стазе и видиковце треба опремити туристичком сигнализацијом, информативним таблама и пратећим мобилијаром. Кључне атракције овог пута биће Бањски поток, формације геонаслеђа, зоне са режимом заштите II степена и видиковци на Овчару и Каблару. На Каблару ће се наставити са уређењем видиковца са пратећим садржајима на 889 m н.в., који се налази делом у зони са режимом заштите III степена, а делом ван граница заштићеног предела. Обилазак пута организоваће се пешице, бициклима, коњима, (контролисано циповима) са одмориштим и смештајем у Овчар бањи (главни смештајни капацитети на подручју плана), планинарским домовима (постојећи у подножју Каблара и планирани на Овчару), приватним породичним пансионима и руралном смештају у туристичким селима на подручју Просторног плана (Дучаловићи, Рошци, Видова, Врњачи, Јанчићи и др).

Просторна организација туристичке понуде и туристичких производа биће организована у неколико туристичких зона:

1. Зона културног и верског туризма,
2. Зона природе,
3. Зона бањског центра, спа и велнес туризма (са визитор центром ПИО),
4. Зона акваторија,
5. Зона руралног туризма

д) Природни ресурси

Утицај неадекватног коришћења природних ресурса у оквиру заштићених подручја Овчарско-кабларске клисуре може имати вишеструке негативне ефекте на планско подручје и огледа се у активностима непланске сече шума и нерационалног и неадекватног коришћења пољопривредног земљишта.

Одрживо коришћење пољопривредног земљишта остварује се кроз: спречавање прекомерног заузимања пољопривредних површина за потребе социоекономског развоја, применом урбанистичких правила уређења насеља и туристичких зона; подржавање превентивних мера заштите од угрожавајућих природних фактора (водна ерозија, клизишта, поплаве, као и глобалне климатске промене, праћене експресним временским приликама, дуготрајним жегама, бујичним токовима и сл.); унапређење услова чувања стајског ђубрива и његове редовне примене у ратарско-повртарској, воћарској и ливадарској производњи; пошумљавање плитких, еродованих и других обрадивих земљишта најслабијег производно-економског потенцијала; постизање хигијенско-здравствених безбедносних стандарда у пољопривредној производњи (посебно у производњи меса и млека).

Планови гајења, обнављања, оснивања нових и неге шума утврђени основама газдовања шумама у државној својини на подручју Просторног плана компатибилни су са основном функцијом тог простора као заштићеног подручја посебних природних и културних вредности. Кроз установљење и одговарајуће планско газдовање заштитним шумама обезбеђује се пуна подршка мерама очувања и унапређења биодиверзитета, пејзажа и заштита од ерозије. Ти планови, кроз врсту, интензитет и обим мера неге (прореде у изданајским и вештачки подигнутим састојинама) и обнављања (вегетативном и из семена) шума уважавају режиме заштите прописане актом о проглашењу заштићеног подручја и мере очувања еколошки значајног (ІВА) подручја које се односе на шуме и шумско земљиште.

За манастирске шуме у припреми је израда основе газдовања шумама док шуме сопственика на подручју Просторног плана нису уређене, односно за њих нису донети програми газдовања шумама сходно одредбама Закона о шумама. Просторним планом, због познатог вишеструког значаја шуме препоручује се заинтересованим и надлежним субјектима израда и доношење тих програма. До доношења програма, у коришћењу и заштити шума сопственика, осим Закона о шумама, на заштићеном подручју Овчарско-кабларске клисуре примењиваће се и меродавне мере и услови утврђени уредбом о заштити

планом управљања предела изузетних одлика при чему је најважније да се очува склоп, побољша структура састојина, посебно да се очува њихова фитоценолошка и укупна биолошка разноврсност. Уколико такве мере подразумевају повећане трошкове или штету услед ограничења права коришћења у односу на законом допуштене активности и радове у шумама, неопходно је утврдити и применити подстицајне и компензационе инструменте финансијског и другог карактера. Управљање ловиштима и активности гајења, заштите и излова дивљачи обављају се према ловној основи и годишњим плановима, сходно закону. У заштићеном подручју, на основу уредбе о заштити, излов односно одстрел дивљачи није допуштен, тако да је Овчарско-кабларска клисура у статусу ловног резервата.

ђ) Физичка намена простора

Употреба простора на подручју Просторног плана (површине око 97,53 km²) има следећу структуру²:

- Преовлађују шуме и шумско земљиште са око 62,06 km² (63,6 %);
- Травната и жбунаста вегетација са око 20,20 km² (20,7%); затим
- Пољопривредно земљиште око 10,80 km² (око 11,1 %); и
- Остало земљиште (изграђено, неплодне и водене површине, и влажна подручја) око 4,47 km² (4,6%).

Одредбе овог просторног плана не подразумевају значајније промене у начину коришћења земљишта, већ пре свега **промену режима коришћења** на подручју Предела изузетних одлика "Овчарско-Кабларске клисуре". Промене у билансу основне намене простора биће резултат пре свега изградње инфраструктурних система и објеката (Табела 2)

Табела 2: Приказ биланса намене простора на подручју Предела изузетних одлика и на подручју Просторног плана (у ha)

Година	Намена простора					Укупно
	Пољопривредно	Шумско	Травне, жбунасте и голети	Водно	Остало	
Зона I (1)						
2017.	0	4	0,4	0,6	0	5
2028.	0	4	0,4	0,6	0	
2028/2017	0	0	0	0	0	
Зона II (2)						
2017.	0	378	38	38	3	457
2028.	0	378	38	38	3	
2028/2017	0	0	0	0	0	
Зона III (3)						
2017.	0	1420	203,6	115,4	46	1817
2028.	0	1419	202,6	11,4	48	
2028/2017	0	-1	-1	0	+2	
Укупно на подручју ПИО (1+2+3)						
2017.	32	1802	242	154	49	2279
2028.	32	1801	241	154	51	
2028/2017	0	-1	-1	0	+2	
Ван подручја ПИО(4)						
2017.	1048	4404	1778	44	200	7474
2028.	1043	4394	1773	44	220	
2028/2017	-5,00	-10,00	-5,00	0	+20,00	
Укупно подручје Просторног плана (1+2+3+4)						
2017.	1080	6206	2020	198	249	9753
2028.	1075	6195	2014	198	271	
2028/2017	-5,00	-11,00	-6,00	0	+22,00	

Извор: Републички геодетски завод, 2017., стање 2011. година

е) Саобраћајна инфраструктура

Развој саобраћајне инфраструктуре на подручју Просторног плана усмерен је ка стварању услова за безбедно и функционално одвијање различитих видова саобраћаја у складу са режимима и мерама заштите природних вредности и културних добара. Просторним планом утврђује се следеће смернице за развој

(1) путне инфраструктуре:

- побољшање саобраћајне доступности подручју постојећим путем ИБ-23, подржан квалитетном везом преко планираног аутопута ДП IА-2 (Е-763) и приступом преко петље у селу Паковраће (мали део трасе на подручја плана ван обухвата ПИО, што је предмет одговарајуће планске и техничке документације);
- реконструкција и доградња ОП 106 „Овчар Бања – Дучаловићи – Марковица – Вељов гроб – Петровићи”, као и постојећих некатегорисаних путева како би се обезбедила веза са манастиром Св. Тројица и Срећење из правца Овчар бање;
- санација и доградња некатегорисаног насељског пута од ОП 108 до врха Овчара и парглајдинг полетишта;
- реконструкција и доградња деонице ОП 123-6, дужине 6,17 km од ДП ИБ бр. 23 до ДП ИБ бр. 335, као и ОП 123-26, дужине 1,72 km, од ДП ИБ бр. 335 до врха Каблара; и

² Извор: „Републички геодетски завод“. Основни извор информација за израду Карте основног земљишног покривача јесу SPOT 5 сателитски снимци резолуције 10 m из 2011. године.

- реконструкција и опремање постојећих и изградња нових паркинга на приступним путевима ка зони културног и верског туризма, као и реализација туристичке сигнализације на локалним, шумским и пољским путевима.
- Развој остале локалне путне мреже ближе се утврђује просторним плановима јединица локалне самоуправе.
- (2) железничке инфраструктуре и то ревитализације и модернизације регионалне једноколосечне електрифициране пруге Сталаћ - Краљево - Пожега.
- (3) инфраструктуре вертикалног транспорта, за шта се обезбеђује потенцијални коридор жичаре Овчар бања-Каблар; и
- (4) пловне инфраструктуре, у функцији обезбеђења приступа са акваторије манастирима Ваведење, Никоље, Успење и Јовање, постављањем пристана за адекватна пловила.

ж) Комунална опремљеност

Прикупљање, одвођење и пречишћавање комуналних, других отпадних и атмосферских вода на заштићеном подручју, с обзиром на законску забрану испуштања отпадних вода свих категорија и типова и у свим ситуацијама без претходног пречишћавања до прописаних граничних вредности емисије и у складу са стандардима квалитета животне средине реципијента и посебан статус клисуре као природног и културног добра, подразумева обавезе:

- изградње канализационог система на подручју Овчар Бање, на територији града Чачка и општине Лучани и постројења за пречишћавање отпадних вода;
- изградње одговарајућих (водонепропусних) септичких јама, пражњење и одвожење њиховог садржаја за угоститељске, туристичке, привредне, верске и друге објекте, домаћинства и викендице;
- изградње заједничких канализационих колектора и заједничких прописних септичких јама за групе домаћинстава и викендица које су неприступачне или тешко приступачне за цистерне.

Република Србија и јединице локалне самоуправе ће обезбедити инструменте финансијске подршке за изградњу и пражњење септичких јама домаћинстава и викендица на заштићеном подручју с обзиром да се одредбе у вези испуштања отпадних вода Закона о водама не односе стриктно на физичка лица која користе воду за пиће, сопствене и санитарне потребе и не подразумевају експлицитно обавезу изградње водонепропусних септичких јама.

Управљање отпадом на заштићеном подручју подразумева примену досадашњег система, односно организовано прикупљање и одвожење отпада на места примарне селекције, спровођење забране одлагања свих врста отпада (комуналног, грађевинског, амбалажног, опасног и другог) осим на начин и на местима како је то одређено планом управљања заштићеног подручја, уклањање и санитацију тзв. „дивљих депонија”. План управљања отпадом ће се утврдити и спроводити као саставни део Плана управљања ПИО „Овчарско-кабларска клисура”, у непосредној сарадњи надлежних комуналних служби/предузећа града Чачка и општина Лучани и Пожега.

3.4 Претходне консултације са заинтересованим органима и организацијама

У поступку израде Просторног плана и спровођења Стратешке процене обављен је широк круг консултација са заинтересованим и надлежним организацијама и органима, у току којих су прибављени подаци, услови и мишљења већег броја субјеката, а посебно од:

1. Министарства грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре – Дирекције за водне путеве,
2. Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде – Републичке дирекције за воде,
3. Министарства за заштиту животне средине,
4. Министарства унутрашњих послова,
5. Министарства Одбране- сектор за материјалне ресурсе, управа за инфраструктуру,
6. Министарства туризма, трговине и телекомуникација,
7. Министарства државне управе и локалне самоуправе,
8. Министарства културе и информисања,
9. Министарства привреде,
10. Министарства рударства и енергетике,
11. ЈП „Путеви Србије“,
12. Инфраструктуре Железнице Србије,
13. Директората цивилног ваздухопловства РС,
14. Контроле летења СЦГ,
15. НИС-а, ЈП Србијагас,
16. Транснафта,
17. АД ЕМС,
18. ЈП ЕПС
19. ЈП „Србијаводе“,
20. ЈП „Србијашуме“,
21. Републичког сеизмолошког завода,
22. Републичког хидрометеоролошког завода,
23. Завода за заштиту природе Србије,
24. Републичког завода за заштиту споменика културе-Београд,

25. ПОШТА
26. ЈП ППТ саобраћаја „Србија“,
27. VIP Mobile мреже,
28. Телеком Србија,
29. ТЕЛЕНОР-а,
30. ORION Телеком
31. ЈП „Емисиона техника и везе РТС“
32. Општинских управа општина Лучани, Пожега и града Чачка.

Сви ови контакти могу се сматрати релевантним за Стратешку процену, посебно за оцену алтернатива и избор најповољнијих варијантних решења.

3.5 Процена алтернатива просторног развоја планског подручја без примене и са применом Просторног плана

Планско подручје, према критеријумима Просторног плана Републике Србије представља подручје углавном квалитетне животне средине, са мањим проблемима ваздуха из моторних возила и индивидуалних ложишта, великим бројем неуређених сметлишта, активностима у пољопривреди и саобраћају и др.

Територија ППППН се према степену загађености може сврстати у подручја са ниским до умереним степеном антропопресије са епизодним загађењима услед неадекватне комуналне опремљености и нешто већим степеном загађености у зонама државних путева.

Компаративну предност овог подручја за развој туристичке понуде чини изузетан квалитет ваздуха, који нема већих прекорачења граничних вредности имисија. Стање већине водотока је добро и веома добро, јер су водотоци у I и I/III класи квалитета. Испитивање квалитета вода Западне Мораве, на профилу „Гугаљски мост“ (око 1 km узводно од ушћа Бјелице), у оквиру државног оперативног и надзорног мониторинга врши Агенција за заштиту животне средине. Узорци се узимају једном месечно, при чему се месечна испитивања разликују по обиму физичко-хемијских, хемијских и микробиолошких параметара (од тридесетак до око 110 параметара), док се од биолошких параметара прати стање макроинвертебрата. Према извештају о испитивању у 2016. години, водоток Западне Мораве је по већини кључних параметара био у класи II, нешто мање у класи I, у класи III само по садржају амонијум јона и гвожђа и у погледу суспендованих материја у класи III–IV. Међутим, за потпуну оцену квалитета воде у овој години у извештају недостају резултати микробиолошких анализа, као изузетно важног и осетљивог показатеља стања вода. Према извештају о испитивању у 2015. години, Морава је била у III класи по концентрацијама укупног азота, амонијум јона и нитрита, укупних колиформних бактерија и фекалних ентерокока, док је по садржају гвожђа и фекалних колиформи била у IV класи.

Сем појединачних тачкастих извора загађивања (саобраћај, индивидуална ложишта), становништво није изложено већем загађењу. Основни проблем на подручју Плана представља загађење моторних возила на државном путу Ib реда бр. 23 (који утиче на загађење земљишта, ваздуха), непостојање интегративног система мониторинга животне средине, неизграђен систем контроле и одговора на акциденте, недовољан број мобилних јединица и недостатак техничке подршке и опреме, неприлагођеност индустријске производње и других активности које би могле угрозити животну средину еколошким условима, инфраструктурна неопремљеност, појава ерозије и низак квалитет живота на целом подручју Плана, услед утицаја неадекватне евакуације комуналног отпада и отпадних вода и економске неразвијености.

Стратешка процена подразумева разматрање најмање две основне варијанте:

- 1) варијанта да се не усвоји и не имплементира план и
- 2) варијанта која заступа усвајање и имплементацију плана.

По већини тестираних циљева и индикатора, опција са планом је у значајној предности, на основу чега је могуће закључити да Просторни план поставља нужни предуслов интеграције циљева и активности заштите и социо-економског и културног развоја целог планског подручја, односно модела одрживог развоја. Уважавајући основни циљ израде Стратешке процене који подразумева заштиту животне средине и квалитета живота у контексту економског развоја и обезбеђивање имплементације стратегије одрживог развоја, неопходно је да резултат процене укаже на могуће негативне утицаје имплементације планских решења и да предложи мере за умањење или избегавање негативних утицаја.

3.5.1 Варијанта 1: Развој без примене Просторног плана

Просторни план чини значајан интегративни и усмеравајући инструмент развоја предметног подручја Овчарско-кабларске клисуре, заједно са другим мерама и политикама заштите природних вредности и непокретних културних добара којима држава утиче на управљање развојем. У случају да се настави коришћење простора без примене Просторног плана и одговарајућих државних мера, може доћи да продубљивања постојећих и могућих конфликта и то:

- даље продубљивање конфликта између заштите природних вредности и квалитета животне средине и шумарства;
- девастација био и геодиверзитета, ваздуха, земљишта и воде, угрожавање буком и вибрацијама подручја пре свега у коридорима државних путева ;
- даља неконтролисана изградња објеката ван постојећих грађевинских подручја зонама заштићених природних и културних вредности и на прилазним путевима;
- ограничавање достизања оптималног туристичког развоја подручја (одрживи туризам) због рестриктивног концепта у коришћењу природних ресурса и вредности;
- неусклађени садржај и обим туристичке изградње и облика туристичких активности са захтевима и стандардима очувања природних вредности и животне средине и генерално недовољно искоришћени потенцијали за развој туризма;
- даље угрожавање квалитета вода и повећање нивоа загађености вода Западне Мораве (прелазак у нижу класу квалитета вода) услед људског немара; неадекватно одржавање главних колектора и канализационе мреже и нерешено пречишћавање отпадних вода;
- наставак тренда ниског нивоа комуналне опремљености и уређености насеља на подручју плана, као и неразвијености насеља у погледу јавних служби;
- девастација земљишта и предела ерозијом, спирањем, бујицама и клизиштима, нарочито у Видови, Међувршју, Паковраћу, Врнчанима и на другим мањим локацијама на подручју Плана;
- неадекватно управљање комуналним и опасним отпадом и повећање ризика од загађења површинских и подземних токова и смањење комуналне хигијене;
- угроженост шума штетним абиотичким и биотичким факторима, штеточинама и пожарима, недовољне активности и финансија на заштити, нези и подизању шума;
- озбиљно заостајање реализације планиране инфраструктуре и комуналне опреме, посебно у погледу фекалне канализације и атмосферске канализације;
- изложеност елементарним непогодама различитог интензитета – клизишта, ерозије, поплаве, електрична пражњења;
- неразвијен систем мониторинга ваздуха, воде, земљишта, буке;
- даљи недостатак система контроле и одговора на акциденте, непостојање техничке подршке и опреме за мониторинг;
- низак ниво еколошке едукације свих интересних група (становништва, локалне управе, инвеститора) и мали удео учешћа јавности у питањима која се тичу заштите животне средине.

3.5.2 Варијанта 2: Развој са применом Просторног плана

По варијанти која подржава уређење и коришћење простора уз примену Просторног плана, имплементацијом планских решења омогућава се у потпуности или делом реализација потреба предметног подручја са становишта заштите и то:

- успешно очување и унапређење стања биљног и животињског света, геодиверзитета и предела на целом подручју ППППН;
- уређење зона са посебним режимом заштите према правилима употребе земљишта, уређења у грађења;
- спречавање деградације природних вредности животне средине и предела посебних вредности активностима у саобраћају и др;
- усаглашавање туристичког развоја и презентације природних и непокретних културних добара на подручју плана са планираним режимима заштите природе и непокретних културних вредности;
- оптимизација користи развоја нових туристичких капацитета и заштите природних вредности до прописаних класа квалитета, које су, услед људског немара, делимично угрожене;
- уклањање спољних извора загађивања свих површинских вода, пореклом из домаћинства, као и уклањање кабастог отпада са обала и из корита свих река;

- регулисање прикупљања, одвођења и руковања отпадним водама у руралним насељима;
- смањење нивоа буке и загађења из саобраћаја, и ризика од појаве хазарда услед изливања опасних материја које се превозе државним путевима I и II реда;
- заштита пољопривредног, шумског земљишта и шума;
- санација и рекултивација земљишта на локацијама дивљих депонија и редовна евакуација отпада из руралних средина системом мобилних трансфер станица и/или рециклажних дворишта; решавање проблема индустријског, медицинског и опасног отпада и пречишћавања отпадних вода, проблема отпада из пољопривреде и неправилног коришћења агрохемикалија;
- повећање обима инвестиција за заштиту природе и животне средине;
- унапређење система управљања заштитом животне средине;
- унапређење еколошке едукације и информисања о стању и проблемима заштите животне средине и укључивање јавности у процес доношења планских и инвестиционих одлука и у акције за очување и унапређење животне средине (према принципима Архуске конвенције);
- израда катастра загађивача природе и животне средине на подручју ППППН;
- израда процена утицаја на природу и животну средину свих планираних активности и садржаја, посебно за део Овчар бање на територији општине Лучани.

3.5.3 Резултати процене

На основу наведених варијанти могуће је закључити следеће:

1. Уколико се решења дата Просторним планом не реализују наставиће се: непотпуна туристичка валоризација, недовољна инфраструктура и комунална опремљеност, дугорочна депопулација насеља, појаве ерозије и бујица, лоша санитација насеља, тенденција депоновања комуналног отпада на неуређеним и несанитарним депонијама, даља девастација вредног културно археолошког наслеђа.   Ако се би се овај тренд наставио могли би се очекивати само негативни ефекти у сваком од наведених сектора у односу на циљеве Стратешке процене   2. Имплементација Просторног плана ће условити развој са позитивним ефектима у свим наведеним секторима и отклањање до сада уочених негативних тенденција. При томе је неопходно вршити мониторинг индикатора који би могли да покажу потенцијалне негативне утицаје на животну средину (загађење ваздуха, воде и земљишта у зонама инфраструктурних коридора), санирање и заустављање ерозионих процеса у подручјима са ексесивном и јаком ерозијом).

На основу изнетог може се закључити да је варијанта примене предложеног Плана знатно повољнија у односу на варијанту да се План не примени.

3.6 Приказ врсте и карактеристика утицаја планских решења на животну средину

3.6.1 Врста и предмет утицаја

Кључни извори дејства на животну средину су планска решења у вези интензивирања коришћења постојеће туристичке понуде и активирања нових туристичких потенцијала (објекти спа и велнес туризма у Овчар бањи, пристани, потенцијална жичара Овчар бања-Каблар), изградње и уређења нових садржаја у функцији туризма, изградње и модернизације путне мреже, реализације комуналних објеката, изградње далековаода и трафостаница. Кроз Стратешку процену вреднује се њихов директан и индиректан утицај на заштиту природних и непокретних културних добара на подручју ППППН и заштиту животне средине. Од значаја за животну средину су и решења која се односе на коришћење и заштиту вода, развој пољопривреде, обнову становништва и развој мреже насеља. Такође, заштита природних вредности генерише утицаје који се вреднују са становишта циљева у Плану и циљева Стратешке процене.

3.6.2 Карактеристике утицаја - методологија и приказ оцене

ППППН генерише већину механичких, физичких и хемијских типова утицаја и њихових ефеката, који су најчешће чврсто повезани и међусобно условљени. У спровођењу ове Стратешке процене узете су у обзир могућности таквих утицаја, пре свега код ефеката који су оцењени као потенцијално значајни. Посебно су размотрени ризици ефеката и очекиване промене објеката геонаслеђа, естетике предела и културно историјског наслеђа услед даљег туристичког и инфраструктурног развоја на територији ППППН, квалитета и режима вода, квалитета ваздуха (угроженог саобраћајем, индивидуалним ложиштима и др), квалитета и плодности земљишта у односу на планска решења, врсту и капацитете туристичке изградње, развој пољопривреде, управљање водама и на проблеме настале услед непогода природне и антропогене генезе. У следећој табели 3. дат је приказ скале за процену утицаја према

јачини утицаја који се оцењују бројевима од -3 до +3, где се знак минус односи на негативне, а знак плус на позитивне промене.

Табела 3. Критеријуми за оцењивање величине утицаја

Величина утицаја	Ознака	О п и с
Критичан	- 3	Јак негативан утицај
Већи	- 2	Већи негативан утицај
Мањи	- 1	Мањи негативни утицај
Нема утицаја, или нејасан утицај	0	Нема утицаја, нема података или није примењиво
Позитиван	+ 1	Мањи позитивни утицај
Повољан	+ 2	Већи позитиван утицај
Врло повољан	+ 3	Јак позитиван утицај

У следећој табели 4 приказани су критеријуми за вредновање просторних размера могућих утицаја.

Табела 4. Критеријуми за оцењивање просторних размера утицаја

Размере утицаја	Ознака	О п и с
Државни	Н	Могућ утицај на националном нивоу
Регионални	Р	Могућ утицај на регионалном нивоу
На нивоу заштићеног подручја	ЗП	Могућ утицај на нивоу заштићеног подручја
Локални	Л	Могућ утицај у некој зони или делу општине

Вероватноћа утицаја се одређује према следећој скали у табели 5.

Табела 5. Скала за процену вероватноће утицаја

Вероватноћа	Ознака	Опис
100%	И	утицај изванредан
више од 50%	В	утицај вероватан
мање од 50%	М	утицај могућ
мање од 1%	Н	утицај није вероватан

У односу на време трајања утицаја могу се дефинисати привремени - повремени (П) и дуготрајни (Д) ефекти. На основу критеријума процене величине и просторних размера утицаја планских решења према циљевима Стратешке процене обавља се евалуација значаја идентификованих утицаја. За утврђене значајне утицаје процењују се вероватноћа и време трајања. За Просторни план посебно су значајни утицаји који имају јак позитиван или већи позитиван утицај јак негативан или већи негативан ефекат на целом подручју Плана, односно на локалном, нивоу заштићеног подручја, регионалном или националном нивоу планирања, ради дефинисања мера за смањење или елиминисање негативних ефеката на животну средину.

3.6.3 Процена утицаја планских решења прве етапе реализације Просторног плана на животну средину

Планска решења у Нацрту плана (Табела 6,7,8) која су обухваћена проценом утицаја на животну средину, а која су дефинисана као приоритетна, разврстана су у три области.

Област развоја туризма

- уређење параглајдинг полетишта на Овчару;
- развој, уређење и организација Пута културе и ходочашћа „Српска Света Гора”;
- развој, уређење и организација Пута „Природе и геонаслеђа”;
- изградња и опремање центра за посетиоце у Овчар Бањи;
- реализација пристана за манастире Ваведење, Никоље, Успење и Јовање;
- развој комуналне инфраструктуре и почетак реализације планираног спа и велнес туризма у Овчар бањи;
- уређење постојећих и по потреби реализација нових деоница планинарских и бициклистичких стаза и њихово опремање туристичком и рекреативном инфраструктуром;
- побољшање доступности природним и културним добрима на Овчару из правца Овчар Бање, као и пећини Кађеници;
- санација и заштита постојећег термалног изворишта и даље истраживање подземних термалних вода у Овчар Бањи;
- даља истраживања и евентуална реализације жичаре Овчар Бања-Каблар

Област развоја саобраћаја и инфраструктуре

11. реконструкција и доградња општинског пута 106 „Овчар Бања – Дучаловићи – Марковица – Вељов гроб – Петровићи”;
12. санација некатегорисаног насељског пута од општинског пута 108 до врха Овчара.
13. реконструкција и доградња деонице општинског пута 123-6, дужине 6,17 km од државног пута IБ реда бр. 23 до државног пута IIБ реда бр. 335, као и општинског пута 123-26, дужине 1,72 km, од државног пута IIБ реда бр. 335 до врха Каблара.

Област развоја комуналне инфраструктуре и заштите животне средине

14. поправљање еколошког стања језера Међувршје (побољшање квалитета воде и повећањем корисне запремине); и
15. развој комуналне инфраструктуре (посебно система водоснабдевања и пречишћавања отпадних вода Овчар Бање);

Табела 6. Процена величине утицаја планских решења на животну средину и елементе одрживог развоја

ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ	ПЛАНСКА РЕШЕЊА														
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1.1.Очување и унапређење специјске, генетичке и екосистемске разноврсности	0	-1	-1	-1	-1	-1	+1	+1	0	-2	-2	0	-2	+3	0
1.2. Очување, презентација и одрживо коришћење природних вредности	-1	-1	-1	-1	-1	-2	-1	+2	+1	-1	-2	0	-2	0	0
1.3. Очување и унапређење главних елемената предеоног лика	-1	+1	+1	-1	-1	0	+1	0	0	-1	-1	0	-1	0	0
2.1. Обезбеђивање задовољавајућег квалитета ваздуха смањењем емисије штетних материја из саобраћаја (државни пут 1б реда бр.23.)	0	0	0	0	0	0	+1	0	0	0	-1	0	-1	0	0
2.2. Унапређење енергетске ефикасности применом чисте енергије	0	0	0	0	0	0	+1	0	+3	0	0	0	0	0	0
3.1. Обезбеђивање пречишћавања отпадних вода, побољшање санитације насеља и унапређење квалитета вода према прописаним класама	0	0	0	0	0	+3	0	0	0	0	0	0	0	0	+3
3.2. Повећање уредног снабдевања водом и обезбеђивање канализације за кориснике водовода	0	0	0	0	0	+3	0	0	0	0	0	0	0	+3	+3
3.3. Умањење ефеката ерозије земљишта	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+1	0	0	0
4.1. Смањење количине отпада и његова евакуација ван заштићеног подручја	0	0	0	0	0	+3	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5.1. Очување, презентација и адекватно коришћење непокретних културних добара и очување етнографско-фолклорног наслеђа	0	+3	+3	0	+3	0	+2	+3	0	0	+1	+1	+1	0	0
6.1. Заштита и праћење здравља становништва и стварање услова за одмор и рекреацију	+3	+3	+3	+3	+1	+3	+3	+3	+2	+2	-1	-1	-1	+1	0
6.2. Смањење буке и вибрација у оквиру изграђених простора	0	-1	-1	-1	-1	0	0	0	0	-1	-1	-1	-1	0	0
7.1. Обезбеђење очувања шумског фонда од непланиране сече и повећање шумског фонда	0	-1	-1	-1	0	0	-1	-1	0	-2	-2	0	-2	0	0
7.2. Очување и унапређење шумске фауне и спречавање криволова	0	-1	-1	-1	0	0	-1	0	0	0	-1	0	-1	0	0
8.1. Унапређење информисаности јавности о питањима животне средине и успостављање система мониторинга параметара животне средине	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+1	0	0	0	+1	0
8.2. Унапређење финансирања заштите животне средине	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+1	0	0	0	+1	0

Табела 7 Процена територијално-просторних утицаја планских решења на животну средину и елементе одрживог развоја³

ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ	ПЛАНСКА РЕШЕЊА														
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1.1.Очување и унапређење специјске, генетичке и екосистемске разноврсности		ЗП	ЗП	Л	ЗП	Л	ЗП	ЗП		ЗП	ЗП		ЗП	Л	
1.2. Очување, презентација и одрживо коришћење природних вредности	Л	ЗП	ЗП	Л	ЗП	Л	ЗП	ЗП	Л	ЗП	ЗП		ЗП		
1.3. Очување и унапређење главних елемената предеоног лика	Л	ЗП	ЗП	Л	ЗП		ЗП			ЗП	ЗП		Л		
2.1. Обезбеђивање задовољавајућег квалитета ваздуха смањењем емисије штетних материја из саобраћаја (државни пут Iб реда бр.23.)							Л				Л		Л		
2.2. Унапређење енергетске ефикасности применом чисте енергије							Л		Л						
3.1. Обезбеђивање пречишћавања отпадних вода, побољшање санитације насеља и унапређење квалитета вода према прописаним класама						Л									ЗП
3.2. Повећање уредног снабдевања водом и обезбеђивање канализације за кориснике водовода						Л								Р	ЗП
3.3. Умањење ефеката ерозије земљишта												Л			
4.1. Смањење количине отпада и његова евакуација ван заштићеног подручја						Л									
5.1. Очување, презентација и адекватно коришћење непокретних културних добара и очување етнографско-фолклорног наслеђа		ЗП	ЗП		ЗП		ЗП	ЗП			ЗП	Л	ЗП		
6.1. Заштита и праћење здравља становништва и стварање услова за одмор и рекреацију	Л	ЗП	ЗП	Л	Р	Р	ЗП	ЗП	Л	ЗП	Л	Л	Л	Л	
6.2. Смањење буке и вибрација у оквиру изграђених простора		Л	Л	Л	Л					Л	Л	Л	Л		
7.1. Обезбеђење очувања шумског фонда од непланиране сече и повећање шумског фонда		Л	Л	Л			Л	ЗП		Л	Л		ЗП		
7.2. Очување и унапређење шумске фауне и спречавање криволова		Л	Л	Л			Л				Л		ЗП		
8.1. Унапређење информисаности јавности о питањима животне средине и успостављање система мониторинга параметара животне средине										Л				Л	
8.2. Унапређење финансирања заштите животне средине										Л				Л	

³ Н-национални утицај, Р-регионални утицај, ЗП-утицај у границама заштићеног подручја , Л-локални утицај

Табела 8. Идентификација и евалуација стратешки значајних утицаја планских решења на животну средину и одрживи развој

Ознака	Планско решење	Идентификација и евалуација значајних утицаја		Образложење
		Ознака циља Стратешке процене	Ранг	
1.	Уређење параглајдинг полетишта на Овчару	1.2. 1.3.	Л-1МД	Наведено планско решење без примене мера прописаних овом стратешком проценом може имати дуготрајне негативне ефекте локалног типа на очување, презентацију и одрживо коришћење природних вредности и главних елемената предеоног лика. Уз адекватне мере пројектовања параглајдинг полетишта на Овчару ови ефекти се могу смањити или неутрализовати.
		6.1.	ЗП+3МД	Планско решење ће имати позитиван утицај на нивоу заштићеног подручја на стварање услова за одмор и рекреацију.
2.	Развој, уређење и организација Пута културе и ходочашћа „Српска Света Гора”	1.1. 1.2.	ЗП-1МД	Ово планско решење може генерисати дуготрајне мање негативне ефекте очување и унапређење специјске, генетичке и екосистемске разноврсности, очување, презентацију и одрживо коришћење природних вредности.
		5.1. 6.1.	ЗП+3МД	Развој Пута културе и ходочашћа Српска света гора може генерисати позитивне дуготрајне утицаје на територијалном нивоу заштићеног подручја на очување, презентацију и адекватно коришћење непокретних културних добара и очување етнографско-фолклорног наслеђа и стварање услова за одмор и рекреацију
3.	Развој, уређење и организација Пута „Природе и геонаслеђа”	1.1. 1.2.	ЗП-1МД	Ово планско решење може генерисати дуготрајне мање негативне ефекте очување и унапређење специјске, генетичке и екосистемске разноврсности, очување, презентацију и одрживо коришћење природних вредности
		5.1. 6.1.	ЗП+3МД	Развој Пута природе и геонаслеђа може генерисати позитивне дуготрајне утицаје на територијалном нивоу заштићеног подручја на очување, презентацију и адекватно коришћење непокретних културних добара и очување етнографско-фолклорног наслеђа и стварање услова за одмор и рекреацију
4.	Изградња и опремање центра за посетиоце у Овчар Бањи	1.1 1.2 1.3	Л-1МД	Изградња и опремање центра за посетиоце у Овчар бањи може имати мање негативне ефекте локалног типа на очување и унапређење специјске, генетичке и екосистемске разноврсности, очување, презентацију и одрживо коришћење природних вредности и главних елемената предеоног лика
		6.1.	Л+3ВД	Наведено планско решење ће имати вероватан дуготрајан позитиван утицај локалног типа на стварање услова за одмор и рекреацију локалног становништва
5.	Реализација пристана за манастире Ваведење, Никоље, Успење и Јовање	5.1.	ЗП+3МД	Наведено планско решење може имати дуготрајни позитивни утицај на нивоу заштићеног подручја очување, презентацију и адекватно коришћење непокретних културних добара и очување етно фолклорног наслеђа.
		6.1.	Р+1МД	Могућ је дуготрајан мањи позитиван утицај регионалног типа овог планског решења на стварање услова за одмор и рекреацију становника/туриста
6.	Развој комуналне инфраструктуре и почетак реализације планираног спа и велнес туризма у Овчар бањи	1.2.	Л-2МД	
		4.1.	Л+3МД	Развој комуналне инфраструктуре и почетак реализација спа и велнес туризма у Овчар бањи може имати негативне ефекте локалног типа на очување, презентацију и одрживо коришћење природних вредности, али и позитивне локалне ефекте на смањење количине отпада и његову евакуацију ван заштићеног подручја, као и заштиту здравља становника и стварање услова за одмор и рекреацију туриста
		6.1.	Р+3МД	
7.	Уређење постојећих и по потреби реализација нових деоница планинарских и бициклистичких стаза и њихово опремање туристичком и рекреативном инфраструктуром	1.2	ЗП-1МД	Наведено решење, без примене адекватних мера прописаних кроз просторни план и ову стратешку процену може показивати мањи негативни дуготрајни утицај на територији заштићеног подручја на очување, презентацију и одрживо коришћење природних вредности
		5.1.	ЗП+2МД	Уређење и изградња нових деоница планинарских и бициклистичких стаза може генерисати позитивне дуготрајне утицаје на територијалном нивоу заштићеног подручја на очување, презентацију и адекватно коришћење непокретних културних добара и очување етнографско-фолклорног наслеђа
		6.1.	ЗП+3МД	Наведено планско решење може имати дуготрајан утицај на територији заштићеног подручја на стварање услова становништва и туриста за одмор и рекреацију
8.	Побољшање доступности природним и културним добрима на Овчару из правца Овчар Бање, као и пећини Кађеници	5.1 6.1.	ЗП+3ВД	Наведено планско решење може имати посредни дуготрајан утицај на територији заштићеног подручја на стварање услова становништва и туриста за одмор и рекреацију и . очување, презентацију и адекватно коришћење непокретних културних добара и очување етнографско-фолклорног наслеђа
		7.1.	ЗП-1МД	Наведено планско решење може имати посредни дуготрајан утицај на територији заштићеног подручја на обезбеђење очувања шумског фонда
9.	Санација и заштита постојећег термалног изворишта и даље истраживање подземних термалних вода у Овчар Бањи	2.2. 6.1.	Л+3ВД	Наведено планско решење имаће вероватан дуготрајан позитиван утицај локалног типа на унапређење енергетске ефикасности и заштиту здравља становника

Ознака	Планско решење	Идентификација и евалуација значајних утицаја		Образложење
		Ознака циља Стратешке процене	Ранг	
10.	Даља истраживања и евентуална реализације жичаре Овчар Бања-Каблар	1.1. 1.2. 1.3.	ЗП-1МД	Наведено планско решење без примене мера прописаних просторним планом и овом Стратешком проценом може имати локални негативни утицај на очување и унапређење генетске, специјске и екосистемске разноврсности, очување и унапређење главних елемената предеоног лика и очување, презентацију и одрживо коришћење природних вредности
		6.1.	ЗП+2МД	Наведено планско решење може имати посредни дуготрајан утицај на територији заштићеног подручја на стварање услова становништва и туриста за одмор и рекреацију
11.	Реконструкција и доградња општинског пута 106 „Овчар Бања – Дучаловићи – Марковица – Вељов гроб – Петровићи”;	1.1 1.2	ЗП-2МД	Наведено планско решење без примене мера прописаних просторним планом и овом Стратешком проценом може имати негативни утицај на територији заштићеног подручја Овчарско-кабларске клисуре очување и унапређење генетске, специјске и екосистемске разноврсности, очување и унапређење главних елемената предеоног лика
		7.1	Л-2МД	Наведено планско решење може имати посредни дуготрајан утицај локалног обухвата на обезбеђење очувања шумског фонда
12.	Санација некатегорисаног насељског пута од општинског пута 108 до врха Овчара	6.1 6.2	Л-1ВД	Наведено планско решење имаће већи дуготрајни утицај локалног типа на заштиту здравља становника као и смањење буке и вибрација у оквиру изграђених простора, који се може умањити/неутрализовати применом мера прописаних кроз Просторни план и ову Стратешку процену
13.	Реконструкција и доградња деонице општинског пута 123-6, дужине 6,17 km од државног пута ІБ реда бр. 23 до државног пута ІІБ реда бр. 335, као и општинског пута 123-26, дужине 1,72 km, од државног пута ІІБ реда бр. 335 до врха Каблара	1.1 1.2 7.1	ЗП-2МД	Наведено планско решење без примене мера прописаних просторним планом и овом Стратешком проценом може имати негативни утицај на територији заштићеног подручја Овчарско-кабларске клисуре очување и унапређење генетске, специјске и екосистемске разноврсности, очување и унапређење главних елемената предеоног лика као и на обезбеђење очувања шумског фонда и повећање шумског фонда
14.	Поправљање еколошког стања језера Међувршје (побољшање квалитета воде повећањем корисне запремине)	3.2	Р+3ВД	Наведено планско решење има вероватан дуготрајни утицај регионалног типа на повећање уредног снабдевања водом и обезбеђивање канализације за кориснике водовода
		6.1	Л+3ВД	Поправљање еколошког стања језера Међувршје имаће дуготрајан већи позитиван ефекат локалног типа на стварање услова за одмор и рекреацију локалног становништва
15.	Развој комуналне инфраструктуре (посебно система водоснабдевања и пречишћавања отпадних вода	3.1	ЗП+3МД	Развој комуналне инфраструктуре може имати дуготрајан позитиван ефекат на територији заштићеног подручја на обезбеђивање пречишћавања отпадних вода, побољшање санитације насеља и унапређење квалитета вода према прописаним класама као и повећање уредног снабдевања водом и обезбеђивање канализације за кориснике водовода
		3.2.		

На основу идентификације и евалуације стратешки значајних утицаја планских решења на природна и непокретна културна добра, животну средину и одрживи развој могуће је закључити да ће следећа решења остварити веће позитивне или негативне утицаје на циљеве Стратешке процене и то:

1. Уређење параглајдинг полетишта на Овчару

Наведено планско решење без примене мера прописаних овом стратешком проценом може имати дуготрајне негативне ефекте локалног типа на очување, презентацију и одрживо коришћење природних вредности и главних елемената предеоног лика. Уз адекватне мере пројектовања параглајдинг полетишта на Овчару ови ефекти се могу смањити или неутрализовати.

Осим тога, планско решење ће имати позитиван утицај на нивоу заштићеног подручја на стварање услова за одмор и рекреацију.

2. Развој, уређење и организација Пута културе и ходочашћа „Српска Света Гора”

Ово планско решење може генерисати дуготрајне мање негативне ефекте очување и унапређење специјске, генетичке и екосистемске разноврсности, очување, презентацију и одрживо коришћење природних вредности.

Развој Пута културе и ходочашћа Српска света гора може генерисати позитивне дуготрајне утицаје на територијалном нивоу заштићеног подручја на очување, презентацију и адекватно коришћење непокретних културних добара и очување етнографско-фолклорног наслеђа и стварање услова за одмор и рекреацију

3. Развој, уређење и организација Пута „Природе и геонаслеђа”

Ово планско решење може генерисати дуготрајне мање негативне ефекте очување и унапређење специјске, генетичке и екосистемске разноврсности, очување, презентацију и одрживо коришћење природних вредности

Развој Пута природе и геонаслеђа може генерисати позитивне дуготрајне утицаје на територијалном нивоу заштићеног подручја на очување, презентацију и адекватно коришћење непокретних културних добара и очување етнографско-фолклорног наслеђа и стварање услова за одмор и рекреацију

4. Изградња и опремање центра за посетиоце у Овчар Бањи

Изградња и опремање центра за посетиоце у Овчар бањи може имати мање негативне ефекте локалног типа на очување и унапређење специјске, генетичке и екосистемске разноврсности, очување, презентацију и одрживо коришћење природних вредности и главних елемената предеоног лика

Наведено планско решење ће имати вероватан дуготрајан позитиван утицај локалног типа на стварање услова за одмор и рекреацију локалног становништва

5. Реализација пристана за манастире Ваведење, Никоље, Успење и Јовање

Наведено планско решење може имати дуготрајни позитивни утицај на нивоу заштићеног подручја очување, презентацију и адекватно коришћење непокретних културних добара и очување етно фолклорног наслеђа.

Могућ је дуготрајан мањи позитиван утицај регионалног типа овог планског решења на стварање услова за одмор и рекреацију становника/туриста

6. Развој комуналне инфраструктуре и почетак реализације планираног спа и велнес туризма у Овчар бањи

Развој комуналне инфраструктуре и почетак реализација спа и велнес туризма у Овчар бањи може имати негативне ефекте локалног типа на очување, презентацију и одрживо коришћење природних вредности, али и позитивне локалне ефекте на смањење количине отпада и његову евакуацију ван заштићеног подручја, као и заштиту здравља становника и стварање услова за одмор и рекреацију туриста

7. Уређење постојећих и по потреби реализација нових деоница планинарских и бициклистичких стаза и њихово опремање туристичком и рекреативном инфраструктуром

Наведено решење, без примене адекватних мера прописаних кроз просторни план и ову стратешку процену може показивати мањи негативни дуготрајни утицај на територији заштићеног подручја на очување, презентацију и одрживо коришћење природних вредности

Уређење и изградња нових деоница планинарских и бициклистичких стаза може генерисати позитивне дуготрајне утицаје на територијалном нивоу заштићеног подручја на очување, презентацију и адекватно коришћење непокретних културних добара и очување етнографско-фолклорног наслеђа

Наведено планско решење може имати дуготрајан утицај на територији заштићеног подручја на стварање услова за одмор и рекреацију становништва и туриста.

8. Побољшање доступности природним и културним добрима на Овчару из правца Овчар Бање, као и пећини Кађеници

Наведено планско решење може имати посредни дуготрајан утицај на територији заштићеног подручја на стварање услова становништва и туриста за одмор и рекреацију и очување, презентацију и адекватно коришћење непокретних културних добара и очување етнографско-фолклорног наслеђа

Наведено планско решење може имати посредни дуготрајан утицај на територији заштићеног подручја на обезбеђење очувања шумског фонда

9. Санација и заштита постојећег термалног изворишта и даље истраживање подземних термалних вода у Овчар Бањи

Наведено планско решење имаће вероватан дуготрајан позитиван утицај локалног типа на унапређење енергетске ефикасности и заштиту здравља становника

10. Даља истраживања и евентуална реализације жичаре Овчар Бања-Каблар

Наведено планско решење без примене мера прописаних просторним планом и овом Стратешком проценом може имати локални негативни утицај на очување и унапређење генетске, специјске и екосистемске разноврсности, очување и унапређење главних елемената предеоног лика и очување, презентацију и одрживо коришћење природних вредности

Наведено планско решење може имати посредни дуготрајан утицај на територији заштићеног подручја на стварање услова становништва и туриста за одмор и рекреацију

11. Реконструкција и доградња општинског пута 106 „Овчар Бања – Дучаловићи – Марковица – Вељов гроб – Петровићи”;

Наведено планско решење без примене мера прописаних просторним планом и овом Стратешком проценом може имати негативни утицај на територији заштићеног подручја Овчарско-кабларске клисуре очување и унапређење генетске, специјске и екосистемске разноврсности, очување и унапређење главних елемената предеоног лика

Наведено планско решење може имати посредни дуготрајан утицај локалног обухвата на обезбеђење очувања шумског фонда

12. Санација некатегорисаног насељског пута од општинског пута 108 до врха Овчара

Наведено планско решење имаће већи дуготрајни утицај локалног типа на заштиту здравља становника као и смањење буке и вибрација у оквиру изграђених простора, који се може умањити/неутрализовати применом мера прописаних кроз Просторни план и ову Стратешку процену.

13. Реконструкција и доградња деонице општинског пута 123-6, дужине 6,17 km од државног пута IB реда бр. 23 до државног пута IIБ реда бр. 335, као и општинског пута 123-26, дужине 1,72 km, од државног пута IIБ реда бр. 335 до врха Каблара

Наведено планско решење без примене мера прописаних просторним планом и овом Стратешком проценом може имати негативни утицај на територији заштићеног подручја Овчарско-кабларске клисуре очување и унапређење генетске, специјске и екосистемске разноврсности, очување и унапређење главних елемената предеоног лика као и на обезбеђење очувања шумског фонда и повећање шумског фонда

14. Поправљање еколошког стања језера Међувршје (побољшање квалитета воде повећањем корисне запремине)

Наведено планско решење има вероватан дуготрајни утицај регионалног типа на повећање уредног снабдевања водом и обезбеђивање канализације за кориснике водовода. Поправљање еколошког стања језера Међувршје имаће дуготрајан већи позитиван ефекат локалног типа на стварање услова за одмор и рекреацију локалног становништва

15. Развој комуналне инфраструктуре (посебно система водоснабдевања и пречишћавања отпадних вода)

Развој комуналне инфраструктуре може имати дуготрајан позитиван ефекат на територији заштићеног подручја на обезбеђивање пречишћавања отпадних вода, побољшање санитације насеља и унапређење квалитета вода према прописаним класама као и повећање уредног снабдевања водом и обезбеђивање канализације за кориснике водовода

Планска решења дефинисана Просторни планом подручја посебне намене ПИО „Овчарско-кабларска клисура“ која се односе на *заштиту природе и непокретних културних добара*, и то:

- интегрисана заштита и презентација природних вредности ПИО „Овчарско-кабларска клисура“ и културних вредности целине „Овчарско-кабларски манастири“;
- успостављање режима заштите природних вредности у зонама II;
- успостављање режима заштите непокретна културна добра у зонама I и II;

генерисаће искључиво позитивне дуготрајне ефекте локалног и/или значаја на нивоу заштићеног подручја.

3.6.4 Идентификација и евалуација стратешки значајних утицаја планских решења на животну средину и одрживи развој

Поред наведених систематизација утицаја планских решења на животну средину, могуће је извршити и детерминисање утицаја ППППН у односу на врсту, дужину трајања утицаја, развој утицаја, извор, реверзибилност утицаја, могућност интервенције, односно анулирања утицаја, трајање, континуитет, важност утицаја или степен неопходне интервенције. Наведена методологија користи се као допуна вредновању, у случајевима планских решења која могу имати дужи или значајнији негативан утицај на животну средину

Ефекте, односно утицаје, у складу са претходно наведеном категоризацијом можемо сврстати у неколико категорија и то⁴:

1) у односу на врсту утицаја:

- позитивни (+) (они који се сматрају позитивним са становишта стручне и научне јавности, становника, у контексту комплетних економских и еколошких анализа његових предности),
- негативни (-) (они чије дејство изазива девастацију естетских, природних и културних вредности, или пораст загађења било ког од параметара животне средине),
- нулти (Null - 0) (они који се не могу сматрати ни позитивним ни негативним);

2) у односу на дужину трајања утицаја:

- привремени (ТЕМ) (чији утицај траје краћи временски период),

⁴ Вредновање је извршено на основу SOTAVENTO методе примењене приликом формирања еолских поља у Шпанији <http://www.sotaventogalicia.com/index.php>

-трајни (**PEM**) (чији утицај има изузетно дуг временски период);

3) у односу на развој утицаја:

-једноставни (**SIM**) (чији утицај има ефекат само на локалном, индивидуалном нивоу, без опасности од изазивања споредних ефеката),

-кумулативни ефекти (**CUM**) (настају када појединачна планска решења немају значајан утицај, а неколико индивидуалних ефеката заједно могу да имају значајан ефекат; као пример се може навести загађивање ваздуха, вода или пораст нивоа буке),

-синергетски ефекти (**SIN**) (настају у интеракцији појединачних утицаја који производе укупни ефекат који је већи од простог збира појединачних утицаја; синергетски ефекти се најчешће манифестују код људских заједница и природних станишта);

4) у односу на извор утицаја:

-директни (**DIR**) (чији се утицај огледа кроз тренутну манифестацију на неки параметар животне средине,

-индиректни (**IND**) (чији се утицај огледа кроз посредно деловање на поједине параметре животне средине);

5) у односу на реверзибилност:

-реверзибилни (**REV**) (чији утицај животна средина може неутралисати у средњерочном периоду, путем сопствених механизма),

-нереверзибилни (**IRV**) (када је утицај толико јак да су потребне изузетно велике интервенције да би се вратило постојеће стање);

6) у односу на могућност анулирања утицаја:

-утицаји који могу бити неутрализовани (**REC**) (када је утицај могуће неутрализовати путем природних или антропогених интервенција),

-утицаји који не могу бити неутрализовани (**IRC**) (када је утицај толико изражен да је немогуће неутралисати га чак ни интервенцијом човека);

7) у односу на трајност утицаја:

-периодичан (**PER**) (када је утицај дуготрајан и континуалан),

-нерегуларан (**IRG**) (када је утицај инцидентан, односно када се дешава без репетитивности или фазности);

8) у односу на континуитет утицаја:

-континуалан (**CON**) (када се промене дешавају у континуитету без наглих и нерегуларних манифестација),

-дисконтинуални (**DIS**) (када се алтерације дешавају дисконтинуално);

9) у односу на важност:

-изразито мали значај (**VERY LOW**),

-мали значај (**LOW**),

-средњи значај (**MEDIUM**),

-велики значај (**HIGH**),

-врло велики значај (**VERY HIGH**);

10) у односу на степен неопходне интервенције:

-подношљив (**COMP**) (када је могућност неутрализовања утицаја тренутна након прекида утицаја и није неопходна интервенција човека),

-умерен (**MOD**) (када постоји могућност неутрализације утицаја, али уз помоћ антропогеног фактора),

-јак (**SEVE**) (када неутрализација утицаја захтева већи степен интервенције и дужи период опоравка параметара природе),

-критичан (**CRITICAL**) (то су утицаји чији је значај толико велики да изазивају трајну девастацију природних вредности, без могућности опоравка).

На основу наведене систематизације утицаја извршено је и њихово вредновање (Табела 9) само у односу на она планска решења која могу имати директне негативне ефекте на квалитет параметара

животне средине и живота локалног становништва на планском подручју. Планским решењима која могу имати директне негативне импликације сматрана су: решења у вези са изградњом и модернизацијом путне мреже и изградњом остале инфраструктуре и решења и вези са организацијом и уређењем туристичког подручја .

Табела 9. Идентификација и евалуација стратешки значајних утицаја планских решења на животну средину и одрживи развој према SOTAVENTO методи

Ознака	ПЛАНСКО РЕШЕЊЕ	Идентификација и евалуација значајних утицаја	
		Ознака циља Стратешке процене	РАНГ
2.	Развој, уређење и организација Пута културе и ходочашћа „Српска Света Гора” и Развој, уређење и организација Пута „Природе и геонаслеђа”	1.1. 1.2.	-, PEM, SIN, IND, REV, REC, PER. CON, LOW, COMP
6.	Развој комуналне инфраструктуре и почетак реализације планираног спа и велнес туризма у Овчар бањи	1.2.	-, PEM, SIN, IND, REV, REC, PER, CON, MEDIUM,MOD
11.	Реконструкција и доградња општинског пута 106 „Овчар Бања – Дучаловићи – Марковица – Вељов гроб – Петровићи”;	1.1 1.2	-, PEM, DIR, REV, REC, PER, CON, MEDIUM, MOD
		7.1	-, PEM, DIR, REV, REC, PER, DIS, MEDIUM, COMP
12.	Санација некатегорисаног насељског пута од општинског пута 108 до врха Овчара	6.1 6.2	-, PEM, IND, REV, REC, PER, DIS, LOW, COMP
13.	Реконструкција и доградња деонице општинског пута 123-6, дужине 6,17 km од државног пута IБ реда бр. 23 до државног пута IIБ реда бр. 335, као и општинског пута 123-26, дужине 1,72 km, од државног пута IIБ реда бр. 335 до врха Каблара	1.1 1.2 7.1	-, PEM, DIR, REV, REC, IRG, DIS, MEDIUM, MOD

3.6.5 Резиме значајних утицаја Плана

На основу вредновања вршених за потребе ове стратешке процене могуће је утврдити да реализација Просторног плана неће имати значајније неповољне односно неприхватљиве ефекте на режиме заштите природних и културних вредности и животну средину који се не могу контролисати и који доводе у питање обележја и вредности природе и квалитет животне средине, са становишта националних прописа и стандарда и међународних препорука. Поред тога, реализација приоритетних планских решења не индикује ризик угрожавања здравља људи на заштићеном подручју ПИО „Овчарско-кабларска клисура“ уз услов спровођења адекватних мера заштите животне средине које су прописане просторним планом и овом Стратешком проценом. Ефекти појединих планских решења који, према овој Стратешкој процени могу индиковати негативне утицаје, могу бити неутрализовани или значајно умањени применом мера из поглавља 3.7. овог Извештаја. Они не проузрокују дуготрајне, критичне и ефекте који у краћем или средњерочном периоду не могу бити неутрализовани антропогеним утицајем.

На основу спроведених оцена утицаја могуће је детерминисати планска решења која би, без примене мера и инструмената овог Просторног плана и Стратешке процене, изазвала негативне ефекте и то:

13. Реконструкција и доградња деонице општинског пута 123-6, дужине 6,17 km од државног пута IБ реда бр. 23 до државног пута IIБ реда бр. 335, као и општинског пута 123-26, дужине 1,72 km, од државног пута IIБ реда бр. 335 до врха Каблара

Без реализације основног услова развоја саобраћајне инфраструктуре дате Просторним планом, који се односи на апсолутно поштовање захтева режима заштите природе у заштићеном подручју ПИО „Овчарско-кабларска клисура“, ово планско решење може имати:

- негативне, привремене или ефекте дужег трајања који су једноставни директни и који се манифестују кроз повећање емисије CO₂ пореклом из возила у зони државних путева I и II реда. Ови утицаји су реверзибилни и животна средина их може неутралисати у средњерочном периоду само путем сопствених механизма и у погледу трајности може се сматрати нерегуларним, будући да је инцидентан. Утицаји наведеног планског решења су дисконтинуални, средње јачине са средњим степеном неопходности интервенције. Утицаји овог планског решења се манифестују и кроз индиректно кумулативно угрожавање квалитета предела и специјске, генетичке и екосистемске разноврсности.

С друге стране, **посебни повољни/позитивни ефекти** Плана су:

- очување и презентација природних вредности, специјске, генетичке и екосистемске разноврсности и предеоних карактеристика кроз заштиту и контролисано коришћење заштићеног подручја ПИО „Овчарско-кабларске клисуре“;
- успостављање зона и обележавање зона са режимима заштите I, II и III степена у оквиру заштићених подручја ПИО „Овчарско-кабларске клисуре“;
- просторна идентификација и картирање станишта и еколошки значајних подручја у оквиру ППППН;
- интегрисање презентације природних вредности у туристичку понуду;
- очување разноврсности, живописности и лепоте природних предела, задржавање очуваности станишта и локалитета;
- заштита и унапређење стања и презентација непокретних културних добара на планском подручју као део целогодишње туристичке понуде;
- утврђивање непокретних културних добара са заштићеним околинама за добра која су сада у поступку заштите и увођење приоритетних евидентираних добара;
- решавање кључних проблема комуналне и саобраћајне инфраструктуре (водоснабдевање, канализација и пречишћавање вода, саобраћај и транспорт, адекватно управљање отпадом) којима ће се битно унапредити стање главних чинилаца животне средине и поправити естетика предела;
- реализација туристичких објеката и туристичке инфраструктуре у Овчар бањи, као и Пута културе и ходочашћа „Српска Света Гора“ и Пута „Природе и геонаслеђа“
- дефинисање антиерозионих мера на ерозионим теренима на подручју ППППН;

- уклањање спољних извора загађивања свих површинских вода, пореклом из домаћинства, као и уклањање кабастог отпада са обала и из корита ових река;
- стварање техничких и организационих услова за реализацију програма очувања културне баштине и заштите животне средине на планском подручју.

Анализа утицаја планских решења на животну средину указује да ће планска решења генерисати велики број позитивних утицаја на животну средину, али да има и утицаја који зависе од примене решења и мера заштите. Велики број решења са позитивним утицајем показује висок степен одрживости Плана, док утицаји који зависе од примене решења и мера заштите показују да предвиђени развој мора бити праћен адекватном заштитом животне средине. Ово се посебно односи на планиране туристичке капацитете и туристичку инфраструктуру чији развој може индуковати већи бој негативних утицаја на животну средину, који захтевају примену мера за њихову неутрализацију, зоне инфраструктурних коридора, подручја ексцесивне и јаке ерозије, и др.).

Кумулативни утицаји, који настају као резултат збира постојећих и утицаја Плана на животну средину приказани су у Табели 10.

Табела 10 Кумулативни утицаји Плана на животну средину

Обједињени циљеви Стратешке процене	Кумулативни утицаји Плана
1. Заштита и одрживо коришћење природних и културних вредности, био и геодиверзитета и предеоног лика 2. Заштита вода, ваздуха и земљишта на територији Плана 3. Заштита квалитета живота становника и стварање услова за одмор и рекреацију и унапређење информисаности становника о питањима животне средине и успостављање система мониторинга параметара животне средине	Кумулативан позитиван утицај на наведене циљеве Стратешке процене могуће је очекивати реализацијом планских решења која се тичу заштите, презентације и контролисаног коришћења подручја, очувања и унапређења природних вредности и очувања предела, заштите, унапређења и презентације непокретних културних добара, развоја водопривреде и хидротехничке инфраструктуре, реализације туристичких објеката и инфраструктуре и комплетирања постојеће туристичке понуде, као и одрживог коришћења и заштите шума, шумског и пољопривредног земљишта. С друге стране, планска решења која имају позитиван кумулативни утицај на унапређење презентације природних и непокретних културних добара могу имати негативни кумулативни утицај на антропопресију простора (посебно планска решења која се тичу реализације нове туристичке понуде у Овчар бањи и изградња нове саобраћајне инфраструктуре) и која се манифестују кроз нарушавање квалитета ваздуха, воде и предела Реализација ових решења захтева строго спровођење мера заштите од негативних утицаја, које су прописане Просторним планом и овим Извештајем о Стратешкој процени. Са друге стране, квалитет ваздуха, вода и земљишта у погледу кумулативних утицаја може бити очуван утврђивањем саобраћајних режима у зони државних путева првог и другог реда, коришћењем обновљивих енергетских извора, унапређењем канализационе инфраструктуре нарочито у руралним насељима, и евакуацијом и управљањем отпадом у складу са захтевима заштите природе у заштићеним природним подручјима
4. Смањење загађивања и антропопритисака на животну средину	Кумулативан позитиван утицај на ове циљеве Стратешке процене имају решења Плана у области заштите животне средине, унапређења саобраћајне повезаности, равномернијег размештаја становништва и уравниожењеног развоја села. С друге стране кумулативни притисци изражени кроз прекомерно загађење воде, ваздуха и земљишта продуктима насталим услед неадекватне евакуације отпадних вода из домаћинства и привредних погона. Већу антропопресију могуће је очекивати у планираним зонама туристичког развоја због чега је неопходно спроводити правила уређења и изградње дата Просторним планом, као и мере дате кроз овај Извештај о Стратешкој процени

5. Унапређење постојећих начина евакуације отпада и водних и енергетских ресурса	Кумулативан позитиван утицај на ове циљеве Стратешке процене имају решења у евакуације отпада ван границе заштићеног подручја и рационалне експлоатације обновљивих и необновљивих извора енергије док решења у области развоја туризма могу имати кумулативне утицаје који зависе од примењених решења и мера заштите
--	--

3.7 Опис мера за предупређење и смањење негативних и повећање позитивних утицаја на животну средину

Планска решења *ППППН* формирана су у складу са заштитом и унапређењем квалитета животне средине, природних и културних вредности на заштићеном подручју ПИО Овчарско-кабларске клисуре у складу са одрживим развојем туризма, пољопривредне производње, као и у складу са решењима датим локалним развојним документима (општинским просторним плановима), Уредбом о утврђивању заштићеног природног добра изузетног значаја „Овчарско-кабларска клисура“ („Службени гласник РС”, број 16/00), Уредбом о утврђивању подручја бање „Овчар Бања“ („Службени гласник РС”, број 100/11), регионалним развојним и просторним плановима, стратешким, развојним и акционим плановима и документима за поједине општине и др.

Просторни план такође даје и сет планских мера и правила за уређење и коришћење простора и грађење на овом подручју. Наведене мере исказане су детаљније кроз планске циљеве и препоруке за приступ изрази и процени утицаја планова, програма и пројеката на нижем хијерархијском нивоу.

Основна мера коју треба спроводити на целом подручју Просторног плана је очување садашњег стања квалитета животне средине уз појединачне интервенција не локацијама са нарушеним квалитетом појединих параметара заштите.

Мере заштите ПИО „Овчарско-кабларска клисура“

На деловима заштићеног подручја са режимом заштите II степена главне мере заштите су:

- забрана изградње објеката, осим: реконструкције и одржавања постојећих стамбених и помоћних објеката и изградње манастирских економских објеката; реконструкције и одржавања постојећих породичних објеката за одмор; реконструкције и одржавања саобраћајне, енергетске, комуналне и телекомуникационе инфраструктуре и изградње потребне инфраструктуре за постојеће и планиране објекте; изградње, реконструкције и рехабилитације путева за потребе противпожарне заштите и бољег саобраћајног повезивања манастира; уређења планинарских и алпинистичких стаза, одморишта и видиковаца, осматрачница, резервоара и водозавода за потребе противпожарне заштите; уређења делова подручја за потребе презентације и техничке заштите биолошких вредности и објеката геонаслеђа; уређења простора у зони меандра „Заграђе” (на топографској карти топоним Рапаиловача)-окуженог манастирима Јовање, Успење и Никоље са леве, кабларске стране и манастиром Сретење са десне, овчарске стране Мораве, који се Просторним планом третира и промовише као духовно, културно и управно средиште културно-историјске целине и заштићеног предела Овчарско-кабларске клисуре („Круна Мораве”);
- забрана експлоатације минералних сировина, отварања привремених позајмишта материјала ограничено газдовање шумама и шумским земљиштем на начин који обезбеђује умерено повећање површина под шумским екосистемима и побољшање њиховог састава, структуре и здравственог стања, очување разноврсности и изворности дрвећа, жбуња и осталих биљних и животињских врста у шумским састојинама и заштита од ерозије, уз употребу биолошких средстава за заштиту шума од болести и штеточина; ограничено и контролисано сакупљање гљива, лековитог биља и других шумских плодова и забрана тих активности у шумама и шумском земљишту у државној својини и у зонама I и II просторно културно-историјске целине; забрана лова, осим санитарног одстрела и активности на гајењу заштити и праћењу стања дивљачи и забрана одстрела у зонама I и II просторно културно-историјске целине; ограничени рекреативни риболов према одговарајућим програмима; пажљива обрада земљишта уз примену мера заштите од ерозије и ограничено коришћење хемијских средстава; забрана каптирања извора осим натуралног уређења на лицу места и забрана преграђивања и регулације водотока осим ради обнове воденица на местима где су некада постојале;

- забрана ауто-мото трка и других активности, осим ограниченог и контролисаног планинарства, алпинизма, пловидбе језером, посматрања птица.

На делу заштићеног подручја са режимом заштите III степена главне мере заштите су:

- забрана изградње објеката, осим: изградње, реконструкције, доградње и одржавања стамбених, економских и помоћних објеката пољопривредних домаћинстава, манастира и објеката јавне намене у оквиру постојећих грађевинских или суседних, просторно блиских парцела; изградње и реконструкције објеката туристичког смештаја, угоститељства, других услужних, занатских, јавних, стамбених и породичних објеката за одмор у оквиру грађевинских подручја насеља Овчар Бања, утврђених урбанистичким плановима и на другим деловима подручја који су овим планом и/или другим просторним плановима утврђени као зоне изградње, и то: зона „Нова пруга”, у Видови, између Западне Мораве и нове железничке пруге (наспрам манастира Ваведење), зона „Видовска обала”, у прибрежном делу акумулације „Међувршје”, између бране и Видовског тунела, зона „Кривајица-Пејичина кривина”, на простору трећег, најнизводнијег меандра, зона „Рапајловача – Стара пруга”, између Јовањског и Видовског тунела и зона „Трбовац”, са десне стране Западне Мораве, низводно од манастира Преображење; реконструкције и одржавања породичних објеката за одмор ван планских зона изградње; изградње, реконструкције и одржавања саобраћајне, енергетске, комуналне и телекомуникационе инфраструктуре; реконструкције и одржавања хидроенергетских објеката; уређења планинарских и алпинистичких стаза, полетишта за параглајдинг, јавних чесми, одморишта и видиковаца, осматрачница, резервоара и водозавата за потребе противпожарне заштите; постављања привремених и монтажних објеката за потребе чуварске службе и одлагања отпада; уређења делова подручја за потребе презентације и техничке заштите биолошких вредности и објеката геонаслеђа;
- забрана експлоатације минералних сировина, осим отварања привремених позајмишта материјала, коришћења минералних и термалних вода, коришћења речног наноса у оквиру планског чишћења водотока и акумулације; одрживо гајење, обнављање, оснивања нових и нега шума према основама и програмима газдовања шумама; ограничено и контролисано сакупљање гљива, лековитог биља и других шумских плодова; одрживо гајење, заштита и праћење стања дивљачи према одговарајућим основама и програмима, у складу са законом, уз временска ограничења одстрела дивљачи везана за осетљиве периоде у животу популација птица и просторна ограничења на зоне удаљене од манастира у атарима Видове, Рожаца, Врнчана и Дљина; рекреативни риболов према одговарајућим програмима, у складу са законом; пажљива обрада земљишта уз примену мера заштите од ерозије и ограничено коришћење хемијских средстава; забрана каптирања извора осим натуралног уређења на лицу места и забрана преграђивања и регулације водотока осим у циљу обнове воденица на местима где су некада постојале, заштите од штетног дејства вода, уређења водотока Западне Мораве у Овчар Бањи, као и низводно од бране „Међувршје” за потребе рафтинга и кајакаштва;
- забрана ауто-мото трка, одлагања отпада изван за то одређених места, прање возила у водотоцима и испуштање горива и мазива, испуштање непречишћених отпадних вода у реципијенте или земљиште а допуштене и препоручене активности су планинарство, алпинизам, параглајдинг, посматрање птица, туристички обилазак манастира, других културних и природних знаменитости, бициклизам, истраживање и мониторинг природних и културних вредности, пловидба језером и рафтинг на Западној Морави, пливачки маратон, даљинско јахање.

Заштита ваздуха

Изградњом и пуштањем у саобраћај аутопута Београд-Јужни Јадран на деоници Прељина-Пожега, чији је коридор предмет посебног просторног плана, битно ће се поправити квалитет ваздуха и смањити бука у Овчарско-кабларској клисури.

На подручју Просторног плана ће се примењивати мере заштите животне средине утврђене просторним плановима града Чачка, општине Лучани и општине Пожега, а на заштићеном подручју Овчарско-кабларске клисуре и Планом генералне регулације за Овчар Бању на територији града Чачка, другим урбанистичким плановима (који буду донети) и овим Просторним планом.

На постојећем државном путу ће се на основу Плана управљања Предела изузетних одлика „Овчарско-кабларска клисура” и сходно прописима који уређују заштиту природе, заштиту културних добара, управљање путевима, безбедност саобраћаја и транспорт опасне робе, утврдити и применити

одговарајућа ограничења саобраћаја, уз изградњу улазних станица, којима ће се неповољни ефекти моторних возила на околину додатно смањити или елиминисати.

Очување квалитета ваздуха и остваривање вишег квалитета ваздуха на територији ППППН засниваће се на примени следећих правила и мера заштите за:

(1) смањење емисија загађујућих материја из постојећих извора загађивања (индивидуалних ложишта, из саобраћаја и др.), контролом граничних вредности емисија загађујућих материја од стране локалних јединица управе на основу утврђених европских и националних стандарда;

(2) ограничавање емисија из нових потенцијалних извора загађивања (повећање обима саобраћаја услед развоја туристичке понуде, повећање антропопресије простора услед изградње туристичких капацитета у Овчар бањи);

(3) систематским праћењем квалитета ваздуха, у складу са Европском директивом о процени и управљању квалитетом амбијенталног ваздуха (96/62/EC)⁵, у оквиру државне мреже мерних станица за мерење регионалног и прекограничног атмосферског преноса загађујућих материја у ваздуху и аероседиментима у оквиру међународних обавеза а у складу са Законом о заштити ваздуха („Службени гласник РС 36/09 и 10/13“) и Уредбом о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха („Службени гласник РС“, бр. 11/2010 и 63/2013).

Заштита вода

Изградња и реконструкција јавних канализационих система и изградња станица за пречишћавање отпадних комуналних вода градских насеља, сакупљање отпадних вода домаћинства и јавних и других објеката у селима у непропусне септичке јаме или њихов третман у малим уређајима за пречишћавање, изградња канализације и пречишћавање отпадних вода индустријских загађивача предвиђени су просторним и другим плановима локалних самоуправа узводног дела слива Западне Мораве. Те активности заштите вода су обавеза установљена националним законодавством и одговарајућим европским документима, рокови за њихово извршење/имплементацију нису прецизно утврђени али се не могу одлагати дуже од десет година, док се за нове привредне објекте мере заштите вода одмах примењују, у току израде пројектне документације и њене еколошке и урбанистичко-грађевинске сертификације.

Заштита вода на територији плана од намерног или случајног загађивања и других утицаја који могу неповољно да делују на издашност изворишта и здравствену исправност воде за пиће засниваће се на примени следећих правила и мера заштите:

(1) очувањем квалитета воде свих водотокова на подручју Плана у I и I/II класи квалитета;

(2) контролом постојећих извора загађења; препознавањем и уклањањем извора загађивања река: успостављањем система интегралног управљања отпадом на територији Плана; спречавањем одраћања и спирања смећа у водотокове (Западна Морава, Бјелица), са постојећих сметлишта до њиховог затварања и ремедијације; и рационалном и стручном употребом пестицида и вештачких ђубрива на подручју Просторног плана;

(3) прописивањем строжијих критеријума за пречишћавање отпадних вода

(4) систематским праћењем квалитета вода: редовним праћењем вредности показатеља квалитета вода и редовним праћењем састава отпадних вода пре испуштања у реципијент;

(5) доследном применом Европске директиве о водама⁶ (2000/60/EC) и Закона о водама РС („Службени гласник РС“ бр. 30/10, 93/12 и 101/16) у домену: утврђивања и координације мера за површинске и подземне воде које припадају истом еколошком, хидролошком и хидрогеолошком сливу; спречавања или смањења утицаја незгода код којих долази до изненадног загађивања вода;

(6) забраном изградње производних погона и других објеката који као отпадне воде имају нутријенте и/или друге загађујуће материје у сливовима акумулација;

(7) заштитом постојећих и планираних изворишта водоснабдевања, изворишта подземних вода и свих локалних изворишта сеоских насеља, у првом реду успостављањем одговарајућег режима заштите животне средине у ужој и широј зони санитарне заштите изворишта.

⁵ Council Directive 96/62/EC of 27 September 1996 on ambient air quality assessment and management, Official Journal L 296, 21/11/1996

⁶ Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy

(8) применом организационо-економских мера за спречавање и смањење загађења вода (прописа о транспорту опасних материја у зони изворишта, забраном изградње рибњака на локацијама којима се угрожавају изворишта вода или планирани водопривредни системи, смањењем специфичне потрошње воде увођењем реалних накнада за коришћење вода и испуштање употребљених вода, увођењем мониторинга квалитета вода и др.)

Водозахват на термалном изворишту у Овчар Бањи ће се санирати и користити док се не истражи ново извориште, утврде резерве термалне воде и изгради нови водозахват. За извориште ће се утврдити зоне санитарне заштите у складу са Законом о водама.

Прикупљање, одвођење и пречишћавање комуналних, других отпадних и атмосферских вода на заштићеном подручју, с обзиром на законску забрану испуштања отпадних вода свих категорија и типова и у свим ситуацијама без претходног пречишћавања до прописаних граничних вредности емисије и у складу са стандардима квалитета животне средине реципијента и посебан статус клисуре као природног и културног добра, подразумева обавезе:

- изградње канализационог система на подручју Овчар Бање, на територији града Чачка и општине Лучани и постројења за пречишћавање отпадних вода;
- изградње одговарајућих (водонепропусних) септичких јама, пражњење и одвожење њиховог садржаја за угоститељске, туристичке, привредне, верске и друге објекте, домаћинства и викендице (посебно у приобаљу акумулације Међувршје);
- изградње заједничких канализационих колектора и заједничких прописних септичких јама за групе домаћинстава и викендица које су неприступачне или тешко приступачне за цистерне.

Република Србија и јединице локалне самоуправе ће обезбедити инструменте финансијске подршке за изградњу и пражњење септичких јама домаћинстава и викендица на заштићеном подручју с обзиром да се одредбе у вези испуштања отпадних вода Закона о водама не односе стриктно на физичка лица која користе воду за пиће, сопствене и санитарне потребе и не подразумевају експлицитно обавезу изградње водонепропусних септичких јама.

Заштита од ерозије обезбедиће се кроз строги надзор над сечама и другим шумарским радовима у шумама сопственика, извођење планираних радова на природном и вештачком обнављању шума у државној својини, подстицај и подршку земљопоседника за пошумљавање пашњака и другог за пољопривреду неподесног земљишта, затрављивање и пошумљавање земљишта оштећеног грађевинским радовима.

Ради заштите водотока и извора од загађивања, од којих је велики број у функцији водоснабдевања, очувања плодности земљишта и очувања животињског света препоручује се ограничена и пажљива примена органских и минералних ђубрива и хемијских средстава у пољопривреди, санитарно безбедно складиштење стајског ђубрива и оцедних вода из објеката узгоја и силажа и пажљиво руковање бензином, дизел горивом и другим нафтним дериватима и забрањује прање возила и машина у водотоцима. Управљач заштићеног подручја ће у сарадњи са надлежним службама локалних самоуправа организовати саветодавну подршку пољопривредницима у вези коришћења минералних ђубрива, пестицида, инсектицида, хербицида и нафтних деривата.

Заштита земљишта

Заштита и очување квалитета земљишта ће бити организована применом следећих правила и мера:

- (1) систематског праћења квалитета земљишта и праћења концентрације тешких метала, у земљишту у непосредној околини инфраструктурних коридора;
- (2) спровођењем техничке и биолошке рекултивације деградираних површина на локалним сметлиштима и депонијама;
- (3) очувањем економских и екосистемских функција земљишта спровођењем техничких и биолошких радова и мера заштите на евидентираним ерозионим теренима; примена оптималне комбинације техничких, биотехничких (израда рустикалних преграда и травних водопутева) и биолошких радова (пошумљавање, обнова деградираних шума, затрављивање, мелиорација шума и пашњака)
- (4) спречавањем загађења токсичним материјама које се користе у пољопривреди: лекови, боје, пестициди, минерална ђубрива.

Еколошко управљање комуналним и опасним отпадом

Еколошко управљање комуналним и опасним отпадом у заштићеном подручју ПИО Овчарско-кабларске клисуре спроводиће се применом следећих мера:

- (1) фазним решавањем депоновања комуналног отпада до 2020. године; кроз пројекте измештања, санације и рекултивације постојећих дивљих депонија преусмеравањем токова отпада на постојећу регионалну депонију Дубоко (Ужице), у складу са Стратегијом управљања отпадом за период 2010.-2019. године („Службени гласник РС“ 29/10)⁷; дефинисање програма прикупљања комуналног отпада из руралних насеља од стране јавних комуналних предузећа или приватних лица, путем мобилних трансфер станица;
- (2) дефинисањем зона за лоцирање рециклажних дворишта на подручју плана за примарну селекцију отпада и временски ограничено депоновање;
- (3) утврђивањем механизма санација постојећих депонија и начина рекултивације земљишта ради привођења новим наменама (а према постојећој планској и пројектној документацији);
- (4) утврђивањем локација за депоновање опасног и медицинског отпада (ван планског подручја) са територије Плана, у складу са регионалним стратегијама и плановима управљања отпадом и Стратегијом управљања отпадом за период 2010-2019. године.

Заштита од буке

На основу Закона о заштити од буке у животној средини („Службени гласник РС“ 36/09 и 88/10) неопходно је утврђивање надлежности за спровођење мерења буке и заштите од буке на целој територији плана, посебно у коридорима државних путева. Надлежни за ове послове су Министарство за заштиту животне средине РС, које прописује мере и услове заштите од буке, као и јединице локалне самоуправе које утврђују мере и услове заштите од буке, односно звучне заштите у плановима, програмима и пројектима, укључујући и оне на које даје сагласност у поступку стратешке процене утицаја, процене утицаја пројеката на животну средину, односно у поступку издавања интегрисане дозволе за рад постројења и активности.

Изградњом и пуштањем у саобраћај аутопута Београд-Јужни Јадран на деоници Прељина-Пожега, чији је коридор предмет посебног просторног плана, битно ће се смањити бука у Овчарско-кабларској клисури.

Основна мера коју је у овом домену неопходно спровести односи се на утврђивање надлежности за спровођење мерења буке и заштите од буке у оквиру инфраструктурних коридора, планираних и постојећих туристичких садржаја и изграђених средина.

⁷ у случају промене законских обавеза и стратешких смерница на републичком нивоу, могуће је преусмеравање укупних токова отпада на општинске/градске депоније –Горњи Милановац или Чачак

IV Смернице за израду стратешких процена на нижим хијерархијским нивоима и процене утицаја пројеката на животну средину

На основу Закона о заштити животне средине (чл. 35. и 36.), Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину и Закона о процени утицаја на животну средину, у току имплементације Просторног плана обавезна је **израда стратешких процена утицаја на животну средину** за:

1) *Урбанистичке планове (планове генералне и детаљне регулације):*

- израда Плана генералне регулације Овчар Бање за грађевинско подручје на територији општине Лучани;
- израда плана/планова детаљне регулације за локације Трбовац, Стара пруга-Рапајловача, Кривајица, Видовска обала и Нова пруга;
- израда/допуна Просторног плана подручја посебне намене за коридор ауто-пута Београд-Јужни Јадран Е-763;
- израда измена и допуна Просторног плана града Чачка;
- израда измена и допуна Просторног плана општине Лучани;

За остале урбанистичке планове одлука о приступању или не приступању изради стратешке процене доноси се у складу са одредбама из чланова 5., 6. и 9. Закона о стратешкој процени утицаја, уколико се конкретним планом успоставља оквир за одобравање будућих развојних пројеката за које је прописано утврђивање процене утицаја на животну средину, односно ако се на обухваћеном подручју планирају два или више пројеката обухваћених Уредбом о пројектима за које се израђује студија о процени утицаја на животну средину.

За урбанистичке пројекте (мале хидроелектране, планинарски дом, породичне пансионе, бензинске пумпе, локалитете површине до 2 ха за туризам и МСП и објекте у функцији пољопривредне производње и прераде пољопривредних производа и за заштићене околине КД) обавезна је израда процене утицаја на животну средину.

Коначне одлуке о потреби и врсти процене утицаја планова, програма и пројеката на животну средину планског подручја доносиће се појединачно, на основу критеријума утврђених законом и подзаконским актима из домена заштите животне средине.

V Програм праћења стања животне средине у току спровођења Плана

Успостављање ефикасног мониторинга предуслов је остваривања циљева Просторног плана у области заштите природе и животне средине, односно циљева Стратешке процене и представља један од од основних приоритета имплементације Плана. Према Закону о заштити животне средине, Влада доноси програм мониторинга на основу посебних закона за период од две године за територију Републике Србије, а јединица локалне самоуправе, односно општина, доноси програм праћења стања животне средине на својој територији, који мора бити усклађен са претходно наведеним програмом Владе. Међутим, наведени програми нису још увек реализовани на територији ППППН.

Законом о Стратешкој процени утврђена је обавеза дефинисања програма праћења стања животне средине у току спровођења плана или програма за који се Стратешка процена ради. Законом је прописан и садржај програма мониторинга који, нарочито, садржи: 1) опис циљева плана и програма; 2) индикаторе за праћење стања животне средине; 3) права и обавезе надлежних органа; 4) поступање у случају појаве неочекиваних негативних утицаја; 5) друге елементе у зависности од врсте и обима плана и програма. При томе, дата је могућност да овај програм може бити саставни део постојећег програма мониторинга који обезбеђује орган надлежан за заштиту животне средине. Такође, мониторинг би требало да обезбеди информације о квалитету постојећег извештаја које се могу користити за израду будућег извештаја о стању квалитета животне средине.

Кључни плански циљ је одређивање мере одрживог социо-економског развоја и заштите природних вредности, културних добара и животне средине подручја ППППН. Одрживи развој огледа се у развоју целогодишње туристичке понуде (која укључује презентацију природних и непокретних културних добара, али и развој спа и велнес туризма) као покретачу и главном ослоњу укупног развоја (уз пуно уважавање потенцијала и потреба развоја туризма, пољопривреде, водопривреде, и других комплементарних делатности) и развоју и модернизацији саобраћајне инфраструктуре. Општи и посебни циљеви Просторног плана, главна планска решења и њихов могући утицај на животну средину, детаљно су разрађени и предочени у претходним поглављима овог Извештаја. Циљеви Стратешке процене, који су повезани са циљевима Плана идентификовани су у поглављу I овог Извештаја. На истом месту утврђени су и индикатори, који представљају репер и ослонац за евалуацију утицаја и промена. Поједини индикатори нису могли бити квантитативно проверени, те је процена у обзир узимала квалитативно вредновање појединих параметара животне средине.

Кључне области мониторинга су природне вредности (кроз биодиверзитет, геонаслеђе, предео, шуме), ваздух, вода, земљиште и бука.

Систем мониторинга узима у обзир два извора информација и то:

- податке о стању животне средине, који су прибављени у поступку израде и реализације различитих пројеката на планском подручју (водоснабдевања, канализације, саобраћаја, енергетске и саобраћајне инфраструктуре, туристичке супраструктуре, комуналне инфраструктуре, заштите, санације и унапређења биодиверзитета, предела, шума, и др.) као и подацима добијеним на основу спроведене анкете на планском подручју и подацима добијеним од стране надлежних институција;⁸
- подацима заснованим на прописима и утврђеним различитим програмима *редовног мониторинга* животне средине на републичком и/или локалном нивоу.

На подручју Просторног плана не врши се систематски (државни и локални) мониторинг животне средине, осим мониторинга квалитета вода, тако да се оцена већине елемената и показатеља стања животне средине изводи посредно, на основу података о објектима и активностима који могу бити извор загађења ваздуха и земљишта, односно који могу генерисати буку, отпад и зрачење. Мониторинг квалитета ваздуха и буке организован је на локалном нивоу, али само за града Чачак и приградских насеља и врши се у оквир активности Завода за јавно здравље Чачак.

⁸ посебан проблем односи се на чињеницу да ниједна од општина на територији просторног плана нема урађено „нулто стање“ животне средине

5.1 Мониторинг систем за контролу квалитета вода

Основни документ за мониторинг квалитета вода је Годишњи програм мониторинга квалитета вода који се на основу члана 108. и 109. Закона о водама утврђује уредбом Владе на почетку календарске године за текућу годину. Програм реализује републичка организација надлежна за хидрометеоролошке послове и он обухвата месечна, недељна или дневна мерења и осматрања водотока, акумулација, изворишта од посебног значаја и једнократна годишња испитивања квалитета седимената, као и годишња испитивања подземних вода. Кроз имплементацију ППППН утврдиће се обавеза проширења мреже осматрачких места, а институције одговорне за спровођење тих додатних обавеза мониторинга квалитета вода биће накнадно одређене од стране јединица локалне самоуправе. Препоручује се и утврђивање субјеката деловања у случају удеса са последицама на квалитет вода, као и начин поступања у таквим ситуацијама. Мониторинг водних објеката који служе водоснабдевању становништва врше територијално надлежни заводи за заштиту здравља (на нивоу општина, где постоји), а обим и врста тог мониторинга прилагођавају се динамици реализације планских решења у домену обезбеђења комуналних потреба водоснабдевања. Неопходно је проширење пунктова/профила из мреже осматрачких места на којима се врши узорковање и испитивање квалитета вода на територији ППППН.

Испитивање квалитета вода Западне Мораве, на профилу „Гугаљски мост“ (око 1 km узводно од ушћа Бјелице), у оквиру државног оперативног и надзорног мониторинга врши Агенција за заштиту животне средине. Локални мониторинг квалитета површинских вода на подручју Просторног плана обавља Завод за јавно здравље Чачак двомесечним узорковањем и лабораторијским анализама вода Западне Мораве, на профилу 500 m низводно од бране „Међувршје“ и Каменице, на профилу „Рујак“ (Пријевор) 3,7 km узводно од ушћа. Обим мониторинга прилагођен је циљу утврђивања еколошког статуса односно степена загађења и класе тих водотока и врши се према Правилнику о параметрима еколошког и хемијског статуса површинских вода и параметрима хемијског и квантитативног статуса подземних вода („Службени гласник РС“, број 74/11) и Уредби о граничним вредностима загађујућих материја у површинским и подземним водама и седименту и роковима за њихово достизање („Службени гласник РС“, број 50/12). Квалитет вода на изворима и јавним чесмама, као и на водозахватима односно системима групног или појединачног локалног водоснабдевања непотпуно се и нередовно контролише.

Сходно Закону о водама, за државни односно надзорни мониторинг вода, који обухвата запремину, водостаје и протицаје до степена значајног за еколошки потенцијал и параметре (биолошке, хемијске, физичко-хемијске и хидроморфолошке) еколошког потенцијала одговорна је Агенција за заштиту животне средине и неопходно је да се за акумулацију „Међувршје“ такав мониторинг планира и спроведе једном у десет година с обзиром да се ради о великом водном телу/објекту у оквиру заштићеног подручја националног значаја. Препоручује се, такође, да Завод за јавно здравље Чачак прошири редовни годишњи мониторинг површинских вода на језеро „Међувршје“ имајући у виду његов рекреативни значај за грађане Чачка. Управљач заштићеног подручја ће, у оквиру израде (десетогодишњег) програма управљања рибарским подручјем обезбедити услове за свеобухватне (биолошке, физичко-хемијске и микробиолошке) анализе водотока и акумулација, укључујући и муљ, у границама рибарског подручја. Корисници термалног изворишта Овчар Бање дужни су да обезбеде редовно праћење физичко-хемијских (једном месечно) и микробиолошких параметара (једном недељно) бањске воде, преко Завода за јавно здравље Чачак или друге акредитоване институције. За јавне чесме, изворе и водозахвате локалног водоснабдевања, управљач заштићеног подручја ће као саставни део плана управљања утврдити програм испитивања квалитета воде, односно санитарно-хигијенске исправности, који ће се реализовати уз финансијску подршку Републике Србије, локалне самоуправе и одговарајуће учешће корисника тих извора и водозавхвата.

5.2 Мониторинг систем за контролу квалитета ваздуха

Правни основ за праћење квалитета ваздуха представља Закон о заштити животне средине ("Службени гласник РС", 35/2004, 36/2009, 36/2009 – др. закон, 72/2009 – др. закон, 43/2011 – одлука УС и 14/2016), Закон о заштити ваздуха („Службени гласник РС“, 36/09 и 10/13) и Уредба о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха („Службени гласник РС", бр. 11/2010 и 63/13).

Стандарди и методе мониторинга ваздуха прописани су Правилником о граничним вредностима, методама мерења имисије, критеријумима за успостављање мерних места и евиденцији података

("Службени гласник РС" бр. 54/92, 30/99, 19/06), који је донет на основу Закона о заштити животне средине. Предмет систематског мерења су одређене неорганске материје (сумпордиоксид, чађ, суспендоване честице, азотдиоксид, приземни озон, угљемониксид, хлороводоник, флуороводоник, амонијак и водониксулфид), таложне материје из ваздуха, тешки метали у суспендованим честицама (кадмијум, манган, олово, жива, бакар), органске материје (угљендисулфид, акролеин и др), канцерогене материје (арсен, бензен, никл, винилхлорид). Такође, правилником су прописане и материје које дефинишу стање имисије упозорења и епизодно загађење, места и динамику узорковања, као и граничне вредности наведених загађујућих материја.

Подручје просторног плана не поседује станицу за мерење имисије основних и загађујућих материја.

За подручје просторног плана систематски мониторинг квалитета ваздуха врши Завод за јавно здравље Чачак. Неопходно је постојећи мониторинг проширити на најмање два места у Овчарско-кабларској клисури, уз финансијску подршку града Чачка и општине Лучани. Имајући у виду врсту и карактер планских решења, природне и антропогене одлике планског подручја и процењене незнатне или мале утицаје тих решења на квалитет ваздуха, предлаже се да се, осим споменутог програма Владе, програмима мониторинга животне средине, које ће донети надлежне општине, предвиде нове локације за мониторинг на подручју експлоатације са сталним, повременим или сезонским мерењима вредности имисије (посебно садржаја тешких метала у ваздуху). Те програме ће реализовати Републички хидрометеоролошки завод и окружни заводи за заштиту здравља.

5.3 Мониторинг систем за контролу квалитета земљишта

Основе мониторинга земљишта намењеног пољопривредној производњи постављене су Законом о пољопривредном земљишту ("Службени гласник РС" бр. 62/06 и 65/08) и односе се на испитивање количина опасних и штетних материја у том земљишту и води за наводњавање, а према програму који доноси Министар надлежан за послове пољопривреде. То испитивање могу обављати стручно и технички оспособљена и од стране надлежног министарства овлашћена правна лица (предузећа, привредна друштва и др.). Министар, такође, прописује дозвољене количине опасних и штетних материја и метод њиховог испитивања. Контрола плодности обрадивог пољопривредног земљишта и количине унетог минералног ђубрива и пестицида врши се по потреби, а најмање једном у пет година. Те послове може обављати регистровано, овлашћено и оспособљено правно лице, а трошкове сноси власник, односно корисник земљишта. Уз извештај о обављеним испитивањима обавезно се даје препорука о врсти ђубрива које треба користити и најбољим начинима побољшања хемијских и биолошких својстава земљишта.

Заштита пољопривредног земљишта, као и мониторинг његовог стања обавезан су елемент пољопривредних основа, чији су садржај, начин израде и доношења регулисани члановима 5. до 14. Закона о пољопривредном земљишту. Истим законом предвиђено је спровођење Стратешке процене пољопривредних основа.

Праћење стања тла у односу на ерозионе процесе, посебно спирања и акумулирања материјала дејством воде, значајан је инструмент успешне заштите како пољопривредног, тако шумског и осталог земљишта, што је као експлицитна обавеза уграђено у Закон о пољопривредном земљишту и Закон о шумама и као начелна обавеза у Закон о заштити животне средине. С обзиром на то да очекивана реализација појединих планских решења може амплификовати постојеће ерозионе процесе на подручју Плана, планирање и спровођење тог мониторинга биће обавеза локалних самоуправа на подручју плана.

Мониторинг земљишта уређен је Законом о заштити земљишта („Службени гласник РС”, број 112/15) као обавеза државе и локалне самоуправе и његово успостављање треба да допринесе заштити овог есенцијалног природног ресурса. Он ће се, такође, утврдити као један од задатака у плану управљања заштићеног подручја.

Просторним планом се препоручује доследна примена мера заштите животне средине прописаних законом, посебно мера које се односе на испуштање (емисију) загађујућих, опасних и штетних материја у воду и земљиште, одлагање и елиминацију отпада, антиерозионе и противпожарне заштите, рекултивацију и ремедијацију, како подстицајног тако и репресивног карактера. Утицај планиране изградње инфраструктурних, услужних, спортско-рекреативних, туристичких и других објеката,

посебно утицај на воде, може се успешно контролисати наведеним мерама заштите животне средине и одговорном еколошком сертификацијом урбанистичке и пројектне документације.

5.4. Мониторинг буке

Мониторинг буке врши се систематским мерењем, оцењивањем или прорачуном одређеног индикатора буке, у складу са Законом о заштити од буке у животној средини. Процена, праћење и контрола нивоа буке одвија се на нивоу републике или јединица локалне самоуправе. Подаци из мониторинга буке саставни су део јединственог информационог система животне средине у складу са законом којим се уређује заштита животне средине. За подручје просторног плана систематски мониторинг буке врши Завод за јавно здравље Чачак. Неопходно је постојећи мониторинг проширити на најмање два места у Овчарско-кабларској клисури, уз финансијску подршку града Чачка и општине Лучани.

5.5. Мониторинг природних вредности

Основни циљ је успостављање система праћења стања биодиверзитета, односно природних станишта и популација дивљих врста флоре, и фауне, превасходно осетљивих станишта и ретких, угрожених врста, али и праћење стања и промена предела и објеката геонаслеђа. Сва наведена надгледања су директној надлежности Завода за заштиту природе Србије, а на основу средњерочних и годишњих програма заштите природних добара. Минимумом генералног мониторинга сматра се надгледање природних вредности једном годишње, а појединачне активности на мониторингу се организују према потреби, у случају непредвиђених промена које могу имати значајније негативне ефекте.

Мониторинг шума и шумског земљишта врши ЈП „Србијашуме“ заједно са научним институцијама које се баве овом облашћу, при чему се утврђују негативни утицаји или негативне промене као што су сушење шума, пожари, болести шума и др.

VI Приказ коришћене методологије и тешкоће у изради Стратешке процене

Закон о Стратешкој процени одражава/прихвата савремене европске методолошке и процедуралне оквири садржане у Европској директиви о процени утицаја појединих планова и програма на животну средину (Directive 2001/42/EC of the European Parliament and the Council of June, 27th 2001, on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment). С друге стране, постоји и проблем непостојања детаљније разраде и верификације јединствене методологије за израду овакве врсте процене, те су због тога, за потребе израде Стратешке процене коришћена инострана искуства, односно смернице, упутства и практични примери⁹. У делу спровођења Стратешке процене и израде Извештаја коришћена је и методологија разрађена кроз научни пројекат: "Методe за стратешку процену животне средине у планирању просторног развоја лигнитских басена".¹⁰, као и SOTAVENTO методологија развијана за потребе формирања еолских поља у Шпанији¹¹.

У току израде Стратешке процене, обрађивач се сусрео и са проблемом веома скромне информационе основе о животној средини. Информациона основа која је коришћена за Стратешку процену највећим делом је преузета из документационе основе Просторног плана, као и података добијених на терену и од надлежних институција, али и Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину за Регионални просторни план општина Златиборског и Моравичког управног округа.

Основну тешкоћу у спровођењу Стратешке процене и изради Извештаја представљао је недостатак званичне, детаљно прописане јединствене методологије, на нивоу правилника. Зато је ова Стратешка процена извршила вредновање и поређење алтернатива/опција са аспекта *могућих значајних утицаја* на животну средину, и у процедури израде, а када се ради о карактеру утицаја, инсистирала на кумулативним и синергијским ефектима.

⁹ Cooper, L. M. (2004), *Guidelines for Cumulative Effects Assessment in SEA of Plans*, EPMG Occasional, Paper 04/LMC/CEA, Imperial College London;

Strategic Environmental Assessment Tool Kiz - A Practical Guide to the Strategic Environmental Assessment Directive (Office of the Deputy Prime Minister, Department of the Environment in Northern Ireland, Scottish Executive, Welsh Assembly Government), web document 2006;

Surrey Local Transport Plan - Strategic Environmental Assessment, Surrey County Council, England UK, 2006.

Environmental Report on the Provisional Local Transport Plan for Surrey 2006/07 – 2010/11, march 2006.

¹⁰ Институт за архитектуру и урбанизам Србије, руководилац пројекта: др Божидар Стојановић

¹¹ Analysis Sotavento Experimental Wind Farm, Electrical Instalation - Environmental Impact, Sotavento Galicia Plc, Spain, 2006., <http://www.sotaventogalicia.com/index.php>

VII Приказ начина одлучивања

Начини одлучивања по питањима заштите животне средине зависе од великог низа фактора, а првенствено од значаја позитивних и негативних утицаја планских решења на здравље људи, социјални и економски развој и животну средину. С тим у вези, неопходна је партиципација свих заинтересованих друштвених група и то: инвеститора (бизнис сектора), локалне и републичке управе, становника и невладиног сектора. Међутим, за ефикасније остваривање апсолутне партиципације на свим нивоима неопходно је остваривање сталне сарадње између свих актера у процесу, које се неће сводити на раније заступљене форме јавних расправа и јавних увида које најчешће нису давале одговарајуће резултате. На територији ППППН координациону функцију ће обављати локалне управе (уз активно учешће републичких завода за заштиту природе и споменика културе, надлежних министарстава, јавних предузећа, корисника ловног и др).

Закон о Стратешкој процени дефинише учешће заинтересованих органа и организација, који могу да дају своје мишљење у року од 30 дана. Пре упућивања захтева за добијање сагласности на Извештај о Стратешкој процени, орган надлежан за припрему Плана обезбеђује учешће јавности у разматрању Извештаја о стратешкој процени. Орган надлежан за припрему Плана обавештава јавност о начину и роковима увида у садржину Извештаја и достављање мишљења, као и о времену и месту одржавања јавне расправе у складу са законом којим се уређује поступак доношења Плана. Орган надлежан за припрему Плана израђује извештај о учешћу заинтересованих органа, организација и јавности који садржи сва мишљења о Стратешкој процени, као и мишљења датих у току јавног увида и јавне расправе о Плану. Извештај о Стратешкој процени доставља се заједно са Извештајем о стручним мишљењима и јавној расправи републичком органу надлежном за заштиту животне средине на оцењивање. Оцењивање се врши према критеријумима из прилога II Закона. На основу ове оцено орган надлежан за заштиту животне средине даје своју сагласност на Извештај о стратешкој процени у року од 30 дана од дана пријема захтева за оцењивање.

После прикупљања и обраде свих мишљења, на основу којих се формира финална верзија Плана, орган надлежан за припрему Плана доставља Извештај о Стратешкој процени заједно са или непосредно након Нацрта плана надлежном органу на одлучивање.

VIII Учесће заинтересованих страна у поступку израде и разматрања Извештаја о Стратешкој процени

Консултације и учешће јавности су једна од основних и обавезних одредница процеса Стратешке процене. Приликом израде овог Просторног плана и спровођења Стратешке процене, остварена је потребна сарадња са свим меродавним републичким органима (ресорним министарствима, Заводом за заштиту природе Србије, Републичким и регионалним заводима за заштиту споменика културе, јавним предузећима и др.), као и са органима и службама локалне самоуправе. Учесће јавности је обезбеђено кроз јавно излагање, односно стављање на увид и расправу овог Извештаја, заједно са Нацртом просторног плана.

IX Закључци - завршни, нетехнички резиме

9.1 Приказ закључака Извештаја о Стратешкој процени утицаја на животну средину

Према Закону о Стратешкој процени, закључци до којих се дошло приликом израде Извештаја о Стратешкој процени чине обавезни садржај тог Извештаја и треба да буду представљени на начин разумљив јавности. Логика тог захтева одражава, заправо, један од пет суштинских принципа Стратешке процене: начело партиципације интересних група (јавности) у планирање и доношење стратешких одлука које се тичу животне средине (према принципима Архуске конвенције). Приказани закључци одражавају чињенице, решења и мере који чине садржај Просторног плана, као и резултате до којих се дошло у поступку Стратешке процене.

У поступку израде Просторног план подручја посебне намене Предела изузетних одлика „Овчарско-кабларска клисура” а и спровођења Стратешке процене обављен је широк круг консултација са заинтересованим и надлежним организацијама и органима, у току којих су прибављени подаци, услови и мишљења већег броја субјеката, а посебно од: *Министарства грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре – Дирекције за водне путеве, Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде – Републичке дирекције за воде, Министарства за заштиту животне средине, Министарства унутрашњих послова, Министарства Одбране- сектор за материјалне ресурсе, управа за инфраструктуру, Министарства туризма, трговине и телекомуникација, Министарства државне управе и локалне самоуправе, Министарства културе и информисања, Министарства привреде, Министарства рударства и енергетике, ЈП „Путеви Србије“, Инфраструктуре Железнице Србије, Директората цивилног ваздухопловства РС, Контроле летења СЦГ, НИС-а, ЈП Србијас, Транснафта, АД ЕМС, ЈП ЕПС, ЈП „Србијаводе“, ЈП „Србијашуме“, Републичког сеизмолошког завода, Републичког хидрометеоролошког завода, Завода за заштиту природе Србије, Републичког завода за заштиту споменика културе-Београд, ПОШТА ЈП ППТ саобраћаја „Србија“, VIP Mobile мреже, Телеком Србија, ТЕЛЕНОР, ORION телеком и ЈП „Емисиона техника и везе РТС“ и општинских управа општина Лучани, Пожега и града Чачка. Спроведене консултације могу се сматрати релевантним за Стратешку процену, у складу са чланом 11. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину, посебно за оцену алтернатива и избор најповољнијих варијантних решења. У поступку спровођења поступка Стратешке процене и израде Извештаја закључено је следеће:*

1. Обавеза спровођења Стратешке процене утврђена је на основу *Одлуке о изради Стратешке процене утицаја Просторног плана на животну средину („Службени гласник РС”, број 21/17) и Одлуке о изради Просторног плана („Службени гласник РС” број 43/17)*

2. Предметни Просторни план резултат је одлуке Владе Републике Србије о неопходности израде таквог интегративног планског документа за предео изузетних одлика „Овчарско-кабларска клисура“ и темељен је на Просторном плану Републике Србије, Регионалном просторном плану Златиборског и Моравичког управног округа («Службени гласник РС» 1/13) и Извештају о стратешкој процени утицаја овог плана на животну средину, као и низу стратегија на републичком и локалном нивоу. У овом Извештају, питање развоја, уређења и заштите планског подручја без Просторног плана разматрано је, не као реална планска варијанта, већ само као аргумент и додатно објашњење предности доношења и доследне примене Просторног плана.

3. Подручје Просторног плана обухвата клисурасти део долине Западне Мораве између пожешке и чачанске котлине, укључујући планине Овчар (985 m н.в.) и Каблар (889 m н.в.) и брдски терен у залеђу ових планина и самог оквира клисуре. У намени простора односно коришћењу земљишта доминирају шуме, шумско земљиште и други вегетацијом обрасли терени на око 67 km² (69%), затим пољопривредно земљиште на око 26km² (26%), насеља и други антропогено измењени терени у функцији насеља и инфраструктуре на око 3km² (мање од 3%) док најмању површину заузима водно земљиште на око 2km² (2%). Главне посебне намене подручја Просторног плана су заштита природе и културних добара у корелацији са уређењем простора за туризам и рекреацију.

Подручје Просторног плана укупне површине 97,53 km² обухвата: ПИО „Овчарско-кабларска клисура“ и просторно културно историјску целину, чије се границе поклапају, површине од око 22,79 km² и незаштићено подручје од око 74,74 km². Подручје Просторног плана обухвата територије следећих јединица локалних самоуправа: града Чачак – целе катастарске општине (КО) Видова, Вршчани, Међувршје, Рошци, и Паковраће; општину Лучани - целе катастарске општине (КО) Дљин и Дучаловићи; и општину Пожега - цела катастарска општина (КО) Тучково.

Подручје Просторног плана налази се у централној Србији, припада регији Западно Поморавље и обухвата долину Западне Мораве, односно Овчарско-кабларску клисуру, између пожешке и чачанске котлине (од ушћа Бјелице до ушћа Каменице) и брдско-планински терен у залеђу клисуре, укључујући и десну долину страну реке Каменице.

4. Као кључни плански циљеви установљени су: обезбеђење трајне и интегрисане заштите природних вредности ПИО „Овчарско-кабларска клисура“, њихово одрживо коришћење за едукацију и научна истраживања, презентацију јавности и комплементарне активности, као и развој еколошког туризма и рекреације; обезбеђење трајне и интегрисане заштите објеката и заштићене околине споменика културе од великог значаја (манастири Никоље, Благовештење, Св. Тројице и Сретење и метох манастира Сретење) и осталих културно-историјских вредности, њихово саобраћајно и инфраструктурно уређење и опремање, уз стварање других просторних услова за њихову презентацију јавности, као и развој верског туризма; уређење, одрживо коришћење и заштита предеоних вредности врхова Овчара и Каблара, клисуре и обала и простора Овчар Бање за развој спортско-рекреативних активности; одрживо коришћење и заштита тока Западне Мораве уз даљи просторни развој базиран на коришћењу хидропотенцијала (ХЕ „Овчар бања“ и ХЕ „Међувршје“); јачање регионалног идентитета планског подручја уз просторни развој туризма као приоритетне и кључне функције у развоју планског подручја у целини, базиран на презентацији и одрживом коришћењу природних вредности, споменика културе, бањском туризму (Овчар бања) и развоју постојећих и нових спортско-рекреативних садржаја и туристичке инфраструктуре, уз интегрисање у ширу туристичку регију Западне Србије (Тара, Златибор, Мокра гора и др.) и развој свих видова туризма за које постоје потенцијали на подручју Просторног плана: еколошки, верски, авантуристички (рафтинг, параглајдинг, бициклизам, планинарење и др), рурални, транзитни и др.

Као кључни проблеми истичу се континуирана депопулација и старење становништва у свим насељима; непостојање одговарајуће комуналне инфраструктуре, и то: нерешено питање адекватног одвођења и пречишћавања отпадних вода Овчар Бање, и викенд/туристичких објеката у приобаљу језера, као и нерешено питање водоснабдевања у Овчар бањи; неактивирана или недовољно неафирмисана понуда активности у природи; неискоришћени потенцијали термоминералних извора Овчар бање, неразвијени бањска понуда и капацитети; недовољно коришћење термоминералних извора за рекреативну намену; непланска изградња на најатрактивнијим деловима обала језера која ограничава развој туризма и приступ води, осим за локалне кориснике; неразвијен рурални туризам у односу на могућности; недостатак туристичке сигнализације и информација о биодиверзитету и геодиверзитету; нерегулисано питање прикупљања и депоновања отпада са једног дела руралног подручја и непостојање интегралног система рециклаже, појава ерозионих и бујичних процеса, недостатак нултог стања животне средине и непостојање система мониторинга параметара квалитета животне средине на подручју плана, и др.

У процесу доношења одлука о будућим стратешким правцима просторног развоја, постигнут је консензус са свим релевантним актерима, као и са свим заинтересованим органима и организацијама у процесу претходних консултација. У току јавног увида, наставиће се процес стручног и јавног разматрања и усаглашавања, као и верификовања, чиме ови документи и формално добијају на легитимитету.

5. Кроз Стратешку процену извршена је анализа природног потенцијала, природних и културних вредности подручја, степена девастације појединих предела природним и антропогеним утицајем, интереса свих меродавних сектора и субјеката развоја на националном, републичком, регионалном и локалном нивоу ради нивелације заштитних и развојних интереса и циљева. Поједина питања, посебно осетљива са становишта еколошког и развојног интереса (дефинисање режима заштите природних вредности, даља екцесивни ерозиони процеси, утицај коридора државних путева на животну средину,

даљи развој специфичне туристичке понуде на заштићеном подручју) детаљно су разматрана и усклађивана у поступку израде плана и Извештаја о Стратешкој процени.

6. У току израде Нацрта Просторног плана размотрена су решења у следећим планским областима: заштите природних и непокретних културних добара, природних ресурса, заштите и коришћења пољопривредног земљишта, развој насеља и демографског и социјалног развоја, туризма, инфраструктурних система и заштите животне средине.

7. Без обзира на нормативна и методолошка ограничења, успешно је реализован модел селекције (раздвајања) значајних утицаја од оних који, на нивоу израде Плана и спровођења Стратешке процене, нису значајни. Као значајни утицаји разматрани су они који могу изазвати интензивне/битне и неповратне (без могућности репарације) промене природних и културних вредности, природних ресурса и здравља становништва (квалитет живота) у негативном и позитивном смислу. У оквирима ових утицаја вршено је и детерминисање мера за њихово неутралисање.

8. Изабрана планска решења нису увек била најповољнија са становишта еколошког интереса, због објективне околности да планирање простора равноправно мора укључити и развојни интерес (нарочито у погледу развоја туристичких капацитета и инфраструктуре). Због тога је и формиран низ мера (у првом реду мониторинга стања животне средине) којима ће евентуални негативни еколошки аспекти планских решења бити значајније умањени.

9. Имплементација Плана и ове Стратешке процене резултираће потпуном или делимичном реализацијом потреба предметног подручја са становишта заштите и то кроз:

- успешно очување и унапређење стања биљног и животињског света, геодиверзитета и предела на целом подручју ППППН;
- уређење зона са посебним режимом заштите према правилима употребе земљишта, уређења у грађења;
- спречавање деградације природних вредности животне средине и предела посебних вредности активностима у саобраћају и др;
- усаглашавање туристичког развоја и презентације природних и непокретних културних добара на подручју плана са планираним режимима заштите природе и непокретних културних вредности;
- оптимизација користи развоја нових туристичких капацитета и заштите природних вредности до прописаних класа квалитета, које су, услед људског немара, делимично угрожене;
- уклањање спољних извора загађивања свих површинских вода, пореклом из домаћинства, као и уклањање кабастог отпада са обала и из корита свих река;
- регулисање прикупљања, одвођења и руковања отпадним водама у руралним насељима;
- смањење нивоа буке и загађења из саобраћаја, и ризика од појаве хазарда услед изливања опасних материја које се превозе државним путевима I и II реда;
- заштита пољопривредног, шумског земљишта и шума;
- санација и рекултивација земљишта на локацијама дивљих депонија и редовна евакуација отпада из руралних средина системом мобилних трансфер станица и/или рециклажних дворишта; решавање проблема индустријског, медицинског и опасног отпада и пречишћавања отпадних вода, проблема отпада из пољопривреде и неправилног коришћења агрохемикалија;
- повећање обима инвестиција за заштиту природе и животне средине;
- унапређење система управљања заштитом животне средине;
- унапређење еколошке едукације и информисања о стању и проблемима заштите животне средине и укључивање јавности у процес доношења планских и инвестиционих одлука и у акције за очување и унапређење животне средине (према принципима Архуске конвенције);
- израда катастра загађивача природе и животне средине на подручју ППППН;
- израда процена утицаја на природу и животну средину свих планираних активности и садржаја, посебно за део Овчар бање на територији општине Лучани.

С друге стране, **посебни повољни/позитивни ефекти** Плана су:

- очување и презентација природних вредности, специјске, генетичке и екосистемске разноврсности и предеоних карактеристика кроз заштиту и контролисано коришћење заштићеног подручја ПИО „Овчарско-кабларске клисуре“;
- успостављање зона и обележавање зона са режимима заштите I, II и III степена у оквиру заштићених подручја ПИО „Овчарско-кабларске клисуре“;
- просторна идентификација и картирање станишта и еколошки значајних подручја у оквиру ППППН;
- интегрисање презентације природних вредности у туристичку понуду;
- очување разноврсности, живописности и лепоте природних предела, задржавање очуваности станишта и локалитета;
- заштита и унапређење стања и презентација непокретних културних добара на планском подручју као део целогодишње туристичке понуде;
- утврђивање непокретних културних добара са заштићеним околинама за добра која су сада у поступку заштите и увођење приоритетних евидентираних добара;
- решавање кључних проблема комуналне и саобраћајне инфраструктуре (водоснабдевање, канализација и пречишћавање вода, саобраћај и транспорт, адекватно управљање отпадом) којима ће се битно унапредити стање главних чинилаца животне средине и поправити естетика предела;
- реализација туристичких објеката и туристичке инфраструктуре у Овчар бањи, као и Пута културе и ходочашћа „Српска Света Гора” и Пута „Природе и геонаслеђа”
- дефинисање антиерозионих мера на ерозионим теренима на подручју ППППН;
- уклањање спољних извора загађивања свих површинских вода, пореклом из домаћинства, као и уклањање кабастог отпада са обала и из корита ових река;
- стварање техничких и организационих услова за реализацију програма очувања културне баштине и заштите животне средине на планском подручју.

На основу анализа које су спроведене у Стратешкој процени, могуће је закључити да је велики број позитивних утицаја планских решења на животну средину, али да има и утицаја који зависе од примене решења и мера заштите. Велики број решења са позитивним утицајем показује висок степен одрживости Плана, док утицаји који зависе од примене решења и мера заштите показују да предвиђени развој мора бити праћен адекватном заштитом животне средине.

10. Планиране промене у намени простора највише ће се одразити на шуме и шумско земљиште, с обзиром на њихову највећу заступљеност и то највећим делом ван зона заштите. Највећи инфраструктурни објекат је планирани ауто-пут (Е-763) на подручју КО Паковраће (град Чачак) који је планиран ван подручја ПИО, док су остале промене везане за унапређење инфраструктурне повезаности насеља и квалитета живљења.

Планирана градња, осим изградње инфраструктурног коридора ауто-пута, биће већим делом у оквиру постојећих граница грађевинског подручја насеља, а изградња саобраћајница вршиће се претежно на трасама постојећих локалних и некатегорисаних путева у виду реконструкције.

Одредбе овог просторног плана не подразумевају значајније промене у начину коришћења земљишта, већ пре свега **промену режима коришћења** на подручју Предела изузетних одлика "Овчарско-Кабларске клисуре" (Табела 11).

Табела 11: Приказ биланса намене простора на подручју Предела изузетних одлика и на подручју Просторног плана (у ha)

Година	Намена простора					Укупно
	Пољопривредно	Шумско	Травне, жбунасте и голети	Водно	Остало	
Зона I (1)						
2017.	0	4	0,4	0,6	0	5
2028.	0	4	0,4	0,6	0	
2028/2017	0	0	0	0	0	
Зона II (2)						
2017.	0	378	38	38	3	457
2028.	0	378	38	38	3	
2028/2017	0	0	0	0	0	
Зона III (3)						
2017.	0	1420	203,6	115,4	46	1817
2028.	0	1419	202,6	11,4	48	
2028/2017	0	-1	-1	0	+2	
Укупно на подручју ПИО (1+2+3)						
2017.	32	1802	242	154	49	2279
2028.	32	1801	241	154	51	
2028/2017	0	-1	-1	0	+2	
Ван подручја ПИО(4)						
2017.	1048	4404	1778	44	200	7474
2028.	1043	4394	1773	44	220	
2028/2017	-5,00	-10,00	-5,00	0	+20,00	
Укупно подручје Просторног плана (1+2+3+4)						
2017.	1080	6206	2020	198	249	9753
2028.	1075	6195	2014	198	271	
2028/2017	-5,00	-11,00	-6,00	0	+22,00	

Извор: Републички геодетски завод, 2017., стање 2011. година

11. Просторна организација туристичке понуде и туристичких производа биће организована у неколико туристичких зона: Зона културног и верског туризма, Зона природе, Зона бањског центра, спа и велнес туризма (са визитор/образовним центром ПИО), Зона акваторија и Зона руралног туризма. У оквиру наведених зона налазе се локалитети на којима ће се реализовати туризам специјалних интереса (параглајдинг, алпинизам, спортови на води и др.).

12. Просторни план посебну пажњу посвећује решењима саобраћајне и енергетске инфраструктуре, водоснабдевању, изградњи канализационих система и постројења за пречишћавање вода, потпуној санитацији сеоских насеља, ефикасној евакуацији чврстог отпада кроз регионални систем управљања отпадом уз поштовање режима заштите природе и др,

13. На основу Закона о заштити животне средине (чл. 35. и 36.), Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину и Закона о процени утицаја на животну средину, у току имплементације Просторног плана обавезна је **израда стратешких процена утицаја на животну средину** за: План генералне регулације Овчар Бање за грађевинско подручје на територији општине Лучани; план/планове детаљне регулације за локације Стара пруга-Рапајловача, Кривајица, Видовска обала и Нова пруга; допуну Просторног плана подручја посебне намене за коридор ауто-пута Београд-Јужни Јадран Е-763; допуну Просторног плана града Чачка; и допуну Просторног плана општине Лучани; За остале урбанистичке планове одлука о приступању или не приступању изради стратешке процене доноси се у складу са одредбама из чланова 5., 6. и 9. Закона о стратешкој процени утицаја, уколико се конкретним планом успоставља оквир за одобравање будућих развојних пројеката за које је прописано утврђивање процене утицаја на животну средину, односно ако се на обухваћеном подручју планирају два или више пројеката обухваћених Уредбом о пројектима за које се израђује студија о процени утицаја на животну средину.

Коначне одлуке о потреби и врсти процене утицаја планова, програма и пројеката на животну средину планског подручја доносиће се појединачно, на основу критеријума утврђених законом и подзаконским актима из домена заштите животне средине.